

Univerzita Palackého v Olomouci
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. et Bc. Iveta Kubíčková

Příčiny brexitu a jeho dopad na zahraniční
mobilitu českých studentů do Velké Británie

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Příčiny brexitu a jeho dopad na zahraniční mobilitu českých studentů do Velké Británie“ vypracovala samostatně, pod vedením Mgr. Pavla Krákory, Ph.D., a všechny použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci, 29. března 2021

.....
podpis

Poděkování:

V první řadě bych chtěla poděkovat panu Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za vstřícnost, skvělý přístup a cenné rady, které mi poskytl při vedení mé práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Dagmar Zdráhalové ze Zahraničního oddělení PdF UPOL, která mi poskytla data pro zpracování analytické části práce.

Hlavně bych chtěla poděkovat paní PhDr. Jitce Hodaňové, bez které bych se k vysokoškolskému studiu na UPOL a k napsání této práce nikdy nedostala a nedopracovala se až do závěrečného ročníku. Má hlavní zásluhu na tom, že jsem přes všechny překážky vydržela ve studiu až do konce. Věřila ve mě, i když jsem to mnohokrát chtěla vzdát. Děkuji.

Poděkování patří také mé rodině, která mi dala možnost studovat na vysoké škole, a to dokonce dvakrát, a podporovala mě celou dobu na mojí cestě studiem.

Ty dva tituly, kterých jsem dosáhla, jsou hlavně vaše zásluha.

Poděkování patří také Univerzitě Palackého za velmi přátelský přístup a podporu po celou dobu studia, budu ji se ctí považovat za svou *alma mater*.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1 Vstup Velké Británie do Evropské unie	8
1.1 Postoj Velké Británie k evropské integraci po druhé světové válce	8
1.2 Evropské sdružení volného obchodu	11
1.3 První žádost o zahájení vstupních rozhovorů	12
1.4 Druhá žádost	14
1.5 Třetí žádost a vstup Velké Británie do Evropských společenství	15
2 Kořeny britského euroskepticismu	18
2.1 Britové v Evropě a stejně mimo Evropu	18
2.2 Referendum v roce 1975	23
2.3 Britský problém za vlády Margaret Thatcher	27
2.3.1 Boj o britský příspěvek	28
2.3.2 Vztahy s ES mezi lety 1984 až 1987	30
2.3.3 Projev v Bruggách	32
2.4 Británie nejbližší Evropě mezi léty 1990 a 2010	35
2.4.1 John Major a Maastrichtská smlouva	35
2.4.2 Tony Blair a New Labour	37
2.4.3 Gordon Brown a Lisabonská smlouva	43
2.5 Británie a Evropa – kam dál? Prooctví Margaret Thatcher	45
3 Referendum o vystoupení Velké Británie z Evropské unie	49
3.1 Vláda Davida Camerona	49
3.2 Referendová kampaň	52
3.2.1 Faktor Boris Johnson a bitevní autobus	53
3.2.2 Migrace z Turecka a východní Evropy jako argument pro brexit	56
3.3 Výsledky referenda o vystoupení Velké Británie z EU v roce 2016	60
4 Odchod Velké Británie z Evropské unie	62
4.1 Vláda Theresy Mayové a plán z Chequers	62
4.1.1 Tvrdý a měkký brexit	64
4.1.2 Plán z Chequers	64
4.2 Irská pojistka	68
4.3 Brexit deal – třikrát a stále neúspěšně	72
4.4 Nastupuje Boris Johnson – brexit za každou cenu	77
5 Zahraniční mobilita českých studentů do Velké Británie před a po brexitu	79
5.1 Program Erasmus +	79

5.2	Erasmus+ do Velké Británie před brexitem.....	80
5.3	Zahraníční mobilita do Velké Británie po brexitu	82
5.3.1	Turingův program.....	85
6	Analýza zahraniční mobility studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci do Velké Británie.....	86
7	Didaktická část	91
7.1	Brexit jako průřezové téma.....	93
7.2	Návrh vyučovací hodiny č. 1	94
7.3	Návrh vyučovací hodiny č. 2	98
	Závěr.....	106
	Prameny a literatura.....	107
	Elektronické zdroje.....	109
	Seznam příloh.....	113
	Příloha č. 1 Seznam použitých zkratk.....	114
	Příloha č. 2 Obrázky a grafy.....	116
	Příloha č. 3 Powerpoint prezentace	125
	ANOTACE.....	134

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma *Příčiny brexitu a jeho dopad na zahraniční mobilitu českých studentů do Velké Británie*, jelikož brexit představuje unikátní společenský jev a velmi aktuální téma, které v posledních letech silně otráslou britskou i evropskou politickou scénou. Co se týče rozsahu mediálního pokrytí překonala jej v poslední době až pandemie koronaviru od jara 2020.

Cílem této diplomové práce je vysvětlit historické, společenské i politické faktory, které v součtu vedly k tomu, že se občané Velké Británie rozhodli v referendu překvapivě pro odchod z Evropské unie, dalším cílem práce je objasnit dopad brexitu na zahraniční mobilitu českých studentů do Velké Británie po brexitu. Přínosem práce je bezesporu i didaktické zpracování tohoto velmi aktuálního tématu v podobě návrhu dvou vyučovacích hodin pro žáky gymnázia.

Tato diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části a celkem sedmi kapitol. Teoretická část práce obsahuje pět kapitol a praktická část práce je pokryta kapitolou šestou a sedmou.

První kapitola se věnuje historii evropské integrace týkající se Velké Británie, popisuje alternativní integrační snahy ostrovního státu a následně dvě britské žádosti až po vstup země do ES. Druhá kapitola se zabývá fenoménem britského euroskepticismu, postihuje historické kořeny tohoto britského citění a politický vývoj země od 70. let 20. století až po rok 2010. Třetí kapitola se věnuje politickému vývoji od nástupu konzervativní vlády Davida Camerona a osudnému politickému slibu vypsat referendum. Charakterizována je detailněji referendová kampaň před referendem v roce 2016, faktory, které mohly rozhodnout ve prospěch brexitu a následně výsledky referenda o vystoupení Velké Británie z EU v roce 2016. Čtvrtá kapitola postihuje proces vyjednávání o brexitu a historii odchodu Velké Británie z EU, charakterizována je vláda Theresa May a její brexitová dohoda. Jsou vysvětleny důvody, proč byla tato brexitová dohoda třikrát odmítnuta britským parlamentem včetně tzv. irské pojistky. Následně je nastíněn nástup premiéra Borise Johnsona, jehož vláda s konečnou platností vyvedla zemi z EU ke konci ledna 2020. V poslední páté kapitole teoretické části je charakterizována zahraniční mobilita českých studentů do Velké Británie v rámci programu Erasmus+, kapitola se věnuje dopadům brexitu na zahraniční mobilitu pro české studenty i Turingovu program, který má program Erasmus+ nahradit.

Praktická část této diplomové práce se skládá ze dvou kapitol. Šestá kapitola obsahuje analýzu zahraniční mobility studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci do Velké Británie v akademickém roce 2018/2019. Tato kapitola byla zpracována na základě dat

poskytnutých Zahraničním oddělením PdF UPOL, analyzuje studijní pobyty i praktické stáže realizované v rámci programu Erasmus+.

Poslední kapitola praktické části i této diplomové práce obsahuje didaktickou část, která rozpracovává téma brexitu pro didaktické účely. Kapitola obsahuje návrh dvou vyučovacích hodin pro studenty gymnázia, zpracována byla metodická podpora pro učitele v podobě prezentace, v podobě pracovního listu a dalších komplementárních aktivit, které učitel může při výuce využít.

1 Vstup Velké Británie do Evropské unie

Velká Británie se dlouho stavěla skepticky k evropskému integračnímu projektu, země se snažila integrovat v alternativních projektech postavených na mezivládní spolupráci, jelikož však ekonomická výkonnost takových uskupení zaostávala za evropským projektem, Britové se nakonec rozhodli o vstup do ES usilovat.

1.1 Postoj Velké Británie k evropské integraci po druhé světové válce

Po skončení druhé světové války, ze které Velká Británie sice vyšla jako vítěz, bylo jasné, že pozice první světové velmoci je nenávratně ztracena. Ostrovní stát byl po roce 1945 zdecimovaný, jen v samotném Londýně bylo v důsledku německého bombardování zničeno 116 000 domů a další milion a čtvrt domů nenávratně poškozeno, což způsobilo obrovskou bytovou krizi. I přes hospodářskou pomoc ze strany Spojených států amerických během druhé světové války, bez jejíž podpory by ekonomika země s vysokou pravděpodobností nevydržela až do roku 1945, Británie upadla do hluboké hospodářské krize, byl zaveden přidělový systém. Období od roku 1945 do roku 1951 je ve Velké Británii často označováno jako „časy nouze“ či „časy strádání“ (anglicky *Austerity Years*).¹

V prvních poválečných volbách v roce 1945 byli konzervativci, vedeni válečným hrdinou Winstonem Churchillem, poraženi a zvítězili labouristé, vedeni oxfordským právníkem Clementem Attleem. Labouristická vláda se musela vypořádat s otázkou orientace britské zahraniční politiky, poválečné postavení Británie mělo být zaručeno především tím, že se Británie stane hlavním spojencem nové světové velmoci USA na kontinentě.² Poválečná Evropa byla politicky, ideologicky i fyzicky rozdělena na západní americkou sféru vlivu a východní sovětskou sféru vlivu. Winston Churchill dne 5. března 1946 při svém projevu ve Westminster College v americkém Fultonu ve státě Missouri uvedl: „*Od Štětína na Baltu po Terst na Jaderském moři byla napříč celým kontinentem spuštěna železná opona.*“³ Velké Británii byla na základě jaltských a postupimských dohod přidělena okupační zóna Německa, v prosinci 1946 v New Yorku pak došlo k rozhodnutí o spojení britské a americké okupační zóny a vznikla tzv. bizonie. Dále jakožto klíčový společník Spojených států se Británie po válce

¹ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 93–94.

² KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 95–98.

³ LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 19.

podílela na obou amerických projektech, a to jak na Plánu na obnovu Evropy z dubna 1948, zvaný také Marshallův plán, tak na projektu Severoatlantické aliance z dubna 1949.

Ve vztahu k začínajícímu projektu evropské integrace zachovávali čelní představitelé poválečné Británie velmi zdrženlivý postoj. Sir Winston Churchill sice podporoval projekt evropské integrace, a to ještě před druhou světovou válkou, ale vždy hájil stanovisko, že Velká Británie je země svým charakterem natolik odlišná od kontinentální Evropy, že vždy zůstane mimo plánovanou evropskou společnost. Premiér Attlee zastával podobné stanovisko jako Churchill, kladl důraz na spolupráci se Spojenými státy a s Commonwealthem, myšlenku evropské integrace a budoucí politické unie vylučoval. ⁴ Churchill již v roce 1930 pronesl projev, ve kterém přesně vystihl ideový základ Britů vůči Evropě: „*Jsmo s Evropou, ale nejsme z Evropy. Jsme s ní spojeni, ale nepatříme do ní. Máme o ni zájem a stýkáme se s ní, ale nejsme do ní pohrouženi.*“, ⁵

Nicméně již v roce 1951 byla vytvořena montánní unie, tedy Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), na kterém se podílelo šest států západní Evropy, a to Francie, Německo, Itálie a země Beneluxu, tedy Belgie, Nizozemí a Lucembursko. Smlouva byla podepsána dne 18. dubna 1951 na padesát let a vstoupila v platnost dne 27. července 1952. ⁶ Postoj labouristické britské vlády k tomuto projektu nejlépe dokládá slova vicepremiéra a budoucího ministra zahraničí Herberta Morrisona, jenž označil ESUO za potenciálně nevýhodné pro britské horníky a celkově ideologicky nepřijatelné pro britskou vládu. Již od počátku bylo jasné, že ESUO představuje jen předstupeň k hlubší integraci, která má vyústit ve vytvoření politické unie. Pro Brity představovala britská národní suverenita to nejcennější, za naprosto klíčové považovali možnost rozhodovat si o svém ostrově a dá se říci, že to byla právě tato vlastnost, která byla pro Británii charakteristická i po celou druhou polovinu 20. století a vedla nakonec k brexitu. Již tehdy v 50. letech 20. století čelní politiky Británie i obyčejné Brity naprosto děsila představa, že by se o britských záležitostech mělo rozhodovat někde jinde než v Downing Street, ve Whitehallu nebo ve Westminsteru. ⁷

Na počátku 50. let 20. století se v Británii odehrály dvě velké změny, jednak se v roce 1951 po předčasných volbách vrátili k moci konzervativci v čele s Winstonem Churchillem, a dále v roce 1952 zemřel král Jiří VI. a na trůn nastoupila jeho dcera Alžběta II. Velká Británie se v 50. letech musela vypořádat s rostoucími snahami o dekolonizaci britského impéria

⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 99–104.

⁵ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 312.

⁶ LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 22.

⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 99–104.

a zároveň vyřešit, jak se postavit k otázce evropské integrace.⁸ Co se projektu evropské integrace týče, spolupráce v oblasti uhlí a oceli se osvědčila, již v červnu 1955 se v italské Messině rozhodovalo o vybrání dalších sektorů pro integraci, přičemž proces byl završen 27. března 1957, kdy byly podepsány Římské smlouvy o Evropském hospodářském společenství (EHS) a Evropském společenství pro atomovou energii (EUROATOM).⁹ Británie se opět na tomto dalším kroku evropské integrace nepodílela, a to z několika politických i ekonomických důvodů. Země představovala hlavního exportéra uhlí a oceli a dále měla i velmi rozvinuté zemědělství a vlastní jaderný program. Podle údajů z roku 1950 sektor zemědělství zaměstnával v Británii pouze 4% produktivní populace, zatímco ve Francii 23%, britské zemědělství se dále vyznačovalo vysokým stupněm mechanizace, a tudíž evropská integrace nepředstavovala pro Británii takovou výhodu jako pro kontinentální země. Podle profesora Andrew Moravcsika se Velká Británie stavěla v 50. letech negativně k vybudování společného trhu především ze tří důvodů: předně vybudování celní unie by mohlo ohrozit závazky v rámci NATO, a tak ohrozit spolupráci v oblasti bezpečnosti se Spojenými státy, dále se Británie obávala (a nutno podotknout, že oprávněně), že celní unie na kontinentální Evropě vyvolá prudký hospodářský růst ekonomiky Německa, které se tak stane hegemonem v Evropě, a konečně Británie nechtěla, aby kvůli celní unii došlo k oslabení vlivu Commonwealthu. Nicméně v druhé polovině 50. let dochází v myšlení ostrovanů k obratu, podle profesora historie a ekonomie Richarda Griffithse se dají v druhé polovině 50. let rozeznat čtyři fáze postoje Británie k evropské integraci. První fázi představuje ustoupení od možnosti členství v EHS (květen 1955 až leden 1956), druhou fázi představuje podpora projektu zóny volného obchodu (leden 1956 až listopad 1958), třetí fáze je charakterizována jako úsilí o výstavbu EFTA (prosinec 1958 až říjen 1959) a poslední fáze reprezentuje období, kdy Velká Británie začala intenzivně usilovat o vstup do EHS (a to od října 1959 do května 1960).¹⁰

⁸ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 116–117.

⁹ LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 27.

¹⁰ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 79–81.

1.2 Evropské sdružení volného obchodu

Po Messinské konferenci a vytvoření EHS začali Britové se svým postojem k evropské integraci váhat, pozorovali dynamický rozvoj hospodářství Šestky a navíc evropský trh sliboval do budoucna velké příležitosti, v neposlední řadě se také obávali narůstající francouzsko-německé spolupráce, která by mohla vytvořit silný kontinentální blok a ohrozit rovnováhu sil v Evropě.¹¹

Jelikož myšlenka nadnárodní spolupráce v rámci EHS byla pro ně stále nemyslitelná, rozhodli se realizovat svůj vlastní projekt zóny volného obchodu založený na mezivládní spolupráci. V roce 1960 tak vznikla organizace, která dostala název Evropské sdružení volného obchodu (ESVO, anglicky EFTA – *European Free Trade Association*), zakládajícími členy byly kromě Velké Británie i Dánsko, Norsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko. Tato velmi nehomogenní skupina států zvaná také jako Sedmička vytvořila zónu volného obchodu s průmyslovými výrobky, a to bez cel, dala si za cíle také ekonomický růst a regionální podporu. Ze spolupráce států EFTA bylo vyjmuto zemědělství a rybolov, jelikož tyto sektory považovaly členské státy za klíčové.¹² Nicméně obchod mezi Sedmičkou nerostl tak dynamicky jako mezi EHS a to z mnoha různých důvodů, EFTA si nekladla moc vysoké cíle a ekonomický výkon jeho členů se tudíž nemohl rovnat členům EHS, ačkoliv dominantním členem byla Velká Británie. Dále se jednalo o velmi nehomogenní skupinu, a to jak geograficky, tak politicky, kromě tradičních parlamentních demokracií bylo členem i Rakousko, které se jen velmi krátce zbavovalo vlivu Sovětského svazu, a dále Portugalsko, které mělo nakročeno spíše k diktatuře. Úspěchu projektu nepomohl ani fakt, že se vůči němu kriticky stavěl hlavní spojenec Velké Británie, a to Spojené státy, ty viděly jako jediný smysluplný projekt v Evropě EHS a vytvoření EFTA považovaly za nežádoucí. Ze všech těchto důvodů byl ESVO neúspěšný projekt, navíc na konci padesátých let začal objem britského obchodu se zeměmi EHS převažovat nejen nad objemem obchodu se zeměmi EFTA, ale i nad objemem obchodu se zeměmi celého Commonwealthu. Všechny tyto faktory vedly také k zásadnímu obratu v zahraniční politice Velké Británie na počátku 60. let, který vyvrcholil podáním přihlášky do EHS v roce 1961.¹³

¹¹ KOVÁŘ, M., HORČIČKA, V. *Dějiny evropské integrace I*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 134.

¹² FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 83–84.

¹³ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 119–120.

1.3 První žádost o zahájení vstupních rozhovorů

Vývoj evropské integrace v 60. letech 20. století byl silně spojen s osobností francouzského prezidenta Charles de Gaulla. Ten sice evropský integrační projekt podporoval, ale ne na úrovni nadnárodní spolupráce, preferoval vznik mezivládní organizace, zpochybňoval cíle EHS a bránil dalšímu prohlubování spolupráce i rozšíření EHS o další státy. Společenství se proto v první polovině 60. let dostalo o krize.¹⁴

V červenci roku 1961 se britská konzervativní vláda pod vedením Harolda Macmillana odhodlala k zásadnímu obratu v britské zahraniční politice a požádala o zahájení vstupních rozhovorů o přistoupení do EHS. K tomuto rozhodnutí vedlo několik důvodů, prvním z nich byl výše uvedený neúspěch ESVO, které nenaplnilo očekávání a nepředstavovalo reálnou konkurenci vůči EHS. Druhým faktorem byl klesající význam Velké Británie z celosvětového hlediska, proces dekolonizace způsobil osamostatnění kolonií na Londýnu, dokonce i objem obchodu se zeměmi Commonwealthu se vytrvale snižoval. Dalším faktorem, který bezpochyby působil ve prospěch vstupu Británie do EHS, byl postoj USA, tato mocnost si zvláště od nástupu Johna F. Kennedyho přála silnou západní Evropu sjednocenou pod EHS. Poslední faktor, který přispěl k urychlení britské žádosti, byl čistě pragmatický, a to ekonomický. Britské hospodářství v 50. letech silně zaostávalo za hospodářstvím západní Evropy integrované pod EHS. Macmillan se domníval, že vstup do EHS by způsobil v Británii ekonomický růst, který by jeho konzervativní vládě umožnil pokračovat ve velkorysé sociální politice.¹⁵ Trhy Šestky se měly stát novými odbytišti pro britské výrobky, rozšíření obchodu tak slibovalo i pokles nezaměstnanosti, se kterou se Macmillanova vláda potýkala. Většina tehdejší britské politické reprezentace musela jednak připustit, že projekt EHS je úspěch a že by Británie vstupem spíše získala, než ztratila.¹⁶ V září 1961 při příležitosti zasedání Commonwealthu v Akkře premiér Macmillan uvedl, že Británie podala přihlášku do EHS také proto, aby: „zajistila vliv a sílu Británie v celosvětovém měřítku.“¹⁷

Velká Británie společně s dalšími dvěma členy EFTA, a to Irskem a Dánskem, požádala dne 31. července 1961 o zahájení vstupních rozhovorů, často se v této souvislosti mylně uvádí, že šlo o první žádost o přistoupení do EHS, nicméně k oficiální žádosti v roce 1961 nedošlo, šlo pouze o zahájení rozhovorů o přistoupení. Velká Británie podala první oficiální žádost

¹⁴ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 13–15.

¹⁵ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 32–36.

¹⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M. a kol. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 27.

¹⁷ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 36.

o vstup až 10. 5. 1967. Již v této první přihlášce Macmillan jasně formuloval podmínky, za kterých by byla jeho země ochotna vstoupit do EHS. Šestka měla akceptovat, že si Londýn udrží zvláštní vztahy s Commonwealthem, se zeměmi sdruženými v EFTA a zvláštní podmínky měly být vyjednány i pro britské zemědělce, Británie se neměla podílet na společné zemědělské politice a přispívat adekvátně do rozpočtu EHS.¹⁸ Zásadní rozhovory začaly až na jaře 1962, britský vyjednaváč a budoucí britský premiér Edward Heath nekompromisně nechtěl ustoupit a požadoval zachování zvláštních hospodářských vztahů i se zeměmi EFTA, jednání se prodlužovala. Na konci roku 1962 jednání finalizovala a zdálo se, že vstup Velké Británie do EHS je jen otázkou času, nicméně veškeré snahy jednání byly rozmetány francouzským prezidentem de Gaullem.

Ten velmi překvapivě vystoupil dne 14. ledna 1963 na tiskové konferenci, kde důrazně odmítl vstup Británie do EHS.¹⁹ „*Anglie je ve skutečnosti ostrovní, námořní mocností a je svými peněžními toky, trhem a obchodními trasami spojena s velmi různorodými a často velmi vzdálenými zeměmi. Kdyby Anglie vstoupila do Společenství, znamenalo by to ve skutečnosti jeho proměnu v kolosální atlantické společenství pod americkou nadvládou a vedením, které by evropské společenství rychle pohltilo.*“²⁰ Tento proslav de Gaulla je často interpretován jako tzv. první francouzské veto, nicméně i zde je označení „veto“ nepřesné, jelikož o oficiální veto nešlo, Británie byla odmítnuta ještě dříve než stačila podat oficiální žádost o členství. Francie formálně uplatnila toto „veto“ na následném zasedání Rady v lednu 1963.²¹

Prezident tímto svým projevem zcela zaskočil ostatní státy Šestky, se kterými svůj postup předem vůbec nekonzultoval, ale i ostatní země, které o vstup do ESH spolu s Británií usilovaly. Ačkoliv de Gaulle zdůrazňoval, že jeho námítky se vztahují pouze na Británii, další rozšíření EHS, ať již například o Dánsko či Norsko, bylo prakticky vyloučeno, protože tyto státy odmítaly vstup bez britské účasti.²² Toto odmítnutí francouzského prezidenta vyvolalo značnou nevoli, ačkoliv z pohledu Francie mělo logiku. Francii vadily výjimky, které se snažila Británie vyjednat, dále se obávala oslabení francouzské hegemonie v západní Evropě v případě přistoupení Británie, ale asi největší roli sehrálo protiamerické naladění. De Gaullovi vadilo vedoucí postavení angloamerického bloku v NATO, nedávné rozmístění amerických jaderných

¹⁸ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 90–91.

¹⁹ HORČÍČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 36–38.

²⁰ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 92.

²¹ Tamtéž, s. 91–92.

²² FIALA, P., PITROVÁ, M. a kol. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 38.

raket v Británii, navíc se domníval, že přijetí Británie by představovalo „přijetí trojského koně USA“. ²³

1.4 Druhá žádost

Francouzské veto způsobilo zhoršení vztahů uvnitř Společenství, ostatní státy Šestky s francouzským postojem nesouhlasily a zastávaly postoj, že de Gaulle svým jednáním oslabil prestiž evropského projektu. Ukázalo se, že je nutné zefektivnit komunikaci a vnitřní uspořádání Společenství, a proto vznikla dohoda o sloučení tří orgánů Společenství do jednoho centra. Slučovací smlouva byla podepsána 8. dubna 1965 v Bruselu s platností od roku 1967 a znamenala sloučení orgánů tří evropských společenství – ESUO, EHS a EUROATOM do jednoho, který byl od té doby nazýván Evropské společenství (ES, anglicky *European Communities, EC*). ²⁴

V roce 1964 se ve Velké Británii odehrály parlamentní volby, v nichž překvapivě zvítězili labouristé vedeni Haroldem Wilsonem. Uvnitř Labouristické strany i Konzervativní strany však byl vstup do EHS stále velmi kontroverzní záležitostí, euroskeptici v řadách labouristů se obávali, že v EHS budou ohrožena práva pracujících a paradoxně pravicoví konzervativci obviňovali stále ještě EHS z levicových socialistických experimentů. Harold Wilson rozhodně nepředstavoval zarytého eurofederalistu, nicméně i on ve světle ekonomického zaostávání Británie oceňoval výhody potenciálního členství. A tak v květnu 1967 Dolní sněmovna souhlasila s tím, že Velká Británie podá první oficiální žádost o vstup Velké Británie do již sloučeného ES. Ačkoliv měl premiér Wilson přátelštější vztahy s de Gaullem než předchozí premiér Macmillan, ani Wilsonovi se nepovedlo přesvědčit de Gaulla o přínosu vstupu Velké Británie do ES. Charles de Gaulle se díval i na druhou britskou žádost velmi skepticky, zajímal se o to, zda je Británie ochotna se účastnit společné zemědělské politiky a zda se vymaní z politického vlivu Spojených států. Jelikož Britové nedokázali dostatečně vstřícně odpovědět ani na jednu otázku a vyvrátit de Gaullovy pochybnosti, vetoval francouzský prezident dne 27. listopadu 1967 i druhou britskou žádost. Jeho argumenty se podobaly argumentům z prvního veta, charakter ostrovního státu se prý neslučuje s ES. ²⁵ Británii nepomohly ani sympatie ostatních členů Šestky, včetně představitelů Spolkové republiky Německo, směrem k britské žádosti. Ačkoliv „Pětka“ odsuzovala de Gaullův negativní postoj, nechtěla

²³ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 38–40.

²⁴ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 93–94.

²⁵ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 40–44.

ohrožit budoucnost evropského projektu a nedokázala se mu postavit. V tomto případě však Británie na rozdíl od první žádosti v roce 1963 žádost nestáhla, což se ukázalo jako velmi dobře provedený strategický tah. Na konci 60. let byla v důsledku studentských nepokojů silně oslabena pozice de Gaullovy vlády, v důsledku domácích sporů i zdravotních problémů musel de Gaulle v dubnu 1969 rezignovat.²⁶ Generál de Gaulle dožil v ústraní, stále však pozorně sledoval osud Francie. Po vleklých zdravotních problémech zemřel tento největší odpůrce vstupu Británie do projektu evropské integrace dne 9. listopadu 1970.²⁷

1.5 Třetí žádost a vstup Velké Británie do Evropských společenství

V dubnu 1969 nahradil francouzského prezidenta de Gaulla ve funkci George Pompidou, stejně jako de Gaulle byl zastáncem mezivládní nikoliv nadnárodní spolupráce v rámci ES, nicméně zásadní rozdíl představoval fakt, že Pompidou na rozdíl od de Gaulla nebyl odpůrce vstupu Británie do ES. Domníval se, že by Británie ve Společenství mohla vyvážit francouzsko-německý motor, ve kterém stále více dominovalo stále silnější Německo.²⁸ Krátce po odstoupení de Gaulla v červenci 1969 byla svolána mezivládní konference představitelů ES do Haagu. Úkoly pro ES stanovené na následující období byly charakterizovány jako „dokončení, prohloubení a rozšíření Společenství“, přičemž rozšíření znamenalo realizovat konečně první vlnu rozšíření ES o nové státy, což bylo dosud blokováno Francií.²⁹

Konec 60. let znamenal také změnu i na britské politické scéně, po šesti letech končila vláda labouristů vedená Wilsonem, jelikož byl v parlamentních volbách v roce 1970 poražen lídrem Konzervativní strany Edwardem Heathem. Tento konzervativní politik postavil prakticky celou předvolební kampaň na vstupu Velké Británie do ES, výsledek parlamentních voleb tak měl zrcadlit, zda se Británie stane členem ES či nikoliv. Výsledek byl velmi těsný, konzervativci získali v Dolní sněmovně skládající se ze 650 poslanců velmi těsnou většinu. Heath vytyčil vstup Velké Británie do ES jako hlavní cíl britské zahraniční politiky v následujícím období a v roce 1971 zahájil již třetí kampaň za vstup Velké Británie do ES.³⁰

I přes snahu na obou stranách byla jednání velmi komplikovaná a v prvních čtyřech měsících roku 1971 vyloženě stagnovala. Začaly se projevovat zásadní rozdíly v otázce pojetí společné

²⁶ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 123–124.

²⁷ TARABA, Luboš. *Charles de Gaulle*. Praha: Nakladatelství Horizont, 1990, s. 86.

²⁸ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 47–48.

²⁹ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 101.

³⁰ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 124.

zemědělské politiky, zvláště rybolovu a potravin, ale i financí. Šestka se ještě před vstupem Británie dohodla na spolupráci v oblasti společné rybářské politiky, nicméně Británie nesouhlasila s idejí, že by rybáři z ostatních členských států měli mít přístup do britských vod. Další problém se objevil v oblasti potravin, Británie se v rámci Commonwealthu dožadovala výjimek v oblasti dovozu másla z Nového Zélandu, které představovalo 40 % celkové spotřeby ostrovního státu. Dovoz másla z Nového Zélandu měl být nahrazen dovozem z Francie a Nizozemí v rámci ES, avšak Británie nehodlala poškodit svého dlouhodobého partnera na druhé straně zeměkoule, se kterým ji vázala historie pomoci během druhé světové války. Otázka másla se stala tak klíčovou záležitostí, že britští vyjednávači dokonce varovali evropské vyjednávače, že bez ústupků v otázce másla nebude smlouva o přístupu schválena v Dolní sněmovně. Na následující schůzce v Paříži v květnu 1971, kde se sešel Pompidou s Heathem tak byla opravdu vyjednána výjimka v oblasti másla, nicméně Velká Británie se musela zavázat, že zvýší svůj příspěvek do rozpočtu ES. Bylo dojednáno zvýšení britského příspěvku, a to ze 3 % celkového objemu rozpočtu ES na 9 % v roce 1973 a do roku 1977 měla Británie přispívat až 19 % do celkového rozpočtu ES. Otázka britského příspěvku do ES se stala klíčovou po celé období členství Británie v ES, nezapomenutelný je boj Margaret Thatcherové o britský příspěvek v 80. letech 20. století. Nicméně v roce 1971 byly Edwardem Heathem dojednány výše uvedené podmínky, které byly silně kritizovány vůdcem labouristů Wilsonem. Ten sliboval, že v případě výhry labouristů v následujících parlamentních volbách vypíše ihned referendum o setrvání Velké Británie v evropském projektu.³¹ „*Labouristé vládě vyčítali, že souhlasila se zátěží společné zemědělské politiky, obětovala Commonwealth a ohrozila domácí regionální politiku.*“³²

I přes tyto výtky se Heathovi podařilo ratifikovat přístupovou smlouvu v Dolní sněmovně, po bouřlivém hlasování o členství Velké Británie v ES dne 29. října 1971 bylo pro 356 poslanců a 244 jich bylo proti.³³ V lednu 1972 byla v Bruselu podepsána se čtyřmi státy, a to s Velkou Británií, Irskem, Dánskem a Norskem, smlouva o přistoupení, tyto čtyři státy se měly stát „Desítkou“ a vstoupit do ES ke dni 1. ledna 1973. Nakonec došlo jen k přistoupení třech států a vznikla tak Devítka, jelikož v Norsku získali euroskeptici výraznou podporu, která vedla k pádu koaliční vlády v roce 1971, následně se menšinová levicová vláda rozhodla vypsat referendum, které mělo být dle norského ministerského předsedy Trygve Bratteli závazné. V září 1972 v referendu 53 % norských voličů odmítlo vstup Norska do ES a následně norská

³¹ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 54–56.

³² HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 56.

³³ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 125.

vláda zastavila vstupní rozhovory.³⁴ Evropské společenství se tak rozšířilo pouze o tři státy, ke dni 1. ledna 1973 vstoupily do Evropských společenství Velká Británie, Irsko a Dánsko.³⁵

³⁴ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 56–59.

³⁵ FIALA, P., PITROVÁ, M. a kol. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 27.

2 Kořeny britského euroskepticismu

Výsledek referenda o vystoupení Velké Británie z Evropské unie v roce 2016 byl šokem pro mnohé, nicméně při uvážení historie a charakteru ostrovního státu lze snadno dojít k závěru, že se vlastně o žádné překvapení nejednalo a že šlo spíše o předem nevyhnutelný vývoj, ke kterému dříve či později muselo dojít. Euroskepticismus či eurorealismus představuje integrální součást britství, národní identity obyvatel, kteří ačkoliv mají ke kontinentální Evropě geograficky velmi blízko, se vlastně Evropany nikdy necítili.

2.1 Britové v Evropě a stejně mimo Evropu

Historikové spatřují hlavní důvod tohoto faktu ve skutečnosti, že Velká Británie tvoří ostrov oddělený od kontinentální Evropy kanálem La Manche, hovoří o jakémisi charakteru „ostrovanství“, anglicky *Insularity*. Obyvatelé Británie se museli denně vypořádat s nemilosrdným živlem moře, jedná se o národ, který za pomoci námořní síly vybudoval světové impérium, a tudíž je jeho charakter naprosto odlišný od vnitrozemců kontinentální Evropy bez moře, jakými jsme například my, Češi. Bylo to moře, které Brity v historii od Evropy oddělovalo, ale hlavně chránilo, což dokazuje mnoho neúspěšných pokusů o invazi na britské ostrovy, ať již to byl španělský Filip II. v 16. století, Napoleon Bonaparte na počátku 19. století, německý Vilém II. na počátku 20. století či samotný Adolf Hitler během druhé světové války, ti všichni se museli sklonit před britskou námořní silou a britským letectvem.³⁶

K odlišnému charakteru Britů od kontinentální Evropy také zásadně přispěl fakt, že v 16. století se král Jindřich VIII. Tudor rozhodl provést odluku od katolické církve, papeže a Říma, a v roce 1534 ustanovil Anglikánskou církev, anglicky *Church of England*. Tato událost je někdy nazývána „prvním brexitem“, přesnější název by byl spíše „angloexit“, byl to totiž anglický protestantismus, který zemi učinil zemi jedinečnou a dále prohloubil rozkol země od Evropy. Během tohoto období byl formulován hlavní cíl anglické zahraniční politiky na následující období, kterým bylo udržet mocenskou rovnováhu sil, tzv. *Balance of Power* na kontinentě, což v praxi znamenalo, že Anglie vždy stála v opozici vůči nejsilnější zemi na kontinentě.³⁷ Touto zahraniční politikou se Angličané řídili po následující čtyři století, samotný Winston Churchill ve svém projevu pro výbor konzervativních politiků pro zahraniční otázky v březnu 1936 prohlásil následující: „Čtyři sta let bylo zahraniční politikou Anglie stavět se proti

³⁶ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 12–13.

³⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 17–18.

nejsilnější, nejagresivnější, nejdominantnější mocnosti na kontinentu a především zabránit, aby historické Nizozemí upadlo do rukou takové mocnosti... Navíc při všech příležitostech volila vždy Anglie tu obtížnější cestu. Tváří v tvář Filipovi II. Španělskému, proti Ludvíku XIV. Za Viléma III. Oranžského a Marlborougha, proti Napoleonovi i proti německému císaři Vilémovi II. by bývalo mnohem lehčí a zároveň muselo být velice lákavé připojit se k silnějšímu. Avšak my jsme vždy volili tu obtížnější cestu... vytvořili jsme koalici a tím jsme porazili každého kontinentálního tyrana..“³⁸ Tímto způsobem Britové po čtyři staletí chránili svobodu Evropy, Angličané se neohlíží na to, který národ se stává hegemonem Evropy, nelze je obvinít, že jsou protifrancouzsky, protišpanělsky či protiněmecky orientováni, vždy si hlídají jen nejsilnějšího hráče, který se má stát potencionálním tyranem a proti tomu se postaví, aby udrželi rovnováhu sil na kontinentě. V roce 1936 Churchill indentifikoval a správně předpověděl jako nejsilnějšího potencionálního tyrana Německo, které se podle něj nebálo nikoho.³⁹

Pokud bychom předpokládali, že Britové se touto zahraniční politikou řídí i v současnosti, zůstává na pováženou, koho identifikovali v roce 2016 jako potencionálního tyrana v Evropě a proti komu se svým odchodem z Evropské unie rozhodli postavit, aby zachovali rovnováhu sil na kontinentě. Šlo o Evropskou unii jako celek, která se zvrhla v byrokratickou federalistickou tyranii? Nebo šlo jen o francouzsko-německý motor, který ovládá Evropskou unii? Anebo jedna z těchto dvou zemí získává v Evropě opět po 85 letech dominanci?

Důvod této zahraniční politiky vůči Evropě byl velmi jednoduchý, evropská politika byla v dějinách moderní Británie, a to zejména od roku 1707, na druhém místě, prioritní důraz byl kladen na rozšiřování a udržování britského impéria, a to hlavně v Severní Americe, a dále pak v Indii. Ačkoliv Britové ztratili po válce za nezávislost po roce 1781 americké kolonie, upevnili své pozice v Kanadě a po porážce Napoleona a Vídeňském kongresu v roce 1815 byl ostrovní stát potvrzen jako první světová velmoc.⁴⁰ Británie pomocí královského námořnictva zabírala území po celém světě, a to od Karibiku po Tichý oceán, rozšiřovala svůj vliv v Africe, kde se snažila vytvořit pás kolonií od Egypta až po Kapské město, a dále se během dvacátých a třicátých let 19. století připojila k impériu většinu Austrálie a téměř celý indický subkontinent.⁴¹

³⁸ CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. I. díl Blížící se bouře*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992, s. 189–190.

³⁹ CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. I. díl Blížící se bouře*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992, s. 190–191.

⁴⁰ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 23–26.

⁴¹ WASSON, Ellis. *Dějiny moderní Británie od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 195–196.

Období Vídeňského kongresu v roce 1815 do začátku první světové války v roce 1914 tak bylo obdobím naprosté britské dominance, Británie ovládala větší území na světě než kterýkoliv jiný stát v dějinách. Toto období je někdy označováno jako viktoriánská éra, anglicky *Victorian Age/Era*, a sice podle královny a císařovny Viktorie, která vládla v letech 1837 až 1901. Jelikož britské celosvětové impérium představovalo naprostou prioritu, v rámci zahraniční politiky bylo rozhodnuto, že v 19. století bude uplatňována „politika skvělé izolace“, anglicky *Splendid Isolation*, což znamenalo, že Británie nebude uzavírat jakékoliv bilaterální či multilaterální spojení na evropském kontinentě. Ostrovní stát se tak naprosto izoloval od Evropy, v tomto případě se také jednalo o jakýsi brexit 19. století. Britové byli přesvědčeni o tom, že by vměšování do vnitropolitických kontinentálních záležitostí nebylo pro britské impérium benefičiální.⁴²

Na konci 19. století se však uskutečnil konflikt, který ačkoliv se odehrál na jihu černého kontinentu, donutil Brity pozměnit svou politiku skvělé izolace vůči Evropě. Oblast jižní Afriky byla původně kolonizována Holanďany, nicméně v 19. století bylo Kapské město obsazeno britskou posádkou kvůli své výhodné strategické pozici na cestě do Indie předtím, než byl vybudován Suezský průplav. Původní holanďští osadníci nazýváni také jako Búrové se byli nuceni přemístit do vnitrozemí, kde jimi bylo vytvořeno několik svobodných států, z nichž nejznámějším byl Transvaal a Oranžský svobodný stát. Na jejich území však byla pro roce 1867 nalezena bohatá naleziště drahých kovů a diamantů, což iniciovalo další výpady Britů na búrské území. Britský podnikatel Cecil Rhodes byl přesvědčen, že tato naleziště patří jen jemu a Británii, situaci dále eskaloval fakt, že vůdce Búrů, Paul Kruger, dodával nejmodernější zbraně Německu, které díky svému hospodářskému růstu zbrojilo a představovalo největšího konkurenta britského impéria. Po neúspěšných pokusech o převrat a sérii konfliktů byla búrská válka vyhlášena v roce 1899. Mezinárodní scéna předpokládala, že nejmocnější země světa bude s Búry velmi rychle hotová, avšak Búrové se uchýlili k partyzánské válce.⁴³ Britové utrpěli sérii porážek, v roce 1899 u Stormbergu, u Magersfonteinu a na řece Tugela, dále v lednu 1900 v bitvě u Spin Kopu, načež Britové museli poslat do oblasti téměř půl milionu vojáků, kteří konflikt v roce 1902 ukončili a Búry potlačili. Jednalo se ale o velmi draze vykoupené vítězství, búrská válka byla jednak velmi finančně náročná, ale přinesla Británii důležité uvědomění v tom, že by stačily jen dva takové

⁴² KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 26–27.

⁴³ WASSON, Ellis. *Dějiny moderní Británie od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 220.

menší regionální konflikty probíhající současně a Velká Británie by je s největší pravděpodobností nezvládla.⁴⁴

Důsledkem búrské války se ostrovní stát rozhodl opustit politiku skvělé izolace vůči Evropě, Britové si uvědomili, že potřebují důvěryhodné spojence v Evropě, jelikož potenciální konflikt s některou z evropských mocností by sami nezvládli, aliance byla nezbytná i k udržení impéria. Britové s obavami pozorovali hospodářský růst sjednoceného Německa v čele s císařem Vilémem II. a jeho koloniální ambice ve východní a západní Africe i v Pacifiku, zároveň však někteří čelní politici neskrývali obdiv k zemi, odkud pocházela britská vládnoucí hannoverská dynastie. První možností tedy byla aliance s Německem, druhá spojení s republikánskou Francií a třetí možnost se skýtala v alianci s carským Ruskem. I přes napjaté britsko-francouzské vztahy zejména v koloniální sféře byla v roce 1904 uzavřena tzv. Srdečná dohoda (francouzsky *Entente Cordiale*) mezi Velkou Británií a Francií, Francie postoupila Britům Egypt a Súdán a Britové na oplátku přenechali Francouzům oblast Maroka a dále Madagaskar. I s carskou velmocí bylo potřeba před uzavřením aliance vyřešit koloniální spory, v srpnu roku 1907 byla mezi Velkou Británií a Ruskem podepsána dohoda, ve které Rusové uznali dominanci Britů v Afghánistánu, rozděleny byly aféry vlivu v Persii. Uzavřením britsko-francouzské a britsko-ruské smlouvy na počátku 20. století končí britský imperiální brexit 19. století, Britové, ač neradi, znovu obrátili své oko ke kontinentální Evropě a v předvečer první světové války se Velká Británie stala součástí jednoho formujícího se kontinentálního evropského bloku, ačkoliv s aktivní účastí ve Velké válce tehdy počítal v Británii málokdo.⁴⁵ Účast na první světové válce mezi lety 1914 a 1918 se stal pro Velkou Británii jednou z osudových událostí britských dějin. Rostoucí germanofobie, obava z hegemonie císařského Německa nejen na kontinentě, ale i v zámoří, kde by ohrozil britské impériu, i obava z invaze na Britské ostrovy, to vše vedlo k vyhlášení války Německu ze strany Británie dne 4. srpna 1914. Stalo se tak poté, co Německo obsadilo neutrální Belgie, jak Winston Churchill uvedl ve svém proslovu z roku 1936, Britové se snažili po čtyři sta let chránit historické Nizozemí před vpádem cizí mocnosti, tuto oblast vnímali jako most pro případnou invazi na Albion. Po čtyřech letech konfliktu, který neměl do té doby ve světě obdoby, se stává Velká Británie společně s USA a s Francií vítězem, nicméně nikdy předtím v historii nezaplatil vítěz tak vysokou cenu. Jen Britů padlo přes 850 000, země i celé impérium bylo ekonomicky zcela zdevastované.⁴⁶ O Pyrrhově vítězství Británie vypovídá nejvíce asi následující fakt,

⁴⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 45–48.

⁴⁵ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 48–50.

⁴⁶ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 60–63.

že "...se země vstupující do války coby (stále ještě) největší světový věřitel proměnila na jejím konci v největšího světového dlužníka." ⁴⁷

Po první světové válce nastává období, kdy si Velká Británie opět držela odstup od kontinentální Evropy, byť si političtí lídři uvědomovali, že politika skvělé izolace již nenávratně skončila. Londýnská vláda se ve vztahu k Evropě vrátila k osvědčené zásadě zachovat rovnováhu sil mezi evropskými zeměmi, během Versailleského míru v roce 1919 byli proti naprostému reparačnímu zdecimování Německa, jež by vyústilo v hegemonii Francie.

Postupně však Británie během 20. a 30. letech zaujala skeptický a rezervovaný postoj k veškerému dění na kontinentální Evropě, můžeme hovořit o jakémsi brexitu číslo tři. Londýn se stavěl skepticky vůči prvním myšlenkám evropské integrace v podobě projektu Panevropské unie hraběte Coudenhove-Kalergiho. I když po hrůzách první světové války si mnozí Britové uvědomovali, že evropská spolupráce by prospěla míru a prosperitě, myšlenka evropské federace a ztráty národní suverenity byla pro ostrovany zcela iluzorní. Skepse a rezignovanost britské zahraniční politiky vyústila v zahraniční politiku, která se nechvalně proslavila pod názvem *politika appeasementu*, jejíž principem bylo nevměšování se do záležitostí cizích států, potenciální usmířování vůdců a agresorů, politik ústupků vůči diktátorským režimům s cílem za každou cenu zabránit válce. ⁴⁸ Ačkoliv si britský premiér Neville Chamberlain později vysloužil za politiku appeasementu obrovskou kritiku, z britského pohledu dávala smysl. Velká Británie byla stále velmi vyčerpaná první světovou válkou a následující hospodářskou krizí 30. let a každý, kdo by na ostrovním státě v té době podporoval myšlenku války proti Hitlerovi či Mussolinimu, by byl považován za válečného maniaka. Chamberlain chtěl vybudovat školy, nemocnice, navíc mnozí konzervativní ideologové viděli v Hitlerovi zeď proti komunistické ideologii tehdejšího Ruska. K nejznámějším případům politiky appeasementu ze strany Británie patří absence reakce na obsazení a militarizaci Porýní v roce 1936, přihlížení španělské válce mezi lety 1936 až 1939, jen mírný protest, na který se zmohla po anšlusu Rakouska v roce 1938 a samozřejmě aktivní účast britské vlády a Chamberlain na Mnichovské dohodě a následná likvidace první Československé republiky. Chamberlain se vrátil na ostrovní stát s prohlášením, že přivezl mír, nicméně Churchill ho varoval, že se nachází na pokraji totální katastrofy. ⁴⁹

⁴⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 63.

⁴⁸ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 67–70.

⁴⁹ WASSON, Ellis. *Dějiny moderní Británie od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 307–308.

Tato politika odklonu od evropských záležitostí, nevměšování se do afér kontinentu znamenala pro Velkou Británii vytvoření zárodků největší katastrofy v dějinách, kterou byla druhá světová válka.

Cílem této kapitoly nebylo detailně popsat moderní britské dějiny a jednotlivé události, spíše objasnit, odkud historicky pochází britský euroskepticismus, vysvětlit charakter Britů jakožto ostrovanů, kteří vytvořili impérium a ovládali skoro celý svět, charakterizovat mentalitu, která je výrazně vzdálená mentalitě kontinentální Evropy, vysvětlit, proč národ, který je v nejužším místě kanálu La Manche vzdálen jen 32 kilometrů od kontinentální Evropy, vlastně je i není v Evropě. V neposlední řadě bylo cílem této kapitoly objasnit, proč brexit vlastně vůbec nebyl překvapením, jelikož dějiny Britů jsou takovými brexity přímo utvářeny.

2.2 Referendum v roce 1975

V období následujícím po vstupu Velké Británie do ES se země potýkala s celou řadou problémů, v zimě mezi lety 1973 a 1974 vlivem soustavného ekonomického poklesu došlo ke stávce horníků, což vedlo k velkým výpadkům elektrického proudu po celé Británii, toto období vešlo ve známost jako „třídenní týdny“. Premiér a lídr konzervativců Edward Heath se rozhodl vypsat parlamentní volby na únor 1974, předvolební kampaň postavil na otázce: „Kdo vládne Británii?“, čímž chtěl apelovat na voliče, aby si uvědomili, že zemi řídí londýnská vláda a ne odbory, je ale možné, že si voliči slogan vyložili ve smyslu – Londýn či Brusel? ⁵⁰ V parlamentních volbách však těsně zvítězili opoziční labouristé v čele s Haroldem Wilsonem. Nový premiér silně kritizoval podmínky, které dojednal jeho předchůdce Heath pro vstup Británie do ES, vítězství euroskeptiků znamenalo v podstatě zpochybnění vstupu země do evropského projektu. ⁵¹

Wilson přicházel s programem, který sliboval vyjednání zcela nových podmínek pro členství Velké Británie v ES, hlavním důvodem byla především vysoká částka, kterou musela Británie přispívat do rozpočtu společenství. Ta představovala v roce 1974 8,64 % z celkového rozpočtu ES, nicméně do pěti let měla tato částka narůst až na 18,92 % z celkového rozpočtu ES, čímž by se Británie zařadila mezi země, které přispívají nejvíce, což neodpovídalo hospodářskému poklesu země. ⁵² Wilson si za hlavního vyjednavče vybral ministra zahraničí Callaghana,

⁵⁰ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 198.

⁵¹ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 64.

⁵² FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 108.

který již v dubnu 1974 na jednání Rady ministrů prohlásil, že Británie si vyhrazuje právo navrhnout změny ve smlouvách, což britská vláda považuje za zásadní podmínku dalšího členství Británie v ES, a pokud se tak nestane, Británie má právo odejít z evropského projektu. Callaghan na jednáních v červnu 1974 stanovil čtyři podmínky setrvání Britů: zaprvé mělo dojít ke snížení příspěvku země do společného rozpočtu, zadruhé měl být umožněn přístup výrobků z Commonwealthu na britský trh, zatřetí mělo dojít k reformě společné zemědělské politiky a začtvrté měly mít členské země právo podporovat průmysl a regiony bez ohledu na ES. Největším problémem se stala otázka britského příspěvku do rozpočtu ES, Francie odmítala započítat cla a poplatky jako britský příspěvek, tvrdila, že jde o vlastní zdroje ES, ačkoliv za ně platili britští nákupci v podobě vysokých cen dovozu, a proto jednání uvízla na mrtvém bodě.⁵³

Další jednání pokračovala v prosinci 1974 a v březnu 1975 v Dublinu, kde dospěli britští vyjednavací s vyjednavací ES k dohodě. Ačkoliv Wilson prohlásil jednání za úspěšná, podařilo se mu dosáhnout pouze dílčích úspěchů, společná zemědělská politika zůstala beze změny.⁵⁴ Nicméně v některých oblastech došlo k dílčím změnám, vznikl Evropský fond pro regionální rozvoj, ze kterého si Británie vyjednala druhé nejvyšší příjmy ze všech členských zemí, dále bylo například prodlouženo přechodné období na import másla z Nového Zélandu.⁵⁵ I přes dílčí úspěchy však opoziční lídr Heath prohlásil výsledek Wilsonových jednání za frašku. První myšlenka o vypsání referenda o setrvání Velké Británie v ES se objevila v roce 1970, v té době jej však Wilson rezolutně odmítal. Britskému poslanci Tony Bennovi se však podařilo protlačit návrh o referendu do parlamentu, který tak byl 22. března 1972 schválen, proto Wilson, ač nerad, musel svůj postoj vůči referendu přehodnotit, a v prosinci 1974 byla možnost referenda integrována jako součást programu Labouristické strany. Premiér Wilson následně vyhlásil referendum o setrvání Velké Británie dne 23. ledna 1975 s tím, že se referendum mělo konat v červnu téhož roku. Labouristická vláda se rozhodla svým voličům doporučit, aby hlasovali pro setrvání země v ES. Je zajímavé, že premiér byl proti zákonu o referendu i v březnu 1974, referendum nepovažoval za nástroj přímé demokracie, který by byl slučitelný s britskou parlamentní demokracií, podle něj by se o veškerých záležitostech mělo rozhodovat ve Westminsteru.

⁵³ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 198–199.

⁵⁴ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 65.

⁵⁵ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 109.

Nicméně zákon o referendu byl schválen a Wilson musel začít přemýšlet, jak přesvědčit své voliče, aby hlasovali pro setrvání země v ES. Možná i proto na jaře roku 1974 založil organizaci s názvem Británie v Evropě, anglicky *Britain in Europe*, která integrovala kampaně konzervativců, liberálů i labouristů, a která měla přesvědčit britské občany, že Británie prostě patří do Evropy. Vedle hlavní kampaně za pro a proti však probíhaly i kampaně pro setrvání i v rámci jednotlivých stran, Wilson ztrácel podporu ve vlastní Labouristické straně, která se stávala více euroskeptická, toryové se však do kampaně pro setrvání tehdy opřely plnou silou, a to pod vedením nové předsedkyně Konzervativní strany Margaret Thatcherové.⁵⁶ Ta v dubnu 1975 v rámci kampaně prohlásila: „*Pravdou je, že v Evropě již čtvrt století panuje mír, a jen za tento fakt jsem vděčná... představa, že Evropské společenství je jen byrokratický systém, který nebere žádné ohledy na jednotlivce se nezakládá na pravdě... Stejně falešná je představa, že naše členství zadusí národní tradice a kulturu. Jsou snad Němci méně němečtí proto, že nejsou členy Společenství, či jsou snad Francouzi méně francouzští? Samozřejmě, že ne.*“⁵⁷ Vzhledem k tomu, že tato dáma se stala v následujících letech největší britskou euroskeptičkou a historicky jedním z největších odpůrců evropské integrace, je zajímavé pozorovat, jaký provedla od roku 1975 názorový a možná až oportunistický obrat. V roce 1975 však novopečená předsedkyně toryů byla vůdčím představitelem kampaně pro setrvání Velké Británie v ES.

Kampaň k referendu v roce 1975 proběhla na pozadí jedné z nejhorších ekonomických krizí, ve které se země ocitla po druhé světové válce, inflace vzrostla na 27 % a veřejný schodek stoupl na historických 11 miliardám liber. Referendová kampaň v roce 1975, tedy v době před elektronickými médii, probíhala prostřednictvím tří letáků, které byly zasílány do každé domácnosti, z nichž dva letáky byly pro setrvání v ES a jeden proti. Leták zaměřený proti členství uváděl argumenty, že se Británie vzdává práva vládnout sama, varoval před tím, že skutečným cílem ES je stát se jediným superstátem, odmítal, že by odchod z ES znamenal pro Británii hospodářský pokles a navrhoval, aby si ostrovní země vyjednala s ES dohodu o volném obchodu jakou má Norsko, Švýcarsko a ostatní členové EFTA. Na druhé straně stály dva letáky distribuované organizací *Britain in Europe*, které předkládaly argumenty pro setrvání v ES, a to zejména zachování prosperity, zajištění míru a budoucnosti našich dětí, leták varoval před izolací, ve které by se Británie při odchodu ocitla.⁵⁸ Leták končil řečnickou

⁵⁶ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 202–204.

⁵⁷ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 204.

⁵⁸ Tamtéž, s. 206–207.

otázkou Edwarda Heatha: „*Chceme zůstat v centru dění, kam patříme, nebo raději zmizíme v propadlišti dějin?*“⁵⁹ Postupně začínalo být jasné, že odpůrci setrvání Británie v ES nemohou uspět, tisk, televize i vládní propaganda zastával stanovisko pro setrvání, opozice byla názorově rozpolcená a v neposlední řadě zastánci setrvání jako Thatcherová, Heath a Wilson působili mnohem důvěryhodnějším dojmem než odpůrci. Z referenda o setrvání v Evropě se v roce 1975 stal v Británii souboj mezi pravíci a levíci, kdy pravice a středový názorový proud zastával setrvání v ES a levice reprezentována částí labouristů a komunistickou stranou byla proti setrvání v ES.⁶⁰

Dne 5. června 1975 byla britským voličům v referendu položena následující otázka:

*Do You Think that the United Kingdom should stay in the European Community (the Common Market)?*⁶¹ V českém překladu: „Myslíte si, že by Spojené království mělo setrvat v Evropském společenství (společném trhu)?“. Při volební účasti 64, 5 %, což znamenalo, že se referenda zúčastnilo 29 433 194 britských občanů, hlasovalo 67, 2% voličů pro setrvání země v ES a 32, 8 % proti.⁶² Šlo o vítězství eurooptimistů i samotného Wilsona, který upevnil svou pozici uvnitř Labouristické strany, výsledky referenda byli také potěšeni členové ES, jelikož mohli pokračovat v rozšiřování i prohlubování evropské integrace.⁶³

Na ostrovech však byl euroskepticismus vše, jen ne potlačen. Pouhých šest měsíců po výsledcích referenda by podle průzkumů veřejného mínění většina voličů hlasovala pro odchod země z evropského projektu,⁶⁴ problém výše britského příspěvku stále přetrvával a stal se určujícím faktorem vzhledem ke vztahu Británie k ES v následujících desetiletích, zejména po nástupu ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové.⁶⁵

⁵⁹ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 207.

⁶⁰ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 208–209.

⁶¹ Reading history. *The 1975 European Community Referendum: The First of Two ... or of Three?* [online]. Reading history, 2019. [cit. 10.1.2021]. Dostupné z: <https://unireadinghistory.com/2019/01/25/the-1975-european-community-referendum-the-first-of-two-or-of-three/>

⁶² BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 209.

⁶³ HORČÍČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005. s. 66

⁶⁴ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 209.

⁶⁵ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 109.

2.3 Britský problém za vlády Margaret Thatcher

Ačkoliv eurooptimisté zvítězili v celonárodním referendu v roce 1975, rozhodně se nedalo říci, že by Británie hleděla ve vztahu k ES k pozitivním zítřkům. Britská ekonomika se v 70. letech ocitla v hluboké krizi, snad největší od druhé světové války, což bylo umocněno důsledky ropných šoků i problémy s Mezinárodním měnovým fondem. Docházelo k nárůstu skotského i irského nacionalismu, který vygradoval v teroristické akci ze strany IRA (*Irish Republican Army*), nálada v zemi byla velmi negativní, labouristická vláda již nezvládala narůstající problémy, což dokládá leták konzervativců v předvolební kampani v roce 1979, který hlásal: *Labour Is Not Working*.⁶⁶

Parlamentní volby v roce 1979 se staly pro Velkou Británii důležitým mezníkem, znamenaly zásadní zlom ve směřování britské vnitřní i zahraniční politiky, došlo k úpadku Labouristické strany na dlouhá desetiletí a k vítězství toryů a dominanci konzervativní politiky. Tyto parlamentní volby byly také unikátní tím, že Konzervativní strana byla poprvé v historii vedena do voleb ženou, a sice svou předsedkyní Margaret Thatcherovou.⁶⁷ Toryové v čele s novou předsedkyní Margaret Thatcher se soustavně a systematicky připravovali na další volby již od jejího zvolení v roce 1975. Je velmi zajímavé, že kampaň se již v roce 1978 vedla za pomoci rozhlasu a médií, konzervativci si dokonce najali reklamní agenturu, která zaplavila zemi billboardy.⁶⁸ Jeden z neúspěšnějších sloganů sděloval: „*Usmívejte se. Nemohou přece trvat věčně.*“⁶⁹

Rok 1979 a vítězství konzervativců znamenalo nástup fenoménu zvaný *thatcherismus*, což je pravicový směr založený zejména na privatizaci, snížení veřejných výdajů a daní, omezení vlivu státu ve všech sférách a zdůraznění individualismu a osobní odpovědnosti člověka za svůj osud.⁷⁰ Britové si uvědomili, že nelze neomezeně utrácet a zvyšovat státní dluh na úkor budoucích generací, že na prvním místě musí fungovat rodina a komunální péče, s tím, že *Welfare state* bude fungovat jen pro potřebné, důraz byl postaven na podnikání a na obraně národních zájmů.

⁶⁶ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 141.

⁶⁷ FAJMON, Hynek. *Margaret Thatcherová a její politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 86–87.

⁶⁸ FAJMON, Hynek. *Margaret Thatcherová a její politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 86–88.

⁶⁹ Tamtéž, s. 88.

⁷⁰ FAJMON, Hynek. *Margaret Thatcherová a její politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 234.

Ve vztahu k Evropě došlo také k zásadnímu obratu, Thatcherová, která ještě v roce 1975 horlivě lobovala za setrvání země v ES, se koncem 70. let a v 80. letech stávala čím dál tím větším euroskeptikem. Ideový základ thatcherismu se neslučoval s evropským integračním projektem, Thatcherová si uvědomila, že integrace Evropy tíhne čím dál více k eurofederaci, což bylo něco, čemu se Británie chtěla za každou cenu vyhnout, premiérka dále nesouhlasila ani se socialistickým smýšlením evropských elit.⁷¹

Margaret Thatcherová si již po svém nástupu byla vědoma toho, že ve ES převažuje intervencionistická a federalistická tendence, navíc se začalo rýsovat úzké spojení mezi Francií a Německem, které znemožňovalo ostatním zemím prosadit své názory.⁷²

2.3.1 Boj o britský příspěvek

Společenství se na přelomu 70. a 80. let potýkalo s celou řadou potíží, z nichž nejvýznamnější představoval tzv. britský problém, který vznikl jako důsledek stanovení nerovnoměrného financování rozpočtu ES. Velká Británie po vstupu do ES v roce 1973 přispívala do rozpočtu ES poměrně vysokou částkou, která neodpovídala tomu, že Velká Británie vykazovala nižší úroveň HDP, než byl průměr jejich partnerů v ES. Společenství sice do jisté míry kompenzovalo tuto nerovnost pomocí Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropského sociálního fondu (ESF), nicméně to Británii nestačilo. Britský problém vyvolával ve Společenství finanční krizi, která předznačovala, že bude potřeba změnit systém financování rozpočtu ES.⁷³ Margaret Thatcherová již v červnu 1979 po svém nástupu do funkce prohlásila: „*Musím se v této věci vyjádřit naprosto jasně... Nemohu si ve Společenství hrát na milosrdnou sestru, když chci po vlastních voličích, aby souhlasili se zmrazením výdajů v oblasti zdravotnictví, sociálního zabezpečení a dalších sférách.* „⁷⁴

Premiérka ve svých pamětech uvedla, že se od počátku snažila zmírnit škody, které vznikly v důsledku společné zemědělské politiky a napravit výši příspěvku do ES tak, aby odrážel finanční realitu. Na konci listopadu 1980 na zasedání na summitu v Dublinu pak Thatcherová předložila v Dublinském hradě ostatním představitelům ES požadavky Británie, avšak nesetkala se s kladnou odezvou.⁷⁵ Premiérka odmítla návrh, který snižoval výši britského

⁷¹ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 141–142.

⁷² THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 49–50.

⁷³ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 117.

⁷⁴ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 211.

⁷⁵ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 226.

příspěvku z původní 1 miliardy liber na 650 milionů, i druhý návrh na summitu v Lucemburku, který snižoval výši britských plateb v průběhu následujících dvou let. Těmito kroky vyjádřila, že nesouhlasí s krátkodobým řešením britského problému, ale jejím cílem je změna celé finanční politiky.⁷⁶

Boj o britský příspěvek pokračoval velmi komplikovaně v průběhu první poloviny 80. let. Thatcherová odmítla několik návrhů ze strany ES, spor o výši britského příspěvku pokračoval i v letech 1982 a 1983 na jednání Evropské rady ve Stuttgartu. Británie byla v té době v euforii po vítězství ve válce o Falklandy, což předznačilo další vítězství konzervativců v parlamentních volbách a znamenalo ekonomický růst ostrovní země. Thatcherová požadovala, aby došlo k zásadní reformě financování ES, kdy by maximální možná výše příspěvku členské země byla stanovena na 1% DPH. Otázka měla být znovu projednána na zasedání Evropské rady v Athénách v prosinci 1983, nicméně ani zde nedošlo ke konsenzu. Britská premiérka byla již tehdy obviněna z toho, že zastává protievropský postoj, avšak sama uvedla, že upřímně věřila, že jakmile bude vyřešen způsob financování rozpočtu ES, bude Británie aktivním a pozitivním členem ES. V první polovině roku 1984 převzala předsednictví v ES Francie a hned v březnu 1984 se konalo další zasedání o výši britského příspěvku, které zahajoval francouzský prezident Francois Mitterand, který požadoval zvýšení příspěvku na 1,6 % DPH, což mělo navýšit množství peněz v zemědělských fondech, ze kterých nejvíce čerpala Francie a Irsko. Thatcherová si stanovila strop 1,4 DPH, avšak zcela překvapivě se proti jejímu už téměř pětiletému boji za snížení příspěvku postavili Řekové, Italové i samotný Mitterand a nabídli jí snížení ve výši 1000 milionů ecu na dobu 5 let, což Thatcherová znovu odmítla. Nekonečný britský problém byl vyřešen na summitu, který se konal od 25. do 26. června 1984 ve Fontainebleau.⁷⁷ Thatcherová požadovala návrat 70 % britského příspěvku do Británie, tzv. rabatu, Mitterand trval na 60 %, kompromisní návrh, se kterým souhlasili oba, byla dohoda zajišťující návrat 66 % britského příspěvku zpět do Británie, avšak na oplátku musela Thatcherová podpořit hlasování o zvýšení částky vybírané v jednotlivých státech z 1 % na 1,4 % DPH.⁷⁸ Boj o britský příspěvek byl prozatím u konce, Thatcherové se podařilo získat rabat ve výši 66 %.

⁷⁶ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 117.

⁷⁷ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 226–232.

⁷⁸ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 118.

2.3.2 Vztahy s ES mezi lety 1984 až 1987

Po summitu ve Fontainebleau se začínalo ukazovat, že v Evropském společenství se vynořují dvě tendence, které spolu soupeří. První vizí byla Evropa postavená na spolupráci národních států, které spolu budou volně obchodovat, druhá vize směřovala k eurofederaci a centralismu. Thatcherová zpočátku věřila, že koncepce Evropy postavená na mezivládní spolupráci a svobodném podnikání nakonec zvítězí. Při projevu v březnu 1984 na sjezdu Konzervativní strany pronesla svůj projev, v kterém se označila za evropského idealistu usilujícího o volnější obchod, volný pohyb zboží, služeb a kapitálu. Budoucnost Evropy viděla jako spojenectví, které bude mostem mezi Východem a Západem, společenství, které bude hájit a ochraňovat demokracii na celém světě.⁷⁹

Na zasedání Evropské rady, které se mělo konat v červnu 1985 v Miláně, premiérka Thatcherová připravila zprávu, která se měla týkat dovršení společného trhu, posílení spolupráce v oblasti politiky, efektivnějšího rozhodovacího procesu a pokroku ve využívání moderních technologií. Za klíčovou považovala spolupráci v oblasti zahraniční politiky, byla již poučená válkou o Falklandy, tudíž prosazovala přijetí mechanismu, kdy by se ostatní členské státy ES zavázaly k podpoře členského státu, který by se dostal v oblasti mezinárodních vztahů do potíží. Nicméně v Miláně se britské premiérce nepodařilo prosadit obsah zprávy, proto byla jednání přesunuta na prosinec 1985, kdy se konalo zasedání Evropské rady v Lucemburku. Hlavní cíl britské politiky v tomto období bylo vytvoření jednotného společného trhu. Velká Británie sice byla od roku 1977 členem celní unie, avšak stále existovaly další necelní bariéry, které volný obchod komplikovaly, jako například dlouhá zdržování na celnicích, diskriminace zahraničních výrobků. Thatcherová chtěla tyto bariéry odstranit a vytvořit opravdový společný trh.⁸⁰

V prosinci 1985 se v Lucemburku konalo jednání o přijetí smlouvy, která měla tvořit budoucí Jednotný evropský akt, ten měl dokončit vytvoření společného trhu a do pěti let dosáhnout volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Ve skutečnosti se jednalo o smlouvu výrazně posilující nadnárodní charakter společenství. Francouzský ekonom a tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors chytře navázal na britské požadavky reformu institucí ES. Kromě prosazení oblastí klíčových pro Brity, jakými bylo dokončení jednotného trhu a posílení spolupráce v oblasti zahraniční politiky, museli souhlasit i s ujednáními v oblasti životního prostředí, s čímž přišel i záhadný princip subsidiarity, který se později rozrostl do obřích

⁷⁹ THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 366.

⁸⁰ THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 374–378.

rozměrů. Britové s těmito oblastmi souhlasili, dokonce odsouhlasili i mírné posílení pravomocí Evropského parlamentu. Až později se ukázalo, že cenou za vytvoření jednotného trhu bylo rozšíření většinového hlasování a posílení nadnárodního principu ES, který byl vlastně hlavním důvodem nové smlouvy v roce 1985. Thatcherová si dobře uvědomovala, že rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou bude v podstatě znamenat posílení pravomocí Evropské komise, nicméně se domnívala, že tento způsob hlasování se bude prosazovat jen v oblasti jednotného trhu. Další sporná otázka Britů se objevila v oblasti HMU (Hospodářská a měnová unie), Delors vyvíjel nátlak, aby byla HMU zasazena jako jedna z podkapitol nové smlouvy, což vyvolalo absolutní odpor Thatcherové, která se domnívala, že v této otázce může spoléhat na podporu Německa, s tím, že měnová politika musí jasně zůstat v kompetenci států, avšak šeredně se mýlila. V prosinci 1985 se francouzsko-německý pakt dohodl i v otázce měnové unie, Německo slíbilo, že bude akceptovat v nové smlouvě i zmínku o HMU. Delors tak vložil do nové smlouvy větu, ve které se členské státy ES zavazovaly k „postupné realizaci hospodářské a měnové unie“. Thatcherové byla nejdříve rozhodnutá kvůli této větě novou smlouvu vetovat, ale po dohodě s britským ministerstvem zahraničí nakonec přes skřípění zubů v prosinci 1985 smlouvu podepsala.⁸¹

Tak vznikl Jednotný evropský akt (JEA), smlouva, která odstranila právo veta při hlasování v Radě ve vybraných oblastech, což mělo usnadnit vybudování jednotného trhu, dále schválila zapojení Evropského parlamentu do legislativního procesu a stanovila nové cíle evropského integračního procesu. ES mělo rozšířit svůj vliv i do dosud neintegrováných oblastí, dle JEA mělo směřovat k HMU, tedy k postupnému přijetí společné měny a k užší spolupráci v oblasti zahraniční politiky.⁸² „Do smluv byly zahrnuty některé nové oblasti a priority, jako spolupráce v oblasti hospodářské a měnové politiky, ochrany životního prostředí, výzkumu a technologického rozvoje, ekonomická a sociální koheze, sociální politika, cíle ES byly rozšířeny o cíl vytvoření vnitřního trhu do roku 1992... byla smluvně zakotvena evropská politická spolupráce..., která byla až doposud rozvíjena mimo rámec smluv o ES.“⁸³

Ačkoliv byl JEA prezentován tak, že měl vytvořit hlavně společný trh, jeho skutečný význam spočíval v tom, že představoval krok k vytvoření Evropské unie postavené na nadnárodní spolupráci, šlo o první významnou změnu Římské smlouvy, které měla vytvořit podhoubí

⁸¹ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 258–261.

⁸² FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 128.

⁸³ ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, s. 249.

pro změny následující s mnohem ambicióznějšími cíli, zejména pro vytvoření HMU. Zdálo se však, že ani Thatcherová ani britští poslanci si tehdy neuvědomovali, o jak zásadní změnu jde, smlouva byla ratifikována většinou 149 britských poslanců ku 43. Euroskeptik Peter Taspell, který později proslul jako odpůrce Maastrichtské smlouvy, později uvedl, že se mnoho poslanců stydělo za to, že pro zákon zvedlo ruku.⁸⁴ „*Nevěnovali jsme mu tolik pozornosti, kolik jsme měli.*“⁸⁵

2.3.3 Projev v Bruggách

V druhé polovině 80. let se v Evropských společenstvích začaly objevovat tendence, které lze označit z pohledu Velké Británie jako negativní. Po sjednocení Německa došlo k posílení francouzsko-německého motoru, který se snažil prosadit politiku federalismu, centralismu a protekcionismu. Naopak Británie vedená Thatcherovou měla představu o budoucím směřování ES diametrálně odlišnou od Francouzů a Němců, zdůrazňovala mezivládní spolupráci, národní suverenitu jednotlivých států, svobodný trh a svobodné podnikání. Obviňovala federalisty z toho, že jejich protekcionismus povede k izolaci západní Evropy od zbytku Evropy, a dále se radikálně stavěla proti centralismu. Podle ní byl pád Sovětského svazu jasným příkladem toho, jak je centralizovaný a uměle vytvořený superstát již předem odsouzen k zániku.⁸⁶

Na jaře roku 1988 došlo k znovuzvolení francouzského prezidenta Mitteranda, britská premiérka se s ním při této příležitosti sešla. Mitterand jí vyložil svou vizi dosažení hospodářské a měnové unie a vybudování Evropské centrální banky, což byl návrh, který Thatcherová musela důrazně odmítnout. Evropský projekt poháněný francouzsko-německým motorem se však hnal na plný plyn směrem k HMU, zpráva o Evropské centrální bance měla být předložena v roce 1989 Evropské radě. Na Velkou Británii začínal být vyvíjen nátlak s tím, že se země v roce 1972 v přístupových hovorech zavázala postupovat k hospodářské a měnové unii. Thatcherová však v této fázi argumentovala, že to znamená spolupráci v hospodářské a monetární politice. Nikoliv však přesun ke společné evropské měně.⁸⁷

⁸⁴ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 261–262.

⁸⁵ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 262.

⁸⁶ THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 497.

⁸⁷ THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 506–507.

Hlavním hybatelem ve směru vytvoření HMU byl eurofederalista Delors, který považoval hospodářskou a měnovou unii za nutný předstupeň další politické integrace. Francouzi se hnali ve směru společné měny až neuvěřitelným tempem, měli představu, že tak bude zkrocena rostoucí ekonomická síla Německa, pokud bude německá centrální banka podřízena Evropské centrální bance, která by dohlížela na společnou měnu.⁸⁸ Mnozí se divili rychlosti postupu evropského projektu, britský ministr zahraničí Geoffrey Howe ve svých pamětech uvedl: „Proč se evropský program vždy realizoval tak vražednou rychlostí?...V Evropském společenství to bylo, jako by člověk seděl na nemilosrdně se pohybujícím koberci...který přináší jednu prokletou věc za druhou. Někteří evropští politici jako by skutečně byli hnáni od jedné iniciativy ke druhé z obavy, že kdyby se zastavili, mohli by spadnout.“⁸⁹

Samotná Thatcherová začala být evropskou politikou stále více znechucená, v létě roku 1988 se rozhodla, že nadešel čas, aby vyslovila názor k federalistickému proudu v ES postaveném na centralismu a byrokracii a vyjádřila svůj alternativní pohled na budoucnost Evropy. Tento projev, který vešel do dějin jako projev v Bruggách, byl přednesen dne 20. září 1988, kdy byla Thatcherová pozvána *the College of Europe* v Bruggách v Belgii. O mnoho let později ve svých memoárech vzpomínala, že by ji nikdy nenapadlo, jak slavným se tento projev stane a jaký ohlas způsobí.⁹⁰

Projev začala popřením některých mýtů o Velké Británii a o jejím vztahu s kontinentální Evropou, připomněla na příkladu Římanů, Normanů a Plantagenetů, že vazby Britů na Evropu jsou dominantním rysem britské kultury. Významně připomněla, že to byla právě britská účast na dvou světových válkách, která zachovala svobodu a demokracii v Evropě.⁹¹ Hovořila o Evropě v geograficky i historicky širším smyslu, než je Evropské společenství, uvedla, že Evropa není výtvořem Římských smluv a evropská myšlenka není ve vlastnictví nějaké jedné instituce, Evropské společenství je pouze jedním z projevů evropské identity, nikoliv však projevem výlučným. Dále připomněla, že geograficky se Evropa rozkládá i za železnou oponou, a proto vždy musíme pohlížet na Varšavu, Prahu a Budapešť jako na evropská velkoměsta. Dále varovala před tím, že je ironickým faktem, že v době, kdy se Sovětský svaz, který se snažil vše řídit z centra, rozpadá a zjišťuje, že úspěch se skýtá v decentralizaci, rozptýlení moci a rozhodování od centra, ES se snaží jít přesně opačným směrem a vytvořit evropský superstát.

⁸⁸ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 274–275.

⁸⁹ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 275.

⁹⁰ THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*, Praha: Naše vojsko, 1996, s. 508–509.

⁹¹ KLAUS, V., FAJMON, H., TOMSKÝ, A. a kol. *Margaret Thatcherová 1925 – 2013*. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 88.

Důrazně upozornila, že Británie se rozhodně neplánuje ocitnout pod vládou nějakého evropského superstátu.⁹² „Dobrovolná a aktivní spolupráce mezi nezávislými suverénními státy je tou nejlepší cestou pro vybudování úspěšného Evropského společenství...Evropa bude silnější právě proto, že v ní existuje Francie jako Francie, Španělsko jako Španělsko, Británie jako Británie, každý se svými vlastními zvyky, tradicemi a identitou. Bylo by pošetilé snažit se je všechny nacpat do jedné škatulky jakéhosi evropského subjektu.“⁹³

Projev v Bruggách vyvolal pozdvižení na britské domácí politické scéně i na kontinentální Evropě, v 80. letech byl zcela radikálním krokem, že se premiér členského státu vyjádřil tak odlišně od postojů deklarovaných vizí ES. Navzdory všemu, co o projevu bylo napsáno, nebyl to projev protievropský ani protiintegrační, spíše realistický, nicméně takové veřejné odmítnutí federalizace Evropy bylo něco, co v Paříži, Bruselu ani Bonnu nemohli přenést přes srdce. Ba co hůř, po tomto projevu se začali vynořovat odpůrci Thatcherové i ve vlastní Konzervativní straně, dá se říci, že si Margaret Thatcher svým projevem a postojem k evropské integraci podřezala větev sama pod sebou. Opozice v řadách toryů využili postoj Thatcherové k evropské integraci jako záminku jejího sesazení, v říjnu 1989 rezignoval ministr financí Nigel Lawson a v prosinci 1990 rezignoval vicepremiér a lídr Dolní sněmovny Geoffrey Howe, který například v minulosti prohlásil, že vláda a země nejsou proti euru.⁹⁴ „Chtěl jsem změnit politiku, ne vůdce. Ale pokud to znamenalo, že musí odejít i vůdce, pak se nedalo nic dělat.“⁹⁵

Po nedostatečné podpoře v řadách vlastní strany byla Margaret Thatcher v listopadu 1990 donucena k rezignaci. Skončila tak jedenáctiletá vláda jedné z největších odpůrkyň a současně vizionáře evropského projektu, novým ministerským předsedou se stal konzervativec John Major, který porazil Michaela Heseltina o 54 hlasů. 28. listopadu 1990 nejdéle sloužící předsedkyně opustila Downing Street a Velká Británie vstoupila do nové, postthatcherovské éry.⁹⁶

⁹² BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 279–280.

⁹³ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 280.

⁹⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 144–145.

⁹⁵ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 284.

⁹⁶ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 145–146.

2.4 Británie nejbliže Evropě mezi léty 1990 a 2010

Mezi léty 1990 a 2010 byli Britové nejvíce eurooptimisticky naladěni v historii, po dlouhém období konzervativní euroskeptické vlády thatcherismu nastoupili noví labouristé, kteří směřovali zemi do srdce Evropy.

2.4.1 John Major a Maastrichtská smlouva

Po nástupu konzervativce Johna Majora na post ministerského předsedy britská společnost očekávala, že jim premiér předloží novou vizi na postthatcherovskou éru, stalo se tak v červenci 1991, kdy představil *Občanskou chartu (The Citizen's Chart)*, které měla vyvést zemi z hospodářské krize pomocí vlídnější vlády, přičemž základní principy thatcherismu plánoval zachovat. Konzervativci pod jeho vedením zvítězili v parlamentních volbách a mohli vytyčit směr směřování Británie na 90. léta 20. století.⁹⁷ Nový premiér zastával výrazně proevropštější postoj k Evropskému společenství než jeho předchůdkyně Thatcherová. V březnu roku 1991 pronesl: „*Chci, abychom byli tam, kde je naše místo – v samém středu Evropy.*“⁹⁸

Mezitím se projekt evropské integrace hnal rychle kupředu, začaly se ozývat hlasy, že Evropské společenství by mělo být přebudováno na Evropskou unii, organizaci, která bude spojovat státy jednotnou měnou a ústavou. Smlouva měla být připravena na půdě mezivládních konferencí, které byly zahájeny na summitu v Římě v prosinci 1990 s předpokladem uzavření smlouvy do roku 1992. Existovaly v podstatě dvě koncepce budoucího vývoje, první byla koncepce setrvání na stávající úrovni integrace, neprohlubování integrace a rozšíření ES do šířky o kandidátské země, kterými byl na počátku 90. let Rakousko, Kypr, Malta, Švédsko, Finsko, Švýcarsko a opět Norsko. Druhou koncepcí bylo prohloubení integrace a dosažení hospodářské a měnové unie a později politické integrace, což prosazoval tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors.⁹⁹ Jednání za Británii zahajovala ještě Margaret Thatcher, která ke supranacionálnímu konceptu uvedla následující: „*Předseda Komise pan Delors onehdy na tiskové konferenci řekl, že chce, aby Evropský parlament byl demokratickým orgánem Společenství, Komise, aby byla vládou a Rada ministrů Senátem. Ne, ne, ne...*“¹⁰⁰ Kormidlo jednání převzal John Major, rezolutně odmítal, aby Británie přijala jednotnou měnu i aby

⁹⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 146

⁹⁸ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 303.

⁹⁹ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 135.

¹⁰⁰ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 135.

se zahraniční politika i vnitřní záležitosti dostaly pod diktát Bruselu, jeho situaci komplikovala opozice ve vlastní straně i fakt, že opoziční Labouristická strana vyhlásila podporu měnové unii. Major v Maastrichtu předložil požadavek, aby Velká Británie získala výjimku z třetí fáze HMU, tedy z přijetí jednotné měny. Britové vypracovali pečlivě zpracovaný právní dokument, který přesně vymezoval články, kterými se Británie nebude řídit, položili dokument na stůl jako záležitost, o které nemíní diskutovat. Británie byla kromě společné měny vyňata i ze sociálního protokolu a schengenské spolupráce, která zůstala na mezivládní úrovni. Majorovi se podařilo tyto výjimky vyjednat i společně s faktem, že ES nebude mít v kompetenci imigraci do členských zemí, kterou si budou regulovat sami. Na oplátku za tyto ústupky byla Británii do Maastrichtské smlouvy vložena ustanovení o společné zahraniční, bezpečnostní a obraně politice i ustanovení o spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí. Z obyvatel členských států Společenství se podepsáním smlouvy stali občané Evropské unie s aktivním i pasivním volebním právem do Evropského parlamentu, smlouva dále vytvořila Evropský účetní dvůr, Výbor regionů a rozšířila kompetence Evropské komise. Má se za to, že sám John Major nevěděl, co všechno podepsal, se svými výjimkami, které se mu podařilo dojednat, odletěl zpět do Londýna spokojený, jak smlouva posiluje národní zájmy. Maastrichtskou smlouvu označil za dobrou pro Británii i dobrou pro Evropu.¹⁰¹

Velká Británie byla poslední zemí, která Maastrichtskou smlouvu ratifikovala, hlasování v referendu o této smlouvě bylo zamítnuto, a tak ratifikace probíhala formou schválení obou komor parlamentu. Premiér Major musel pojmout hlasování o Maastrichtské smlouvě jako hlasování o důvěře, dne 2. srpna 1992 ve svém projevu připomněl ústupky, které se Británii podařily vyjednat včetně odklonu od evropské bezpečnosti, chvástal se tím, jak díky jeho týmu byla ze smlouvy vypuštěna kolokace „evropská federace“. Maastrichtská smlouva byla nakonec téhož dne ratifikována 339 většinou poslanců v Dolní sněmovně, přičemž 299 jich hlasovalo proti.¹⁰²

Dalším euroúspěchem Majorovy administrativy bylo dokončení železničního tunelu v roce 1994, který spojil Velkou Británii a Francii přes kanál La Manche zvaný *Channel Tunnel* nebo také eurotunel. I přes směřování Británie do středu Evropy existoval v Konzervativní straně stále rozkol mezi eurooptimisty a euroskeptiky, situaci nepomohlo ani rozšíření tzv. nemoci šílených krav v roce 1996, která způsobila zákaz vývozu britského dobytku do Evropy i dalších

¹⁰¹ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 303–317.

¹⁰² FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 147–148.

částí světa. Tato událost byla prezentována v médiích až apokalypticky, pohled na hořící hromady britských krav společně s rostoucí ekonomickou recesí a obrovskou krizí britské královské rodiny umocněné smrtí princezny Diany v roce 1997 britské voliče utvrdil v názoru, že po 17 letech vlády konzervativců je konečně čas na změnu. V následujících parlamentních volbách v roce 1997 byli výrazně poraženi novými labouristy, vedenými Tony Blairem.¹⁰³

2.4.2 Tony Blair a New Labour

Anthony Charles Lynton „Tony“ Blair byl poprvé zvolen do parlamentu v roce 1983, předsedou Labour Party byl zvolen v roce 1994, poté se mu povedlo stranu, která utrpěla čtyři porážky v parlamentních volbách, radikálně zmodernizovat a transformovat do tzv. *New Labour (Party)*. Pod jeho vedením labouristé drtivě zvítězili v parlamentních volbách v roce 1997, kdy strana dosáhla největšího vítězství socialistů v historii od vzniku strany. Blair se tak stal ministerským předsedou, a to na dlouhých 10 let, jelikož labouristé obhájili vítězství i v parlamentních volbách v roce 2001 a 2005. Ve vnitřní politice se labouristé po nástupu k moci soustředili na reformu sociálního státu, který byl po politice thatcherismu v katastrofálním stavu, zvláště pak na reformy v oblasti zdravotnictví (*NHS, National Health Service*) a školství. V zahraniční politice musel Blair řešit zapojení Britů do občanské války v Kosovu v roce 1999 a rostoucí imigraci na ostrovní stát na přelomu tisíciletí.¹⁰⁴

„Po ostudě uplynulých šesti let budeme hájit národní zájmy v Evropě, avšak o co více, povedeme kampaň za reformy v Evropě. Evropa nefunguje tak, jak by Británie i Evropa sama potřebovaly. Ujmout se vedení však znamená zapojit se, být konstruktivní, být schopný prosadit si svou... Poskytneme Británii vedoucí úlohu v Evropě, kterou ona i Evropa potřebují.“¹⁰⁵

Ve vztahu k Evropské unii znamenalo Blairovo vítězství nástup největšího eurooptimisty, kterého kdy Británie v čele měla. Oproti Thatcherové i Majorovi zastával Blair jiné stanovisko, dal si za cíl postavit se do přední linie evropského integračního procesu a to hned následující rok po svém zvolení, kdy od ledna do července 1998 Británie předsedala Evropské unii pod heslem: „Přiblížme Evropu lidem“. Ostatní země vyvíjely na Británii tlak, aby se okamžitě připojila k HMU, samotný Blair se tvářil, že euro podporuje, odváděl však pozornost na téma nezaměstnanosti, na kterou se měla EU zaměřit. Když došlo 14. června k zasedání Evropské

¹⁰³ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 146–148.

¹⁰⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 148–154.

¹⁰⁵ Program nových labouristů do parlamentních voleb v roce 1997.

BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 383.

rady v Cardiffu, Blair prosazoval svůj program decentralizované Evropy, přičemž odmítal evropský federální superstát a zároveň podpořil společnou měnu euro jako důležitý krok v evropské integraci.¹⁰⁶ Hned následující den se objevil v deníku *The Sun* článek s otázkou: „*Je toto nejnebezpečnější muž v Británii?*“¹⁰⁷

V červnu 1998 byla slavnostně otevřena Evropská centrální banka se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem a od 1. ledna 1999 byla vytvořena HMU, kdy došlo k fixaci kurzu německé marky, francouzského franku, španělské pesety, italské liry, nizozemského guldeny, rakouského šilinku, finské marky, belgického a lucemburského franku, irské liry a portugalského escuda vůči nově zavedené společné měně zvané *euro*. Euro plně nahradilo tyto měny o tři roky později, od 1. ledna 2002, přičemž Británie si podržela svou výjimku a zachovala si britskou libru.¹⁰⁸ Co se týče Blaira a společné měny, ministerský předseda nejdříve slíbil vypsání referenda v Británii o zavedení společné měny, nicméně narazil na ostrý odpor opozičních konzervativců.

Blairova administrativa byla ta, která přijala a ratifikovala Amsterodamskou smlouvu, která vstoupila v platnost 1. května 1999 po ratifikaci všemi členskými státy, tato smlouva doplnila soubor smluv podepsaných v Maastrichtu o další smlouvy. Mezi nejdůležitější změny, které tato smlouva přinesla, bylo posílení pravomoci Evropského parlamentu, posílení pravomoci Rady, která mohla od té doby rozhodovat kvalifikovanou většinou i v dalších oblastech, dále posílení pravomocí Komise EU i jejího předsedy a rozvoj společné zahraniční a bezpečnostní politiky.¹⁰⁹

Smlouva znamenala v podstatě další nárůst pravomocí bruselského centra na úkor národních vlád. Blair na přelomu tisíciletí prosazoval hlavně reformu a modernizaci EU, řešení problematických odvětví, jako je společná zemědělská politika, nepřiměřenost dotací a nezaměstnanost v EU, a také přiblížení Unie obyčejnému občanovi, zlidštění bruselské byrokracie, která byla na hony vzdálená normálnímu životu a odstranění demokratického deficitu EU.¹¹⁰ Tony Blair jakožto zarytý eurooptimista se snažil přesvědčit o výhodách členství i své spoluobčany, proto v říjnu 1999 zahájil rozsáhlou propagační kampaň. Média dostala od vlády leták s názvem: „*Dvacet věcí, které jste vždy chtěli vědět o Británii v Evropě.*“ Leták měl přesvědčit Brity o tom, jak je EU štedrá vůči Británii, a sice na příkladu projektů,

¹⁰⁶ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 393-396.

¹⁰⁷ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 396.

¹⁰⁸ ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, s. 252.

¹⁰⁹ ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, s. 252–253.

¹¹⁰ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 150–151.

kdy EU financovala opravu plotů farem v Severním Irsku. Tehdejší příspěvky Británie však byly v takovém stavu, že britští daňoví poplatníci museli EU zaplatit 2 libry za každou 1 libru, kterou získali formou grantu. I přes Blairovu snahu však byla stále Británie vnímána v EU jako outsider a problematický partner. Nové tisíciletí přivítal Blair s budoucností plnou euronaděje. Jen málokdo tehdy v Británii řešil fakt, že se stala účinnou evropská směrnice, která zaváděla povinnost používat metrickou soustavu vah. Od té doby bylo na ostrovech zakázáno prodávání tradiční „libry jablek“ či „čtyř uncí sýra“.¹¹¹

Vývoj evropského projektu však byl záhy zatlačen do pozadí událostmi na mezinárodní scéně. Krátce po druhé dominanci Blaira a labouristů v parlamentních volbách došlo 11. září 2001 k teroristickým útokům v USA, na jejichž základě americký prezident George Walker Bush vyhlásil válku terorismu, Tony Blair se stal jeho přirozeným a nejsilnějším spojencem, a tak britské jednotky spolu s americkými jednotkami a dalšími spojenci zahájili v říjnu 2001 invazi do Afghánistánu, následně byla v březnu 2003 zahájena invaze do Iráku. Britská účast v těchto vojenských operacích znamenala pro Tonyho Blaira prudký pokles volebních preferencí, i přes tento fakt se však *New Labour* podařilo v roce 2005 potřetí a naposledy vyhrát volby. Následně dne 7. července 2005 došlo k události, která otřásla Velkou Británií. Došlo k útoku muslimských teroristů napojených na teroristickou organizaci Al Kajda na londýnské metro, útok si vyžádal téměř 60 mrtvých a desítky zraněných. V Británii tyto události uspíšily jednak pád Blairovy vlády a také vyvolaly diskusi na téma imigrace a ochrany zájmů Británie.¹¹²

Evropský integrační projekt se však hnal navzdory událostem na mezinárodní sféře kupředu. Jelikož Amsterodamská smlouva neřešila rozšíření EU o státy střední a východní Evropy, další zasedání Evropské rady bylo svoláno v prosinci 2000 do Nice, kde byla podepsána další smlouva v únoru 2001, která upravila rozložení mandátů v Evropském parlamentu i v Radě po rozšíření o další země. Velká Británie měla od roku 2004 disponovat 72 mandáty v EP, Česká republika měla získat po vstupu 20 mandátů v EP, což například znamenalo o 2 mandáty méně, než srovnatelné Portugalsko. V Evropské radě si měla Velká Británie podržet 39 hlasů z 345, dále bylo touto smlouvou posíleno postavení předsedy Evropské komise. Dne 1. května 2005 proběhlo tzv. východní rozšíření, kde se Evropská unie rozšířila z 15 na 25 členských států, členskými zeměmi se nově stala Česká republika, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko,

¹¹¹ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 415–417.

¹¹² KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 149–150.

Polsko, Slovensko, Slovinsko, Kypr a Malta. Došlo ke zvýšení počtu obyvatel EU přibližně o třetinu na 450 milionů.¹¹³

2.4.2.1 Smlouva o Ústavě pro Evropu – Blair odmítá vypsát referendum

Již na summitu v Nice začínalo být jasné, že stávající smlouvy EU nebudou stačit na reformu EU, bylo rozhodnuto o diskuzi o budoucnosti nové a širší EU, která měla být diskutována na další mezivládní konferenci. V prosinci roku 2001 na summitu v Laekenu byl přijat dokument s názvem *Deklarace o budoucnosti Evropské unie*, kde bylo rozhodnuto, že bude svolán Konvent o budoucnosti Evropy. Za hlavní úkoly bylo stanoveno vyřešit posílení role EU ve světě, zjednodušení vazeb mezi EU, institucemi a občany, změnu rozdělení pravomocí orgánů EU, odstranění demokratického deficitu a zvážení možnosti přijmout tzv. evropskou ústavu. K prvnímu zasedání Konventu došlo velmi záhy, a to 28. února 2002 v Bruselu, kde bylo přijato rozhodnutí vypracovat návrh tzv. evropské ústavy. Konvent o budoucnosti Evropy vypracoval návrh Smlouvy o Ústavě pro Evropu, kterou předložil Evropské radě v červnu 2003, téhož roku byla jednání neúspěšná, protože se nepodařilo najít konsenzus ohledně hlasování kvalifikovanou většinou, nicméně na počátku roku 2004 byla jednání o smlouvě obnovena a výsledný text smlouvy byl schválen na summitu v Bruselu v červnu 2004 a podepsán 29. října 2004 v Římě.¹¹⁴

Smlouva o Ústavě pro Evropu byla projektem, který měl nahradit všechny dosavadní smlouvy, ať už Maastrichtskou, Amsterodamskou či Nicejskou, a stát se primárním pramenem komunitárního práva. Smlouva v první části vymezuje občanství EU, zavádí právní subjektivitu EU a symboly EU, jakými jsou vlajka, hymna, heslo, měna a dokonce den Evropy. Zavádí mimo jiné nový institut předsedy Evropské rady a ministrů zahraničních věcí Unie, zajímavostí je, že poprvé v historii je této smlouvě ustanovení, které stanovuje podmínky, za nichž může členský stát vystoupit z EU. Druhou část pak tvoří Listina základních práv a svobod Unie, další části poté sumarizují primární právo EU.¹¹⁵

V Británii vlivem událostí na mezinárodní scéně média této smlouvě dlouhou dobu nevěnovala přílišnou pozornost, nicméně v roce 2003 se ostrovní stát probudil z letargie. Deník *Daily Mail* označil ústavu za „projekt tyranie“, *Daily Telegraph* události označil za okamžik, kdy se EU chystá de facto i de iure přetvořit v evropský superstát. Šéf opozičních konzervativců Ian Dunan

¹¹³ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 144–156.

¹¹⁴ HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005, s. 128–147.

¹¹⁵ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 185.

Smith vyzval Tonyho Blaira, aby okamžitě vypsal referendum o přijetí smlouvy o evropské ústavě, ačkoliv o Maastrichtské smlouvě ani dalších smlouvách se referenda nekonala. Blair byl médií obviněn z toho, že svým podpisem vykoná největší zradu v historii země, kdy zahodí britskou tisíciletou suverenitu. Již v této době kolem června 2003 se podle průzkumu deníku *The Sun* celých 84 % respondentů dožadovalo vypsání referenda o ústavě a 61 % zastávalo názor, že by jejich země měla vystoupit z EU. Blair nejdříve odmítl vypsání referenda s tím, že referendum se vypisuje jen v případě zásadních změn v politickém systému, avšak s touto argumentací tvrdě narazil u opozice. I přes tlak ze strany médií a opozice ministerský předseda označil všechny euroskeptické názory za hloupé a prohlásil, že pokud dojde ke schválení smlouvy o Ústavě do konce června 2003, jeho vláda předloží smlouvu k ratifikaci. Obvinil konzervativce ze snahy vystrnadit Británii z EU, následující červnové volby v roce 2003 se měly stát referendem o konání referenda.¹¹⁶

V dubnu 2003 prohlásil Tony Blair v parlamentu: „*Přišel čas jednou provždy vyřešit, zda tato země, Británie, chce být ve středu a v srdci evropského rozhodování, nebo nikoliv, čas rozhodnout, zda náš osud spočívá v tom, že budeme vůdčím partnerem a spojencem Evropy, nebo zda budeme na jejím okraji. ...Nechme ty z nás, kteří věří v Británii v Evropě... ať obhajujeme své. Ať jsou karty vyloženy na stůl. Ať je rozpoután bitva.*“¹¹⁷

Šlo o největší risk v Blairově politické kariéře. Pokud by se referendum konalo a Britové by řekli ne, museli by z EU odejít. V té době ale eurofederalisté vůbec nepočítali s tím, že by některá významná země, a už vůbec ne Británie, smlouvu o Ústavě v referendu odmítla, karty byly vyloženy na stůl stylem – ratifikuj nebo odejdi.¹¹⁸ Blair však nakonec vůbec nemusel referendum v Británii vypisovat, hlasy pro referendum o ústavě se však začaly ozývat i v jiných členských zemích. Francie odmítla smlouvu v referendu dne 29. května 2005 poměrem 44 % hlasů pro a 54,7 % hlasů proti a následně Nizozemsko odmítlo evropskou ústavu dne 1. června, a to poměrem 61,7 % hlasů proti. Ačkoliv byla Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu do konce roku 2006 ratifikována 16 z 25 členských států EU, po odmítnutí ve 2 referendech byl ratifikační proces v červnu 2005 pozastaven. Referendum bylo plánováno i v České republice, mělo k němu dojít v červnu 2006, následně však bylo odloženo, ve Velké Británii bylo referendum plánováno taktéž na rok 2006 a také odloženo.¹¹⁹ Můžeme se jen domnívat,

¹¹⁶ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 465–490.

¹¹⁷ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 490.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 490–491.

¹¹⁹ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 187–188.

jak by dopadlo referendum v České republice, nicméně s velkou pravděpodobností můžeme říci, jak by dopadlo tehdy ve velmi euroskepticky naladěné Británii.

Kombinací deseti let Blairovy labouristické vlády, událostmi na mezinárodní scéně korunovanými teroristickými útoky v londýnském metru v roce 2005 a Blairovu nekonečnému eurooptimismu a odmítání vypsání referenda došlo k radikálnímu poklesu oblíbenosti tohoto politika, který byl v roce 2007 prakticky donucen k rezignaci a nahrazen svým partajním kolegou Gordonem Brownem.¹²⁰

Tony Blair zůstává do dnešní doby zarytým eurooptimistou, zastáncem názoru, že místo Británie je jednoznačně v Evropě a v Evropské unii. Po referendu o brexitu v roce 2017 v rozhovoru pro CNN vyzýval Brity, aby se vzepřeli výsledkům referenda, argumentoval tím, že občané Británie hlasovali, aniž by znali přesné podmínky brexitu. Dále upozorňoval na to, že celé Skotsko hlasovalo pro setrvání země v EU, a tudíž dojde odchodem z EU k rozpadu Spojeného království.¹²¹ V roce 2019 Blair vyzýval k vypsání dalšího referenda o setrvání Británie v EU, podle jeho názoru je brexit skutečně špatnou cestou pro Británii a že Británie by měla dostat šanci rozhodnout se znovu.¹²² Po uskutečnění brexitu Tony Blair uvedl na svých internetových stránkách, že ačkoliv on sám na brexit nezměnil názor, teď, když Británie vystoupila z Unie, Britové musí hledět optimisticky kupředu a vytěžit ze situace to nejlepší.

*„The consequence of Brexit is that it leaves us with no choice as a country: change or decline. The way to make sense of Brexit is to treat it as shock therapy. It is to wrench Britain out of the comfort zone of the post-war European-style social contract, and force it to strike out as an independent icon of what a modern, model economy and society could be, if a country has the vision and courage to take the tough decisions to get there.“*¹²³

¹²⁰ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 149–151.

¹²¹ ČTK. *Přišel čas na vzpuru. Expremiér Tony Blair burcuje Brity, aby se postavili proti Brexitu* [online]. Česká tisková kancelář, 2017 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/byvaly-premier-blair-vyzval-bryty-aby-se-vzbouřili-proti-bre/r~d26d5352f51411e6bfaf0025900fea04/>

¹²² BBC News. *Brexit: Tony Blair on calling for another EU referendum* [online]. BBC News, 2019 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-46913722>

¹²³ Tony Blair: Institute for Global Change. *A Message From Tony Blair: After Brexit* [online]. Institute for Global Change, 2021 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://institute.global/tony-blair/message-tony-blair-after-brexit>

2.4.3 Gordon Brown a Lisabonská smlouva

Skot Gordon Brown nahradil Tonyho Blaira ve funkci ministerského předsedy na jaře 2007 a svůj úřad vykonával až do roku 2010. Jako labouristický poslanec byl poprvé zvolen do parlamentu roku 1983 a byl to on, který společně s Tony Blairem přetvořili a modernizovali Labouristickou stranu v *New Labour*. Během Blairovy desetileté vlády zastával úřad ministra financí. Bohužel pro něj však nastupoval do své funkce ve velmi složité době, zdědil odkaz desetileté Blairovy vlády a s tím související nakumulované problémy, narůstající averze k labouristům pak definitivně vygradovala po nástupu největší hospodářské krize od dvacátých let, a to v roce 2008, se kterou si slabý Brown nedokázal efektivně poradit. Navíc Brown postrádal charisma svého předchůdce Blaira, a tak byl po krátké 3 leté vládě poražen v parlamentních volbách konzervativci vedenými Davidem Cameronem. S jeho odchodem skončila nejslavnější éra labouristů a zároveň éra eurooptimismu a nejefektivnější spolupráce Londýna s Evropskou unií.¹²⁴

Za jeho vlády musel evropský integrační projekt reflektovat neúspěch smlouvy o Ústavě pro Evropu, která byla zastavena referendy v Nizozemí a ve Francii. Bylo rozhodnuto, že pro novou smlouvu dojde k zachování pouze některých elementů původního textu, které budou integrovány do nové smlouvy, odstraněny budou problematické pasáže, které byly sporným bodem v nizozemském a francouzském referendu. Německá kancléřka Angela Merkelová v první polovině roku 2007 deklarovala jako jasnou prioritu Německa dokončit přijetí a ratifikace smlouvy o ústavě, byť ve změněné podobě. Během roku 2007 došlo k přepracování dokumentu, slovo „Ústava“ bylo vypuštěno, nová smlouva vešla ve známost jako Lisabonská smlouva, jelikož mezivládní konference o této reformní smlouvě probíhala od července do října 2007 v hlavním městě Portugalska. Došlo k odstranění nejkontroverznějších bodů ze smlouvy o Ústavě, došlo k odstranění článků, které se zabývaly symboly EU, odstranění funkce ministra zahraničních věcí, dále došlo k oddálení hlasování kvalifikovanou většinou apod.

Nová smlouva byla oficiálně podepsána dne 13. prosince 2007 v Lisabonu a ihned poté byl zahájen ratifikační proces nyní už po přistoupení Bulharska a Rumunska ve 27 členských státech EU, který měl být dle Merkelové skončený nejpozději do roku 2009. Během ratifikačního procesu byla Lisabonská smlouva nejdříve odmítnuta v červnu 2008 v referendu v Irsku poměrem 53: 47 %, Irové požadovali výjimky, které jim byly přislíbeny ze strany Evropské rady, a byli přitlačeni ke druhému referendu, kdy 6. října 2009 Irsko v referendu

¹²⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 151–156.

Lisabonskou smlouvu přijalo, a to většinou 67: 58%. Zajímavostí je, že k naplnění výjimek, které Irové požadovali, došlo ze strany EU až o 5 let později v roce 2014.

Slavná je kauza České republiky, která byla posledním státem, který Lisabonskou smlouvu ratifikoval, prezident Václav Klaus podmínil svůj podpis rozhodnutím Ústavního soudu, který shledá Lisabonskou smlouvu v souladu s ústavním pořádkem ČR. Václav Klaus dále požadoval vyjednání tzv. české výjimky, která by po vzoru Velké Británie a Polska znamenala, že by ČR přistoupila k britským a polským výjimkám, tato česká výjimka byla však pouze přislíbena, nikoliv vyjednána. Poté, co 3. listopadu 2009 Ústavní soud ČR konstatoval slučitelnost Lisabonské smlouvy s ústavním pořádkem ČR, prezident Václav Klaus smlouvu podepsal a Lisabonská smlouva pak byla po uložení ratifikačních listin v římském depozitáři dne 13. listopadu 2009 ratifikována všemi členskými státy. Další zajímavostí je, že česká výjimka nebyla nikdy dojednána, byla pouze přislíbena, Evropský parlament o české výjimce odmítl hlasovat při vstupu Chorvatska a vláda Bohuslava Sobotky následně upustila od dalších jednání. Co se týče Velké Británie zde ratifikovala labouristická vláda vedená Gordonem Brownem, z toho důvodu, že ostrovní stát dlouhodobě vyjadřoval svou nelibost k právně závazné Listině základních práv EU, kdy měli Britové problém s jejím obsahem. Britští vyjednaváči tak vyjednali výjimku, která deklarovala, že Listina nerozšiřuje pravomoci Soudního dvora EU na rozhodování, zda jsou právní předpisy v souladu s ustanoveními Listiny. Tato výjimka je známá jako Protokol č. 30 o uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království. Byla to právě tato výjimka, ke které se chtěl český prezident Klaus připojit. Jelikož se Britům podařilo dojednat tuto britsko-polskou výjimku, Brownova vláda ustoupila od konání referenda o Lisabonské smlouvě. Lisabonská smlouva byla tedy schválena parlamentem 18. června 2008, k uložení britských ratifikačních listin došlo 16. července 2008.¹²⁵ Rozhodnutí ministerského předsedy neuspořádat referendum o přijetí Lisabonské smlouvy bylo médií označeno jako jeden z největších politických podvodů v moderní historii Británie, Brown byl obviněn z toho, že se zřekl britské národní suverenity.¹²⁶

¹²⁵ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 210–218.

¹²⁶ The Heritage Foundation. *The EU Lisbon Treaty: Gordon Brown Surrenders Britain's Sovereignty* [online]. The Heritage Foundation, 2008 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/europe/report/the-eu-lisbon-treaty-gordon-brown-surrenders-britains-sovereignty>

2.5 Británie a Evropa – kam dál? Proroctví Margaret Thatcher

V dubnu roku 2002, těsně předtím, než se baronka Thatcherová stáhla z veřejného života, publikovala svou poslední knihu *Umění vládnout: strategie pro svět v pohybu*, ve které opírajíc se o svou jedenáctiletou zkušenost ve vrcholové politice analyzovala mezinárodní vývoj po skončení studené války, ale především se až s mrazivou přesností vyjádřila k otázce evropské integrace, přičemž předpověděla další vývoj a kontroverzně navrhla vystoupení Velké Británie z Evropské unie. To všechno predikovala již v roce 2002, tedy dva roky předtím, než Česká republika společně s dalšími 9 státy vstoupila do Evropské unie, v době, kdy všichni idealisticky hleděli k eurozítřkům a ten, kdo by navrhoval vystoupení Británie z EU, by byl označen za fanatika. Čtrnáct let před referendem o vystoupení Velké Británie z EU Thatcherová předpověděla další vývoj a z jejího proroctví dodnes mrazí.

Thatcherová uvádí, že na přelomu tisíciletí již končí snaha předstírat, že Evropská unie je hospodářský projekt založený na spolupráci nezávislých států, vyčítá Tony Blairovi, že obhajuje společnou evropskou měnu. Tvrdí, že Evropská unie směřuje k vytvoření federálního státu, snažící se o vytvoření „evropského národa“ pomocí evropské hymny, vlajky a kulturních a vzdělávacích propagačních programů. Varuje, že je nejvyšší čas na to, aby se svět probudil a postavil se proti vybudování evropského federálního superstátu.¹²⁷

Británie byla v 80. i v 90. letech zastáncem rozšíření členů ES, Thatcherová připomíná, že ona jako ministerská předsedkyně horlivě prosazovala, aby se bývalé diktatury Španělsko a Portugalsko staly co nejdříve členem ES a stejně tak ona i její nástupce John Major byly velkými zastánci rozšíření evropského projektu o bývalé země střední a východní Evropy. Odkrývá důvod, proč britské vlády podporovaly exkomunistické země jako je Polsko, Maďarsko a Česká republika vybudovat co nejrychleji ekonomiku západního typu a připojily se k ES – Británie doufala, že pokud dojde k rozšíření integrace, zabrání se tak prohloubení integrace. Britům se zdálo nemožné, že by ES při množství 27 plánovaných členů stále směřovalo k evropskému superstátu, nicméně vývoj na přelomu tisíciletí ukazuje, že k prohlubování integrace a tedy k posilování evropských pravomocí dojde, ať se EU rozšíří jakkoliv. Thatcherová v roce 2002 píše, že si myslí, že státy střední a východní Evropy neudělají dobře, když vstoupí do ES, jelikož se nechají spoutat všemi směrnici a předpisy Evropy a budou muset připravit své ekonomiky na vstup, čímž přijdou o své konkurenční výhody

¹²⁷ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 282–283.

nižších nákladů. Kandidátské země střední a východní Evropy by místo vstupu do ES udělaly lépe, kdyby uzavřely dohody o volném obchodu s EU, se severoamerickou zónou volného obchodu (NAFTA) a samozřejmě s Británií. Vstup do ES pro ně bude znamenat ztrátu suverenity a souhlas s dominantním postavením Německa.¹²⁸

Thatcherová zdůrazňuje, že evropském projektu existuje jasná paralela se vznikem Spojených států amerických, eurooptimisté chtějí vytvořit „Spojené státy evropské“, nicméně Ameriku a Evropu nelze takto srovnávat. USA byly vytvořeny na základě společného jazyka, společné kultury, společných hodnot a identity, kdežto v Evropě nic takového neexistuje. USA vznikly na základě války, kdežto Spojené státy evropské mají vzniknout na základě plánů a programů. Jde o utopistický projekt a již dnes je jasné, že je předem odsouzen k zániku, otázkou však zůstává, jaké škody po sobě zanechá. Thatcherová nepovažuje za možné, že by evropský projekt skončil zevnitř, může se stát, že by zkolaboval projekt společné měny nebo že by Německo či Francie procitly a vystoupily z předem daného kurzu, nicméně to baronka považuje za pravděpodobné. Je na neevropských státech, především na USA, aby přinutily ES odkrýt své plány na společnou evropskou obranu, která má být alternativou k NATO, je na USA, aby zabránily tomuto šílenství a pokusily se minimalizovat škody. Samotná Británie má do budoucna několik alternativ.¹²⁹

Thatcherová zdůrazňuje, že je nutné se podívat na evropskou politiku novým a realistickým pohledem, Británie se především musí vyhnout tomu, aby došlo ještě ke zhoršení stávající situace, tedy především si ostrovní stát musí zachovat libru jako svrchovanou měnu a nenahrazovat ji eurem, a to nikdy a za žádných okolností. Právo vydávat svou vlastní měnu je suverénním právem každého státu, zbavit se tohoto práva znamená zbavit se suverenity a demokracie. Británie by tedy neměla podlehnout nátlaku ze strany EU a za žádných okolností by se neměla libry vzdát. Pokud budou z Bruselu strašit, že referendum o libře je referendum o setrvání či vystoupení z EU, mohli by být velmi nepříjemně překvapeni výsledkem. Thatcherová vyslovuje názor, že ona by byla pro jednostranné vystoupení Británie z Evropské unie. Spolu s eurem má totiž přijít koncept evropského právního systému, evropský parlament, evropská vláda, evropská zahraniční politika a nakonec evropská armáda. Británie by se měla vážně zamyslet, jestli výnosy členství v Unii převažují nad náklady a zvážit, zda nedat svým budoucím obchodním vztahům jinou podobu.

¹²⁸ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 294–297.

¹²⁹ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 309.

Evropská unie potřebuje Británii více než Británie potřebuje EU, Británie představuje čistého dovozce ze zemí EU, dovoz zemí EU do Británie je mimořádně důležitý pro evropské firmy a jejich pracovní sílu a při vidině potenciální ztráty těchto trhů by evropské podniky tlačily na to, aby ty trhy zůstaly otevřené, čímž by obchod zůstal zachován. Evropa si prostě nemůže dovolit britské trhy ztratit.¹³⁰

Podle Margaret Thatcherové by další konzervativní vláda měla začlenit do svého programu prohlášení, že usiluje o nové projednání podmínek členství Británie v EU, navrhuje, že by země měla zaprvé opustit společnou agrární politiku, která by znamenala možnost dovozu levnějších potravin, za druhé opustit společnou politiku rybolovu, která zcela absurdně znamená, že britská loviště jsou drancována španělskými a francouzskými rybáři, zatřetí by se Británie měla vymanit ze společné obranné a zahraniční politiky, země musí mít své ozbrojené síly pod svou kontrolou a pod kontrolou NATO, nikoliv pod evropskou kontrolou, a začtvrté, by se země měla snažit vrátit se k podstatě jednotného evropského trhu a zbavit se zbytečné byrokracie EU, a to i za tu cenu, že by bylo nutné vyjednat novou podobu obchodních styků. Zapáté, Británie musí získat zpět suverenitu nad svou obchodní politikou, v současné situaci za Británii vyjednává EU, jejíž zájmy jsou však s nadmutým zemědělským sektorem diametrálně odlišné od zájmů Británie. Země se musí soustředit na světové trhy, které rychle rostou, nikoliv na trhy evropské, země obchoduje s mimoevropskými zeměmi více než jakákoliv jiná země EU, Britové nejvíce investují do USA a jsou to také Spojené státy, které jsou největším investorem v Británii. Velká Británie by při jednáních s EU měla trvat na vyjednání všech těchto bodů. Pokud v krátké době nebudou jednání úspěšně dokončena, země by měla jednostranně vystoupit z EU. Potenciální odchod by měl proběhnout v co nej přátelštějším duchu.¹³¹

Thatcherové navrhuje několik možností, jak by se Británie měla po odchodu z EU zachovat. První variantou je politika jednostranného volného obchodu po vzoru Hongkongu, kdy by země navázala bilaterální vztahy s jednotlivými zeměmi, netřeba se bát izolace a osamocení, protože ostatní země s Británií budou chtít obchodovat. Druhou variantou je připojení k NAFTA (*North American Free Trade Agreement*), organizaci, která vznikla v roce 1994 jako Severoamerická dohoda o volném obchodu mezi USA, Kanadou a Mexikem. Británie by se měla jednostranně připojit k NAFTA bez ohledu na EU, NAFTA je bohatším útvarem

¹³⁰ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 327–339.

¹³¹ THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 340–343.

s větším množstvím spotřebitelů než euroland, její trhy jsou otevřenější a hlavně to není celní unie ani žádný byrokratický orgán s ambicemi superstátu. Třetí variantou pro Británii je globální zóna volného obchodu (FTA, *Free Trade Area*), kdy by se dle návrhu Dr. Hulsmana Británie stala společně s USA a dále Singapurem, Bahrajnem a Českou republikou zakládajícím členem organizace, která by sdružovala nejvolnější ekonomiky světa co se týče možnosti investic, volnosti obchodu a podobných kritérií. Taková organizace by fungovala na principech volného obchodu po vzoru NAFTA a určovala by cestu ostatním zemím.¹³²

Členství v takových organizacích by umožnilo Británii zachovat si svobodu, vyjednat si obchodní vztahy i s jednotlivými zeměmi EU, po vzoru Norska, Islandu a Lichtenštejnska, které uzavřely s EU dohodu a vytvořily EHP (Evropský hospodářský prostor). Tyto výše uvedené země volně obchodují s EU a zároveň mají otevřený přístup na evropské trhy, ale nejsou vázány celní unií, nemusí se podřizovat společné zemědělské politice, politice rybolovu a ani nemusí implementovat do svého právního řádu předpisy EU. Dalším vzorem pro Británii do budoucna by mohlo být Švýcarsko, které ačkoliv je členem v ESVO, není členem EHP, Švýcarsko volně obchoduje s Evropou po vzoru 150 bilaterálních smluv. To, co si vyjednalo Švýcarsko, by si dozajista zvládla vyjednat i Británie.

Thatcherová vyslovuje názor, že ať už budou budoucí vztahy Británie s EU jakékoliv, Británie musí získat zpět svou suverenitu, kterou ztratila Římskými smlouvami. Zcela vizionářsky predikuje, že vystoupení z EU je cesta, kterou by se měla Velká Británie po referendu vydat, ačkoliv Římské smlouvy ani smlouva Maastrichtská výslovně nemluví o odchodu.¹³³

„Že se vůbec někdo pustil do tak zbytečného a nesmyslného projektu, jako je budování evropského superstátu, budou lidé v budoucích letech považovat za snad největší bláznovství moderní doby. A že součástí tohoto projektu měla být i Británie se svou tradiční silou a globálním předurčením, se bude jevit jako politický omyl historického významu.“¹³⁴

Tak shrnula působení Britů v evropském projektu baronka Margaret Thatcherová v roce 2002.

¹³² THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002, s. 343–345.

¹³³ Tamtéž, s. 347–348.

¹³⁴ Tamtéž, s. 347–349

3 Referendum o vystoupení Velké Británie z Evropské unie

Na brexit nelze nahlížet jako na izolovaný společenský fenomén, který není podmíněn historickým ani politickým vývojem, a jak bylo nastíněno v předchozích kapitolách, kořeny britského euroskepticismu sahají hluboko do historie. Stejně tak na samotný počín referenda nemůže být nahlížen jako na náhlý politický akt, který přišel jako blesk z čistého nebe. Pro pochopení vypsání referenda v roce 2016 je potřeba pochopit a analyzovat politický i sociální vývoj Velké Británie po roce 2010.

3.1 Vláda Davida Camerona

David William Donald Cameron se narodil v roce 1966, do politiky za Konzervativní stranu vstoupil jako asistent premiéra Johna Majora a v roce 2001 byl poprvé zvolen do parlamentu. O čtyři roky později v roce 2005 byl zvolen předsedou Konzervativní strany, kterou se snažil posunout více do středu politického spektra. Tento posun byl úspěšný, konzervativcům se podařilo získat nové voliče a vyhrát v roce 2010 v parlamentních volbách nad labouristy a Cameron byl tak jmenován ministerským předsedou. Po vítězství byl označován za konzervativce nového milénia, ve kterého byly vkládány velké naděje, chtěl stranu polidštit a zbavit nálepky elitářství, které torýe provázalo. Nicméně ani on se nevyhnul velkým obtížím. Jelikož se konzervativcům nepodařilo získat ve volbách v roce 2010 většinu v Dolní sněmovně, museli utvořit vládní koalici s liberálními demokraty v čele s Nickem Cleggem, kterým museli slíbit několik ústupků. Jedním z nich bylo vypsání referenda o změně volebního systému ze systému většinového na systém poměrný, který by umožnil větší participaci menších politických stran, jako jsou právě Liberální demokraté, v neprospěch stran velkých. Toto referendum se uskutečnilo v roce 2011 a Cameronovi se podařilo dvě třetiny voličů přesvědčit o tom, že stávající většinový systém je stabilnější a lepší. Celkově se Cameron snažil být velmi progresivní, posunul konzervativce do středu po vzoru Tonyho Blaira, který před více než dvaceti lety získal středové voliče posunem *New Labour* do středu z druhé strany politického spektra. Konzervativní strana se tehdy pod Blairovým vedením nově zabývala ekologickými tématy, genderovými otázkami, dokonce legalizací sňatků osob stejného pohlaví, a hlavně Cameron kladl důraz i na otázky sociální.¹³⁵ Když vstoupil David Cameron v roce

¹³⁵ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 163–164.

2010 do čísla 10 na Downing Street, pronesl ve svém projevu mimo jiné: „*I want to make sure that my government always looks after the elderly, the frail the poorest in our country.*“¹³⁶

Co se týče zahraniční politiky Cameron se tak jako jeho předchůdci orientoval na Severoatlantické společenství s USA, známá je i jeho podpora invaze do Lybie v roce 2011 za účelem svrhnout vládu Muammara Kaddáfího. Ve vztahu k Evropské unii byl Cameronův postoj silně ovlivněn narůstajícím euroskeptickým křídlem v Konzervativní straně.¹³⁷ Již v 90. letech se uvnitř Konzervativní strany zrodila Evropská výzkumná skupina (*European Research Group, ERG*), skupina, která vznikla v roce 1992 jako reakce na to, že tehdejší konzervativní vláda Johna Majora podepsala Maastrichtskou smlouvu. Tato skupina v podstatě nic nezkoumala, jejím cílem bylo čelit dalším integračním tendencím a postupně prosazovala vystoupení Velké Británie z EU. Mezi její členy a elitní konzervativce patří Michael Gove, ministr spravedlnosti ve vládě Davida Camerona, později ministr životního prostředí ve vládě Theresy Mayové, dále Ian Duncan Smith, který vedl konzervativce mezi lety 2001 až 2003 a působil jako ministr sociálních věcí ve vládě Davida Camerona, Liam Fox, Chris Grayling a v čele stojí excentrický britský politik Jacom Rees-Mogg. ERG tvoří jakousi stranu uvnitř strany, s neoficiálním seznamem členů i se záhadným způsobem financování a má se za to, že to byla tato frakce, která zákulisní práci způsobila brexit.

Cameron se nemusel vypořádávat s euroskeptickým křídlem jen uvnitř vlastní strany, řada odpůrců se objevila i v Labouristické straně, z nichž nejznámějším je Jeremy Corbyn, který již v roce 1993 ostře vystupoval proti Maastrichtské smlouvě a od té doby soustavně EU kritizoval. V neposlední řadě musel Cameron brát i v potaz politickou Stranu nezávislosti Spojeného království (UKIP, *United Kingdom Independence Party*) vedenou Nigele Faragem, jehož jediným politickým cílem od založení v roce 1993 byl odchod Británie z EU.¹³⁸ Tuto stranu popsal Cameron v roce 2006 jako „*hromadu cvoků, pošuků a skrytých rasistů*“.¹³⁹

Ačkoliv se Cameron nechtěl během své vlády zabývat EU jako hlavním tématem, postupně k tomu byl přinucen. Již v roce 2007 v předvolební kampani přislíbil vypsání referenda o Lisabonské smlouvě, nicméně ta byla ratifikována těsně před volbami v roce 2009, proto z tohoto slibu sešlo. V říjnu 2011 však došlo k rebelii 81 konzervativních poslanců, kteří neuposlechli stranický příkaz, a hlasovali ve prospěch referenda o setrvání Velké Británie v EU.

¹³⁶ The Guardian. *David Cameron's speech in full* [online]. The Guardian, 2010 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2010/may/11/david-cameron-speech-full-text>

¹³⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 166.

¹³⁸ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 26–51.

¹³⁹ O'ROURKE, Kevin. *A Short History of Brexit*. Penguin Books, 2018, s.163, vlastní překlad.

To byl pro Camerona bod zlomu, kdy si uvědomil, že pokud se chce udržet u moci, bude muset referendum vypsat, a tak v říjnu 2013, posílen obavami z nárůstu pozice UKIP v průzkumech veřejného mínění, v rozhovoru pro média slíbil, že pokud bude v parlamentních volbách v roce 2015 znovuzvolen, dojedná znovu podmínky členství Británie v EU a poté uspořádá referendum o setrvání země v EU. Jednalo se o čistě předvolební rétoriku, Cameron předpokládal, že když slib referenda zafungoval v minulosti u Harolda Wilsona, pomůže i jemu. Stalo se tak, ovšem zcela jinak, než Cameron očekával.¹⁴⁰ Má se za to, že Cameron si chtěl tímto slibem referenda usmířit euroskeptické křídlo uvnitř vlastní konzervativní strany a dále přetáhnout voliče UKIP. Domníval se, že po volbách 2015 bude muset Konzervativní strana opět utvořit koalici s Liberálními demokraty, kteří referendum v koalici zablokují. Nicméně se stalo to, co ani sám Cameron vzdáleně neočekával. Parlamentní volby v roce 2015 vyhráli konzervativci dominantně „o celý vagon“, získali 331 křesel oproti 232 křeslům, které získali labouristé. Konzervativci tak získali jasnou většinu v parlamentu, nepotřebovali tedy Liberální demokraty, aby vytvořili koalici. Nebyl tedy nikdo, kdo by zastavil spěšný vlak referenda, a Cameron, chtě nechtě, musel udělat, co slíbil. Ministerský předseda vyhlásil referendum o vystoupení Velké Británie z EU, které se mělo konat 23. června 2016. Dá se říci, že tento konzervativní politik se stal obětí své vlastní předvolební rétoriky a politiky, vítězství a ministerský post si David Cameron vskutku dlouho neudržel.¹⁴¹

¹⁴⁰ O'ROURKE, Kevin. *A Short History of Brexit*. Penguin Books, 2018, s. 164–165, vlastní překlad.

¹⁴¹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 53–56.

3.2 Referendová kampaň

Jakmile byl dne 20. února 2016 oznámen termín konání referenda na den 23. června téhož roku, rozhořela se kampaň, která nemá v moderních dějinách Velké Británie obdoby. Je jisté, že mnoho let ještě budou politologové a výzkumníci zkoumat věrohodnost, transparentnost a způsob financování této kampaně a je otázkou, zda vůbec někdy dojdou k relevantnímu výsledku. Jisté však je, že to byla tato finální kampaň, která byla jedním z hlavních faktorů, který zapříčinil odchod Británie z EU.

V roce 2016 se začaly formulovat dva tábory, tábor „*remainerů*“, tedy zastánců setrvání Velké Británie v Evropské unii, a tábor „*leaverů*“, tedy zastánců odchodu. K těmto táborům se začaly přidávat čelní osobnosti politické scény, tehdejší ministryně vnitřní Theresa Mayová se vyjádřila pro setrvání v EU, naopak tehdejší ministr spravedlnosti Michael Gove prohlásil, že Británie bude po odchodu spravedlnější, bohatší a svobodnější. Překvapením bylo, když v únoru 2016 populární londýnský starosta Boris Johnson prohlásil, že se připojuje ke kampani pro odchod. Již od počátku bylo jasné, že nepůjde o korektní kampaň. Již v březnu 2016 vydal bulvární deník *The Sun* článek s názvem *Královna podporuje brexit*, který se odvolával na „zaručené“ informace ze zákulisí Buckinghamského paláce o tom, na jakou stranu se hlava státu přiklání. Buckinghamský palác musel vydat prohlášení, že královna zůstává ve všech politických věcech neutrální tak, jak tomu bylo ostatně celou dobu od jejího nástupu na trůn v roce 1952. Článek byl sice označen za zavádějící a interpretován tak, že redaktoři se domnívají na základě pět let staré informace, že královna věří v brexit, nicméně článek přečetlo přes 7 milionů lidí a semínko pochybností bylo zaseto.

Oficiální kampaň byla zahájena dne 13. dubna 2016, proti sobě byla nasazeny dvě kampaně – kampaň s názvem *Vote Leave (Hlasujte pro odchod)*, která prosazovala odchod Británie z EU v čele s Michaelem Govem a Borisem Johnsonem, a kampaň *Britain stronger in Europe (Británie silnější v Evropě)* v čele s premiérem Davidem Cameronem. Pro tyto dvě oficiální kampaně byl nastaven strop financování ve výši 7 milionů liber. Mimo oficiální kampaně operovaly na obou stranách i kampaně menší, odchod z EU prosazovala i minoritní kampaň vedená stranou UKIP v čele s Nigelem Farageem s názvem *Grassroots Out (Vypadněme)*, dále kampaň s názvem *Leave.EU*, zaregistrovány však byly i další menší kampaně jako *Labour Leave, BeLeave*.

Zpráva, kterou předkládala oficiální kampaň *VoteLeave*, byla vlastně velmi jednoduchá, občané Velké Británie by měli převzít zpět kontrolu nad svou zemí a odejít z EU, kampaň argumentovala větším množstvím peněz, které zůstanou v Británii namísto toho, aby byly

odesílány do Bruselu, a velkým tématem byla i regulace migrace ze zemí východní Evropy a z Turecka. Ředitelem kampaně byl Dominic Cummings. Ovšem kampaň překročila stanovený rozpočet 7 milionů o půl milionu liber, za což dostala v červnu 2018 pokutu od britské volební komise. Nicméně existují i další pochybnosti o financování této kampaně, a to takové, že si oficiální kampaň *VoteLeave* převáděla peníze menších kampaní typu *BeLeave*, které fungovaly jen naoko, a jejichž strop financování byl stanoven na 700 tisíc liber.

Oficiální kampaň pro setrvání v EU *Britain stronger in Europe* byla vedena ministerským předsedou Davidem Cameronem a stála na přesvědčování o výhodách členství v evropském projektu, zdůrazňování ekonomických výhod, které však bylo bohužel obráceno ve výpočet toho, co Británie odchodem z EU ztratí. Dne 18. dubna 2016 ministerstvo financí vydalo informaci, že brexit bude stát každou britskou domácnost sumu ve výši 4300 liber ročně a brexit způsobí pád britské ekonomiky o 6 %. Cameron a jeho tým to asi myslel dobře, ale efekt byl přesně opačný, jelikož kampaň hlavně varovala před negativními důsledky brexitu než aby vyzdvihávala pozitiva členství, byla Borisem Johnsonem označena za *project fear*, tedy za projekt strachu a jakousi zastrávací kampaň. Toto označení se pro kampaň zastánců setrvání v EU vžilo, a jelikož je strach velmi silná negativní emoce, velmi to kampani uškodilo.¹⁴²

3.2.1 Faktor Boris Johnson a bitevní autobus

K zásadnímu obratu v kampani k referendu v roce 2016 došlo, když v únoru roku 2016 oznámil londýnský starosta a jeden z nejpopulárnějších britských politiků Boris Johnson, že se překvapivě připojuje ke kampani brexiterů. Boris Johnson, blondřatá superstar britské politiky, od roku 2010 tak provedl zásadní názorový obrat naprosto opačným směrem, než nasvědčovalo jeho předchozí směřování. Nicméně nebylo by to v historii poprvé, kdy představitel čelních pozic konzervativní strany takto otočil ve svém názoru na evropskou integraci, viz Margaret Thatcher. Celým jménem Alexander Boris de Pfeffel Johnson se narodil v roce 1964, v mládí působil jako novinář, mimo jiné pro listy *The Times* a *The Daily Telegraph*, mezi lety 2001 a 2008 působil jako poslanec parlamentu a v roce 2008 se stal londýnským starostou. Tato pozice mu přinesla obrovskou popularitu, podařilo se mu uspořádat velmi úspěšně letní olympijské hry v Londýně v roce 2012, což ho vystřelilo mezi

¹⁴² MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 71–81.

nejoblíbenější londýnské starosty v historii. V roce 2016 se proslavil jako hlavní představitel kampaně *Vote Leave*.¹⁴³

Před referendem nebyl Boris Johnson žádným euroskeptikem, ba právě naopak, několikrát se v rozhovorech vyjadřoval ve prospěch společného trhu. Roku 2012 v talk show pro stanici BBC uvedl: „*Potřebujeme nové obchodní vztahy. To je velmi jednoduché. To, co většina lidí v této zemi chce, je jednotný, společný trh.*“¹⁴⁴ Johnson se nedomníval, že odchod Británie z EU vyřeší všechny vnitřní problémy země, spíše poukazoval na nízkou produktivitu ve srovnání s Německem, nízkou sociální mobilitu a na nízké investice, které brzdí Velkou Británii v tom, aby se stala konkurenceschopným subjektem v globální ekonomice.¹⁴⁵

Ještě v březnu roku 2016 měl vyjít jeho tajný článek pro deník *Daily Telegraph*, ve kterém Johnson označil členství Velké Británie v EU za největší požehnutí pro svět a Evropu, tento článek však nebyl nikdy publikován a důrazně varuje před ekonomickými ztrátami, které by brexit způsobil.¹⁴⁶ Johnson článek označil později jen za rétorické cvičení. V únoru 2016 totiž oznámil ministerskému předsedovi a svému stranickému kolegovi Davidu Cameronovi, že se připojuje k brexiterům a kampani *Vote Leave*, rázem se z něho stal ostrý kritik společného trhu, celní unie a v květnu roku 2016 dokonce neváhal srovnat EU s Napoleonem a Hitlerem.¹⁴⁷

Boris Johnson však v referendové kampani zůstává spjat hlavně s kampaní spojenou s červeným autobusem, tato jeho finální zájezdní kampaň s největší pravděpodobností rozhodla celé referendum. Dne 11. května 2016, pouhých pár týdnů před konáním referenda, totiž Boris vyjel ve velkém moderním červeném autobuse na křižáckou výpravu napříč celou Británií, tento dopravní prostředek sám označil za bitevní autobus a na několik dalších týdnů se stal Johnsonovým domovem, kanceláří i jádrem brexitového hnutí.¹⁴⁸

Jakkoliv vypadal blondřatý politik se specifickým humorem komicky v červeném autobuse, jednalo se o špičkově promyšlenou kampaň. Z levé strany byl autobus polepen následujícími nápisy: *We send the EU £350 million a week, let's fund our NHS instead. Vote Leave. Let's take back control.* Nechyběl ani hashtag *#takecontrol*.¹⁴⁹ V českém překladu tedy autobus

¹⁴³ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 187–188.

¹⁴⁴ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 39.

¹⁴⁵ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 39.

¹⁴⁶ The Guardian. *Secret Boris Johnson column favoured UK remaining in EU* [online]. The Guardian, 2016. [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/oct/16/secret-boris-johnson-column-favoured-uk-remaining-in-eu>

¹⁴⁷ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 38–43.

¹⁴⁸ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 91.

¹⁴⁹ BBC.NEWS. *£350m Brexit claim was 'too low', says Boris Johnson* [online]. BBC.NEWS, 2018 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-42698981>

poukazoval na fakt, že Britové každý týden posílají do EU 350 milionů liber. A vyzýval k tomu, aby je dali raději britskému zdravotnictví, neboli NHS. Urgoval Brity k tomu, aby si převzali zpět kontrolu, tento marketingový slogan *také back control*, byl velmi chytře vybrán a může být považován za jeden z nejúspěšnějších sloganů v historii. Když vás bude někdo vyzývat k tomu, abyste převzali kontrolu, je to něco úplně jiného než, když vás někdo vyzývá, abyste si převzali zpět kontrolu, to totiž znamená, že jste kontrolu měli a někdo vás o ni připravil. V tomto případě Johnson velmi chytře vyzýval Brity, aby si vzali zpět kontrolu, o které je údajně připravila EU. Slogan na autobuse dále tvrdil, že Británie posílá do EU 350 milionů liber týdně, které by mohly být lépe použity na financování domácích záležitostí, nicméně tato informace je dodnes považována za nepřesnou, zavádějící a v podstatě za jednu z největších lží brexitové kampaně. Již v dubnu 2016 předseda Statistického úřadu Sir Andrew Dilnot uvedl, že tato částka představuje pouze sumu odvodů Spojeného království do rozpočtu EU, avšak nebere v potaz peníze, které země dostává z EU, ať už se jedná o dotace zemědělcům, univerzitám či podporu dalších projektů. Tato částka nereflektovala jakékoliv finanční toky do veřejného sektoru ze strany EU ani slevu, tzv. rabat, který vyjednala kdysi Margaret Thatcherová. Tato informace byla mnohými považována za natolik zjednodušující, kontroverzní a lživou, že na Borise Johnsona byla podána soukromým žalobcem Marcusem Ballem žaloba, která 14. května 2019 dospěla k westminsterskému městskému soudu s odůvodněním, že Boris Johnson během kampaně zneužil své pozice londýnského starosty a poslance a veřejně lhal. Žaloba však byla zastavena Nejvyšším soudem.¹⁵⁰

Den po oznámení výsledků referenda, tedy 24. června 2016, označil samotný Nigel Farage, největší euroskeptik a předseda strany UKIP, jejíž jediný programový cíl vždy byl brexit, v rozhovoru pro britskou televizi ITV informaci o 350 milionech liber do britského zdravotnictví za omyl. On sám se totiž oficiální kampaně *Vote Leave* neúčastnil, vedl vlastní menší kampaň a tento údaj označil za největší omyl, který oficiální kampaň udělala. Český brankář Petr Čech, který trvale žije ve Velké Británii na svém twitteru uvedl, že se zdá, že největší rozhodnutí v historii této země bylo právě uděláno na základě klamavé kampaně a lži.¹⁵¹

¹⁵⁰ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 94–102.

¹⁵¹ Novinky.cz. *Pomohla brexitu lživá kampaň? Farage přiznal „omyl“* [online]. Novinky.cz, 2016 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/pomohla-brexitu-lziva-kampan-farage-priznal-omyl-40000151>

I přes klamavou politickou reklamu se stal červený bitevní autobus jedním z rozhodujících faktorů v týdnech přecházejících referendu a usměvavý charismatický Johnson symbolem brexitu.

3.2.2 Migrace z Turecka a východní Evropy jako argument pro brexit

Jedním z hlavních argumentů, které byly použity v kampaních zastávajících brexit, byla migrace, a to migrace v minulosti, v době konání referenda i potenciální budoucí migrace do Velké Británie ze strany EU či potenciálních budoucích členů EU.

3.2.2.1 Migrace z Turecka

Asi měsíc před konáním referenda, dne 22. května 2016, a to těsně před přátelským fotbalovým zápasem s Tureckem, přišla kampaň *Vote Leave* s tématem, jaké bezpečnostní riziko by znamenal potenciální vstup Turecka do EU pro Británii. Přátelské fotbalové utkání dopadlo výsledkem 2 : 1, kdy Anglie porazila Turecko, nicméně turecká otázka se stala hlavním tématem brexitové kampaně. Na konci května se objevily po celé zemi billboardy hlásající, že Turecko, země se 76 miliony obyvatel, se chystá na vstup do EU. Následoval již známý slogan *Vote Leave, také back control* (Volte odchod, převezměme kontrolu zpět do svých rukou). V levé části tohoto jasně červeného billboardu byl vyobrazen červený pas Spojeného království, který měl připomínat otevřené dveře, do kterého vedou černé šlápoty znázorněné přes celý plakát. Tato kampaň vzbudila velmi kontroverzní reakce, bývalý šéf Komise pro lidská práva a rovné příležitosti, o kampani *Vote Leave* prohlásil, že klesla na nejnižší dno, ministr pro evropské záležitosti David Lidington prohlásil, že je naprosto iluzorní myslet si, že by se země jako Turecko nebo Albánie staly členy EU do pěti let. Síle kampaně postavené na strachu z turecké migrace však byla velká, dne 24. května pronesla náměstkyně ministra obrany Penny Mourdatová v televizi BBC, že vstup Turecka do EU je nezastavitelný proces, se kterým Britové nemohou nic udělat. Proti kampani turecké hrozby se postavil ministerský předseda David Cameron, který argumentoval faktem, že bude trvat desítky let, než Turecko bude připravené na vstup do EU a že i kdyby se o to snažilo, Británie má vždy právo veta. Nicméně jeho vystoupení se spíše obrátilo vůči němu, jelikož v roce 2010 Cameron veřejně podpořil vstup Turecka do EU, což mu bylo v této chvíli náležitě připomenuto.¹⁵²

¹⁵² MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 87–89.

Dne 27. července 2010 totiž David Cameron při návštěvě Ankary přirovnal pozici Turecka, které bylo obviňováno z toho, že není geograficky a historicky součástí Evropy, k pozici Británie před vstupem do EU, která byla francouzským prezidentem de Gaullem častována stejnými argumenty, které vedly ke dvojímu vetu vstupu Británie do EU. Dále uvedl, že ujišťuje Turky, že je tím nejsilnějším spojencem jejich vstupu do EU. „*I will remain your strongest possible advocate for EU membership and for greater influence at the top table of European diplomacy. This is something I feel very strongly and very passionately about. Together I want us to pave the road from Ankara to Brussels.*“¹⁵³

Kampaň brexiterů tento proslav Cameronovi náležitě připomenula, objevily se slogany s nápisy informující o tom, že David Cameron chce, aby se Turecko připojilo k EU. Strana Nigele Farage UKIP dokonce vytvořila videoklip, kde bylo Turecko znázorněno jako země s vysokým bezpečnostním rizikem teroristických útoků a především jako zaostalá zemědělská země. Vypočetli, že Turecko by si nárokovalo 8 miliard liber na zemědělských dotacích, které by údajně museli zaplatit britští daňoví poplatníci. Paradoxní je, že v té době se jednání o vstupu Turecka do EU v podstatě zastavila a vstup se zdál spíše nereálný, nicméně turecká karta byla silná.¹⁵⁴ Přisadil si i Boris Johnson, který sám má turecké předky, v rozhovoru pro deník *Daily Express* v předreferendové kampani uvedl, že on sám zastává velmi proturecké názory, nicméně si absolutně nedovede představit, že by se rozhodlo dát do pohybu 77 milionů jeho tureckých soukmenovců směrem do Británie bez jakékoliv kontroly.¹⁵⁵

Vrchol turecké kampaně pak byl březen 2016, kdy vedlejší kampaň Nigela Farage a jeho UKIP vytvořila ikonické plakáty, které se staly symbolem strachu z imigrace. Na billboardu byly zobrazeny fotografie proudu mladých mužů, uprchlíků, téměř všichni tmavé pleti a asijského původu. Vlevo hlásal obrovský nápis *breaking point*, v českém překladu okamžik zlomu nebo okamžik rozhodnutí. Plakát doplňoval nápis hlásající to, že EU nás zradila, volte odchod, převezměme kontrolu zpět do svých rukou. Šéf odborového svazu Unison podal kvůli plakátu trestní oznámení za šíření rasismu a xenofobie, plakát označil za odporný příklad té nejhnusnější formy rasismu, který vytváří iluzi, že do Británie migrují jen lidé, co nejsou bílé pleti. Nigel Farage však tvrdil, že na plakátu je zobrazena jen fotografie pořízená z hranic Chorvatska a Slovinska ze dne 15. října 2015 během migrační krize.¹⁵⁶ Od plakátu se distancovala i oficiální brexitová kampaň *Vote Leave*, její čelní představitel Michael Gove

¹⁵³ Government of the UK. *PM's speech in Turkey* [online]. Government Digital Service [cit. 2.2.2021].

Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-speech-in-turkey>

¹⁵⁴ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 89–90.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 45.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 89–91.

uvedl, že tento plakát představuje naprosto nepřijatelnou snahu jak přesvědčit voliče, aby volili odchod z EU. Prohlásil, že když uviděl plakát, zachvěl se a pomyslel si, že tohle je velmi špatná věc.¹⁵⁷

“When I saw that poster I shuddered, I thought it was the wrong thing to do.”¹⁵⁸

Ačkoliv byl plakát velmi kontroverzní a dokonce byl některými přirovnáván k fašistické propagandě ve 30. letech 20. století, vyvolání strachu z migrace představovalo opravdový bod zvratu referendové kampaně a v podstatě hlavní faktor, který rozhodl ve prospěch brexitu.

3.2.2.2 Migrace ze střední a východní Evropy – je brexit i naše vina?

Nebyla to pouze potenciální migrace z Turecka migrantů tmavé pleti, která byla mnohým Britům trhem v oku, mezi příčiny odchodu Británie z EU bezesporu patří i masová migrace ze zemí střední a východní Evropy, která započala vstupem těchto zemí do EU v roce 2004.

Deset zemí vstoupilo dne 1. května 2004 do EU, šlo o největší rozšíření evropského projektu v historii, mimo Maltu a Kypr všech ostatních 8 zemí tvořilo země bývalého komunistického bloku, byla to Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko, v britských statistikách jsou tyto země označovány jako EU 8. Ekonomické rozdíly mezi těmito zeměmi a zakládajícími zeměmi EU byly přímo propastné, a to jak v platech, tak v příjmech obyvatel, bylo logické, že se mnozí chystali vydat na západ za lepším výdělkem. Německo a Francie se kolem roku 2004 zmítaly v ekonomické krizi, která způsobila vysokou nezaměstnanost, voliči byli upozorňováni na fakt, že hromada „polských instalatérů“ jim přijde z východu ukrást práci. Z tohoto důvodu většina zemí západní Evropy včetně Německa, Francie a Rakouska svůj trh migrantům z východní Evropy uzavřely. Avšak Velká Británie v té době vedená labouristou Tony Blairem se nacházela ve velmi dobré ekonomické kondici, a proto Británie společně s Irskem a Dánskem otevřela svůj trh pro občany z nově přistupujících zemí východní Evropy. Velká Británie se stala první zemí, která přiznala lidem z východní Evropy plná práva občanů EU, vítán byl každý, kdo přijel do Británie pracovat. Lidé v zaměstnaneckém poměru z východní Evropy mohli získat nárok na stejné sociální dávky jako Britové, ať už šlo

¹⁵⁷ Independent. EU referendum: *Nigel Farage's anti-migrant poster like 1930s fascist propaganda, says George Osborne* [online].Independent, 2016 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-poster-nigel-farage-polls-michael-gove-a7089946.html>

¹⁵⁸ Independent. EU referendum: *Nigel Farage's anti-migrant poster like 1930s fascist propaganda, says George Osborne* [online].Independent,2016[cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-poster-nigel-farage-polls-michael-gove-a7089946.html>

o přídavky na děti, přídavky na bydlení apod. Vidina práce na ostrovním státě byla pro Čechy velmi lákavá, v roce 2004 činila minimální mzda ve Velké Británii dvojnásobek českého průměrného platu, který v roce 2004 byl 17 466 Kč. Na ostrovech bylo navíc v té době půl milionu pracovních míst, a tak hned pár měsíců po otevření britského trhu bylo zaregistrováno 66 000 žadatelů o práci. Do Velké Británie však neproudili pouze Češi, během první vlny migrace mezi léty 2004 a 2006 přijelo do Británie za prací 600 000 Poláků, přibližně 100 000 Slováků, 90 000 Litevců a přes 50 000 Čechů. Podle britského statistického úřadu přišlo do země od roku 2004 do roku 2015 celkem 1 444 000 lidí pocházejících ze střední a východní Evropy.¹⁵⁹ Jedná se o největší příliv přistěhovalců ze zemí EU, které Velká Británie zažila od svého vstupu.

Navíc v roce 2007 se EU rozšířila o další dva členy a ještě zaostalejší země, a to Rumunsko a Bulharsko, tyto země jsou označovány v britských statistikách jako EU 2. Britové byli poučeni z migračního boomu z roku 2004, proto si vyjednali dočasné uzavření pracovního trhu na 7 let pro tyto země. Rumuni a Bulhaři tak museli žádat o pracovní povolení a mít sjednanou práci. I tak přišlo do roku 2015 do Británie celkem 148 000 lidí.

Proč migranti ze zemí střední a východní Evropy Britům vadí? Středoevropané jsou proslulí svou houževnatostí, pracovitostí a vysokou zaměstnaností, jejich míra zaměstnanosti je 80 %, což je více než u rodilých Britů, kde činí 72 %. Především je pak jejich míra nezaměstnanosti mnohem vyšší než u přistěhovalců z muslimských zemí a ze zemí mimo EU, z národnostního hlediska jsou nejpracovitější Maďaři, pracuje jich 84,2 %, za nimi Poláci s 81,5 %. Bohužel nejnižší míru zaměstnanosti ze Středoevropanů vykazují Češi, zaměstnáno je pouze 72,8 %. Protože se však migranti ze zemí EU 8 uchytili zejména v profesích s nejnižší kvalifikací a s nejnižšími platy, jako je sektor pohostinství, služeb a zemědělství, vyvolalo to u Britů z nižších vrstev pocit, že právě tito migranti jim snižují platy. Reálně totiž došlo ke snížení životní úrovně této vrstvy Britů. Na nově příchozích migrantech tak začalo paradoxně nejvíce vadit to, že pracují. Migrace, snižování platů a snižování životní úrovně se tedy stalo jedním z hlavních argumentů těch, co pracovali pro brexit.¹⁶⁰

Po hlasování o referendu Nigel Farage prohlásil: „*Myslím, že kampaň za brexit by nevyhrála, kdybychom argumentovali jen návratem suverenity. Myslím, že to bylo hlavně téma migrace, které vedlo k historické třiasmdesátiprocentní účasti v referendu.*“¹⁶¹

¹⁵⁹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 203–208.

¹⁶⁰ ZLÁMALOVÁ, Lenka. Brexit a střední Evropa [online]. New Direction, 2017 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: http://zahradil.cz/wordpress/wpcontent/uploads/2014/11/2017_ND_studie_Brexit.pdf

¹⁶¹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 215.

3.3 Výsledky referenda o vystoupení Velké Británie z EU v roce 2016

Referendum o vystoupení Velké Británie z Evropské unie se konalo 23. června 2016, otázka položená na volebním lístku zněla: *Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union? (Mělo by Spojené království zůstat členem EU nebo opustit EU?)* Voličům byly dány na výběr dvě odpovědi, první z nich zněla *Remain a member of the European Union (Zůstat členem EU)*, druhá pak *Leave the European Union (Opustit EU)*. Volební účast při hlasování v referendu byla 72,2 %, celkem hlasovalo 46,500,001 Britů. Z nich pro vystoupení Velké Británie z EU hlasovalo 51,9 % voličů, to činilo 17,410,742 hlasů a naopak pro setrvání Velké Británie v EU hlasovalo 48,1 % voličů, to bylo 16,141,241 hlasů.¹⁶²

Co se týče regionů pro odchod z EU se vyjádřili občané Anglie a to 53,4 % a občané Walesu 52,5 %, naopak pro setrvání země v EU hlasovalo Skotsko většinou 62,0 %, dále Severní Irsko 55,8 % a také metropole Londýn, kde setrvání v EU podpořilo 60 % voličů. Při pohledu na výsledky referenda z 30 největších britských měst je jasně vidět, že kromě Londýna většina velkých měst hlasovala většinou pro setrvání Velké Británie v EU, a to čelní metropole jako Bristol, Liverpool, Manchester, Cardiff, Brighton, Leeds, Newcastle, York skotský Edinburgh a Glasgow i irský Belfast. Naopak pro odchod Británie z EU velmi těsně hlasovalo druhé největší město země Birmingham, a to těsnou většinou 50,4 %, dále pak například Plymouth a Sheffield. Při součtu hlasů voličů 30 největších měst Británie pak hlasovalo 55,2 % pro *Remain*.¹⁶³

Průzkum provedený ihned po volbě u 12,369 respondentů ohledně toho jak volili, ukázal, že s přibývajícím věkem jasně stoupal podíl zastánců brexitu u dané věkové skupiny. Téměř 27 % voličů ve věku mezi 18 až 24 lety hlasoval pro brexit, u věkové skupiny 25 až 34 let to bylo 38 % pro, dále u věkové skupiny 35 až 44 let bylo pro brexit 48 %. U o 10 let starší věkové skupiny mezi 45 až 54 lety zde poprvé je většinový podíl brexiterů, a to 56 %, u občanů ve věkové kategorii 55 až 64 let se našlo 57 % brexiterů a konečně celých 60 % zastánců brexitu hlasovalo pro odchod ve věkové skupině 60+. Jinými slovy, Britové mladší 44 let chtěli

¹⁶² The Electoral Commission. Results and the turnout at the EU referendum [online]. Electoral Commission, 2020 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>

¹⁶³ The Electoral Commission. Results and the turnout at the EU referendum [online]. Electoral Commission, 2020 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>

většinově zůstat v EU, kdežto generace starší 45 let hlasovala dominantně pro odchod, čímž přehlasovala generaci mladou.¹⁶⁴

Při srovnání s referendem o setrvání Spojeného království v Evropských společenstvích v roce 1975 vzrostla volební účast ze 64, 5 % v roce 1975 na 72, 2 % v referendu v roce 2016. A samozřejmě došlo ke zvýšení podílu britských občanů hlasujících pro brexit, v roce 1975 se pro odchod země vyjádřilo pouze 32,8 % voličů, kdežto 67,2 % hlasovalo pro setrvání země v EU. Můžeme tedy říci, že po 31 letech konání dalšího referenda o EU vzrostl podíl euroskeptiků v Británii o téměř 20 %, z 32,8 % leaverů v roce 1975 na 51,9 % brexiterů v roce 2016.¹⁶⁵

Zajímavé je také srovnání referenda o brexitu s referendem o nezávislosti Skotska, které se uskutečnilo 18. září 2014. Zde byla volební účast výrazně vyšší než u brexitového referenda, referenda o skotské nezávislosti se účastnilo 84, 6 % oprávněných voličů. Otázka položená v referendu zněla, zda má být Skotsko nezávislou zemí. Celých 44, 7 % voličů hlasovalo, že ANO a 55, 3 % voličů se vyjádřilo, že NE, Skotsko tak zůstalo součástí Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.¹⁶⁶

Velmi zajímavým faktem je, že v roce 2014 bylo členství v EU jedním z hlavních argumentů, kvůli kterým Skotové hlasovali pro setrvání země ve Spojeném království. Byli totiž čelními představiteli EU včetně tehdejšího předsedy Evropské komise Jose Manuel Barroso upozorněni, že v případě, že by se Skotsko stalo nezávislou zemí a odtrhlo od Spojeného království, bylo by pokračující členství v EU nemožné, jak tvrdili někteří skotští politici. Představitelé EU zdůraznili, že by se nezávislé Skotsko muselo ucházet o členství v EU znovu jako jednotlivá kandidátská země. Toto byl jeden z hlavních faktorů, kvůli kterým mnoho lidí nakonec hlasovalo pro setrvání Skotska ve struktuře Spojeného království. Je až absurdní, jak se po brexitu situace obrátila, jelikož Skotsko jako region je opravdu velmi proevropské a 62 % Skotů hlasovalo pro setrvání země v EU, v současné době se ozývají hlasy o konání druhého referenda o nezávislosti Skotska, odtržení od Spojeného království a znovupřipojení k EU.¹⁶⁷

¹⁶⁴ BBC.NEWS. *Brexit: How much of a generation gap is there?* [online]. BBC.NEWS, 2016 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-36619342>

¹⁶⁵ BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006. s. 209.

¹⁶⁶ Government of the UK. *Scottish Independence referendum* [online]. Government Digital Service, 2014 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum/about>

¹⁶⁷ BBC.NEWS. *Scottish independence: How Brexit has changed the debate over EU membership* [online]. BBC.NEWS, 2020 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-51357050>

4 Odchod Velké Británie z Evropské unie

Výsledek referenda o vystoupení Velké Británie byl pro svět, Evropskou unii i samotné Brity velkým překvapením, ministerský předseda David Cameron podal ihned po vyhlášení výsledků referenda demisi a Konzervativní strana si tak musela hledat nového lídra. Zdálo se, že v šoku je i Cameronův spolustraník a velká tvář brexitu Boris Johnson, který nebyl několik hodin po vyhlášení výsledků referenda k zastížení. Mnozí očekávali, že to bude právě Boris Johnson, kdo se stane novým ministerským předsedou, nicméně v červnu roku 2016 Johnson ještě neměl dostatečnou stranickou podporu. Kandidaturu na šéfa strany oznámil Michael Gove a dvě ženské kandidátky, Andrea Leadsomová a Thesesa Mayová. Poté, co došlo k menšímu vnitrostranickému souboji, byla 13. července 2016 předsedkyní strany a premiérkou Velké Británie zvolena druhá žena v historii, Theresa Mayová.¹⁶⁸

4.1 Vláda Theresy Mayové a plán z Chequers

Theresa Mayová se narodila 1. října 1956 ve městě Eastbourne jako dcera vikáře, vystudovala geografii na Oxfordké univerzitě a dlouhá léta pracovala ve finančním sektoru. V roce 1997 byla zvolena do parlamentu za Konzervativní stranu, byla členkou několika stínových vlád během vlády labouristů a v roce 2010 se stala ministryní vnitra a ministryní pro rovné záležitosti žen ve vládě Davida Camerona. Během kampaně před referendem o brexitu v roce 2016 se vyjádřila pro setrvání země v EU, že z důvodu bezpečnosti, hrozbě terorismu a také obchodu je výhodnější EU neopouštět, v kampani výrazněji veřejně nevystupovala, deklarovala však, že hlasovala pro brexit.¹⁶⁹ Poté, co byla zvolena lídrem strany a země se začaly vypořádat hlasy, zda by neměl brexit vyjednávat někdo, kdo byl zastáncem brexitu od počátku, nicméně Mayová v červenci 2016 všechny ujistila: „*Brexit znamená brexit. Kampaň je za námi, hlasování proběhlo, účast byla vysoká a veřejnost vynesla verdikt. Neměli bychom tedy brát v potaz setrvání v EU ani žádná zadní vrátka či druhé referendum.*“¹⁷⁰

Premiérka oznámila, že proces vystoupení Velké Británie z EU na základě článku 50 Lisabonské smlouvy nezačne do konce roku 2016. Nutno podotknout, že Lisabonská smlouva je první smlouvou, která vůbec upravuje proces vystoupení z EU, do té doby neexistoval žádný oficiální právní rámec vystoupení z EU, je článek 50 jen stručným ustanovením a vystoupení Velké Británie bude historický precedentem. Podle toho článku měla Velká Británie dva roky

¹⁶⁸ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 171–172.

¹⁶⁹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 58–59.

¹⁷⁰ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 59.

na dojednání podmínek brexitu, pokud Evropská rada jednomyslně nerozhodne o prodloužení této lhůty. Odcházející země pak musí do okamžiku ukončení členství plnit veškeré závazky vycházející ze smluv.¹⁷¹

Oficiální znění článku 50 Smlouvy o Evropské unii, novelizováno Lisabonskou v roce 2007:
odst 1. Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.

odst 2. Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie. Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

odst. 3. Smlouvy přestávají být pro dotýčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení podle odstavce 2, nerozhodne-li Evropská rada jednomyslně po dohodě s dotýčným členským státem o prodloužení této lhůty.

odst.4. Pro účely odstavců 2 a 3 se člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, nepodílí na jednáních ani rozhodnutích Evropské rady nebo Rady, která se jej týkají.¹⁷²

Navíc britský Nejvyšší soud v lednu 2017 judikoval, že britská vláda musí před zahájením jednání o vystoupení získat souhlas parlamentu ve Westminsteru, irský, waleský ani skotský parlament nebudou o vyjednávání rozhodovat. Mayové se podařilo prosadit v parlamentu schválení zákona umožňujícího zahájit proces vystoupení země z EU a dne 29. března 2017 byla Evropské radě doručena oficiální britská žádost o vystoupení země z EU, článek 50 Lisabonské smlouvy tak byl aktivován. Velká Británie měla oficiálně vystoupit z EU 29. března 2019, tedy přesně dva roky po aktivaci článku.¹⁷³

¹⁷¹ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 232.

¹⁷² Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění). *Smlouva o Evropské unii* [online]. Úřední věstník Evropské unie, 2012 [cit. 6.2.2021]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

¹⁷³ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 232.

4.1.1 Tvrdý a měkký brexit

Po oznámení výsledků referenda o vystoupení Velké Británie z EU se objevily v průběhu vyjednávání dvě koncepce, které označovaly možnost budoucích vztahů Velké Británie s EU, tyto koncepce vešly ve známost jako tvrdý brexit (*hard brexit*) a měkký brexit (*soft brexit*).

Tvrdý brexit byla koncepce, která označovala budoucí ekonomické, sociální a politické vztahy Velké Británie a EU, která navrhovala radikálně odlišné vztahy mezi Velkou Británií a EU, než v době, kdy byla Velká Británie členem EU. Velká Británie se podle této vize neměla v žádném směru nadále podílet na společném trhu a celní unii, obchod mezi Velkou Británií a zeměmi EU měl být založen čistě na jednotlivých dohodách o volném obchodu.¹⁷⁴

Naopak měkký brexit bylo označení pro koncepci, která mohla mít mnoho podob, společným faktorem však bylo udržení blízkého vztahu s EU a prostřednictvím setrvání Velké Británie ve společném trhu nebo v celní unii, nebo v obojím. Takové udržení obchodních vztahů s EU by podle zastánců měkkého brexitu zmírnilo negativní dopad brexitu. Nicméně setrvání ve společném trhu by znamenalo zachování i volného pohybu osob, což by znamenalo, že by Velká Británie musela zůstat nadále pod jurisdikcí Evropského soudního dvora. Setrvání v celní unii EU by pak znemožnilo svrchovanost Velké Británie určovat si vlastní obchodní politiku.¹⁷⁵

Theresa Mayová v lednu 2017 prohlásila, že Velká Británie bude usilovat o tzv. tvrdý brexit, tedy o opuštění veškerých struktur EU, nicméně dohoda kterou představila následujícího roku v Chequers, připomínala spíše měkký brexit, což zapříčinilo politický pád Theresy May.

4.1.2 Plán z Chequers

Dne 18. ledna 2017 zaskočila Theresa May všechny vyhlášením předčasných voleb s vírou, že výraznější většina v Parlamentu upevní její pozici při vyjednávání s EU a potlačí negativní hlasy vůči brexitu ze strany opozice. Konzervativci přitom disponovali jasnou většinou v parlamentu, mohli pohodlně vládnout až do května roku 2020, kdy se měly konat další parlamentní volby, Mayová se však obávala, že by tehdejší nestabilita britské vlády oslabil její vyjednávací pozici. Výsledky parlamentních voleb v červnu 2017 však byly šokem pro všechny

¹⁷⁴ UK in a Changing Europe. *What is Hard Brexit?* [online]. UK in a Changing Europe, 2020 [cit. 6.2.2021]. Dostupné Z: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-hard-brexit/>, vlastní překlad.

¹⁷⁵ UK in a Changing Europe. *What is Soft Brexit?* [online]. UK in a Changing Europe, 2020 [cit. 6.2.2021]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-soft-brexit/>

a katastrofou pro Konzervativce, Konzervativní strana ztratila většinu v parlamentu a Mayové se podařilo sestavit vládu jen za podpory Demokratické unionistické strany (DUP), malé unionistické strany ze Severního Irsku, což byla jediná z větších severoirských politických stran, která v kampani podpořila odchod z EU.¹⁷⁶ Koalice s touto stranou se nicméně během vyjednávání o brexitu ukázala jako velice nešťastná vzhledem k záležitostem Severního Irsku. Vypsání těchto parlamentních voleb tedy znamenalo největší politickou chybu Theresy Mayové a v podstatě začátek jejího konce.

Během zbytku roku 2017 jednání o dohodě mezi Velkou Británií a EU nijak zásadně nepokročila, a to k nelibosti představitelů EU. Ti upozorňovali ostrovní stát na to, že do podzimu 2018 je potřeba dosáhnout dohody, jelikož země má opustit evropský projekt již 29. března 2019. „*Hodiny tikají a čas běží rychleji, než si vláda v Londýně myslí.*“¹⁷⁷

V létě na 6. července 2018 svolala Theresa Mayová svůj kabinet na zámek Chequers, který se nachází asi hodinu jízdy od Londýna a slouží jako venkovské sídlo premiérů. Zde premiérka představila svůj plán budoucích vztahů mezi Velkou Británií a EU, který vešel ve známost jako plán z Chequers. Tento více jak stostránkový dokument navrhoval zachování volného pohybu zboží, služeb, měla být vytvořena jakási osekáná varianta společného trhu, přičemž mělo dojít ke zrušení volného pohybu osob. V podstatě se jednalo o plán měkkého brexitu.¹⁷⁸

Tento návrh se skládal celkem ze čtyř částí, z části pokrývající ekonomické vztahy, dále spolupráci v oblasti bezpečnosti, záležitosti týkající se vyčlenění Británie a rámec budoucích institucionálních vztahů mezi Velkou Británií a EU. Plán počítal s tím, že si Velká Británie zachová blízký vztah s EU, založený na bližší spolupráci než jaká existuje mezi jakoukoliv zemí vně EU. Měl být zachován přístup do evropského jednotného trhu pro zboží, Velká Británie a EU si měli zachovat jednotný soupis pravidel pro všechno zboží včetně zemědělských produktů. Dále se Velká Británie podle tohoto dokumentu měla zavázat k tomu, aby udržela vysoké standardy ochrany životního prostředí a ochrany sociálních práv, práv zaměstnanců a spotřebitelů. Evropská unie sama navrhla, aby se na severní Irsko vztahovala veškerá pravidla a práva EU v rámci navrhované tzv. „irské pojistky“ s důrazem na to, že se pravidla nebudou vztahovat na zbytek Spojeného království.

Co se týče tzv. irské pojistky, která bude detailněji popsána v následující kapitole, plán premiérky Mayové navrhoval, že nebude stanovena žádná tvrdá hranice mezi Severním Irskem a Irskem a žádná hranice mezi Severním Irskem a zbytkem UK (*United Kingdom*, Spojené

¹⁷⁶ O'ROURKE, Kevin. *A Short History of Brexit*. Penguin Books, 2018, s. 239–241, vlastní překlad.

¹⁷⁷ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 59.

¹⁷⁸ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 105.

království). Bude odstraněna celní kontrola s tím, že UK a EU budou považovány za společné celní území. UK a EU se dohodly, že tzv. rozvodová smlouva, tedy právně závazná smlouva, která měla být podepsána 29. března 2019, bude obsahovat tzv. *Irish backstop protokol*, tedy protokol tzv. irské pojistky, který když bude garantovat, že hranice mezi Severním Irskem a Irskou republikou zůstane otevřená. Tento protokol bude aktivován pouze v případě, že nebude dosaženo jiné uspokojivé smlouvy během jednání mezi UK a EU.¹⁷⁹

Jednání vlády na zámečku v Chequers se protáhla na dlouhých 12 hodin, poté byl plán přijat. Nicméně příznivci tvrdého brexitu byl označen jako naprostá zrada výsledků referenda v roce 2016. Hned následující den kvůli nesouhlasu s navrhovanou smlouvou rezignoval ministr pro brexit David Davis i ministr zahraničí Boris Johnson, který ve vládě premiérky Mayové působil od července 2016. Ve své rezignační řeči, kterou Boris Johnson pronesl 18. července 2018 na půdě Dolní sněmovny pronesl, že ještě není pozdě na to zachránit brexit. Ocenil premiérku Mayovou pro její odvalu a odolnost, avšak uvedl, že plán z Chequers by dovedl zemi do situace velké nejistoty. Posledních 18 měsíců označil jako období mlhy plné sebezpochybností, kdy Británie nebyla schopna přijít sebevědomě se smlouvou, která by jasně splňovala to, co bylo v referendové kampani slíbeno, že Británie jako svrchovaný stát převezme zpět kontrolu nad svými záležitostmi. Vyjádřil jasný nesouhlas s plánem z Chequers navrhovaným premiérkou.¹⁸⁰ „*Místo toho jsme váhali. Podpálili jsme si svůj vlastní vyjednávací potenciál. Souhlasili jsme s tím, že zaplatíme výstupní poplatek 40 bilionů liber bez toho, aniž bychom jednali o budoucích ekonomických vztazích. Přijali jsme jurisdikci Evropského soudního dvora nad předními záležitostmi, které obsahuje rozvodová smlouva. A to nejhorší, dovolili jsme, aby otázka hranice Severního Irsku, která byla až doposud považována za lehce vyřešitelnou, se stala politickou kořistí, která dominuje této debatě.*“¹⁸¹

Ministra Davida Davise nahradil na pozici ministra pro brexit Dominic Raab, potomek československých emigrantů, a Borise Johnsona nahradil na pozici ministra zahraničí Jeremy Hunt. Boris Johnson však nebyl jediný, kdo brexitovou dohodu z Chequers označil za špatnou, dohoda byla předložena na summitu Evropské unie v Salcburku 20. září 2018, kde byla silně

¹⁷⁹ Institute for Government. *Theresa May's Brexit deal: Chequers plan* [online]. Institute for Government, 2020 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/theresa-may-brexit-chequers-plan>

¹⁸⁰ BBC.NEWS. In full: Boris Johnson's resignation speech [online]. BBC.NEWS, 2018. [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-44875916>, vlastní překlad.

¹⁸¹ Brexit Central. *Full text of Boris Johnson's resignation speech in the House of Commons*. Brexit Central, 2018 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://brexitcentral.com/full-text-boris-johnsons-resignation-speech-house-commons/>

zkritizována. Čelní představitelé dohodu označili za „vzobávání rozinek“, podle nich si nelze ponechat volný pohyb zboží, ale zrušit volný pohyb osob. Vrchní vyjednávač brexitu za EU Michel Barnier uvedl, že integrita jednotného společného trhu není věc, která by mohla být vůbec předmětem jednání, nelze si vzobávat rozinky ze 4 svobod: volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu, tyto čtyři svobody jsou nedělitelné.

Nicméně Theresa Mayová a její konzervativní vláda byla odhodlaná brexitovou dohodu z Chequers dojednat a prosadit, a proto vyjednávání mezi britskými vyjednávači a vyjednávači z EU pokračovala, byl připravován text rozvodové smlouvy o 585 stranách, který byl konečně připraven a schválen 25. listopadu 2018 na mimořádném summitu Evropské rady. Tato smlouva mimo jiné upravovala budoucí práva občanů Evropská unie ve Velké Británii a naopak práva Britů v zemích EU, dále bylo stanoveno konečné finanční vyrovnání ze strany Británie a upraveno bylo i přechodné období, které bylo stanoveno do konce roku 2020. Předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker označil výsledný text smlouvy za nejlepší možný po dvou a půl letech vyjednávání a britský parlament by jej podle něj měl schválit. Text smlouvy by schválen šestadvaceti státy EU, brexit byl tedy hotov a schválen ze strany EU, nyní jej zbývalo schválit ze strany Velké Británie. To se ovšem ukázalo jako problém, který vytvořil největší politickou krizi na ostrovním státě od druhé světové války.¹⁸²

¹⁸² MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 104–107.

4.2 Irská pojistka

Jednou z hlavních záležitostí, která se stala centrem debaty během vyjednávání o brexitu, která způsobila, že Theresa Mayová nebyla schopna prosadit ani napotřetí pokus svou brexitovou dohodu a která skoro způsobila, že se vůbec žádný brexit nekonal, byla záležitost, která vešla ve známost jako tzv. irská pojistka (*Irish backstop*).

Šlo o to, že hranice mezi nezávislou Irskou republikou, která je součástí EU, a Severním Irskem (nazývaný také jako *Ulster*), které je součástí Spojeného království, se měla stát vnější hranicí EU a jedinou existující pozemní hranicí UK. V případě, že by nebyla před odchodem UK z EU dohodnuta brexitová dohoda, tato dvě území by se nacházela v rozdílných celních uniích a musela by být stanovena hraniční kontrola. V současné době se hranice klikatí v délce přes 500 km, nachází se na ní asi 275 hraničních přechodů, které denně překročí přibližně třicet tisíc lidí při cestě do práce, na nákupy, ale i na své pozemky, které jsou umístěny na území jiného státu. Před brexitem byla hranice zcela neviditelná a žádná kontrola neprobíhala.¹⁸³ Tato hranice je velmi nepřírodně vytvořená, občas vede napříč pozemky i jednotlivými farmami, navíc mezi Severním Irskem a Irskem je vytvořeno více přechodů než mezi EU a všemi zeměmi, se kterými sousedí EU na východ, proto bylo stanoveno 16 oficiálních přechodů, které musí používat motorová vozidla. Všechny ostatní přechody jsou považovány za neoficiální a mohou je používat pouze lidé pohybující se pěšky, na kole, na koni či farmáři.¹⁸⁴

Kořeny tohoto problému irské hranice jsou však mnohem komplikovanější a sahají hluboko do historie. Není v možnostech této diplomové práce postihnout komplexně celý britsko-irský problém, nicméně pro pochopení problematiky irské pojistky a její důležitosti při projednávání smlouvy o brexitu je potřeba alespoň stručně nastínit hlavní historické souvislosti.

Irsko, původně osídlené Kelty a Vikingy, se od 12. století stalo anglickým panstvím s tím, že svrchovanost nad ním převzali angličtí panovníci. Do Irska se začali stěhovat osadníci z Anglie a Skotska, kteří zabrali nejlepší půdu, Irům zakázali mluvit irskou řečí, potlačili místní zvyky a zakázali smíšené sňatky mezi Angličany a Iry. K tomu se v 16. století po odštěpení anglikánské církve přidala i náboženská dimenze sporu, Angličané se snažili prosadit nově vzniklou anglikánskou církev i v Irsku, nicméně většina Irů odmítla opustit tradiční římskokatolickou víru, byli tedy přinuceni odejít do exilu a jejich nejlepší půdu zkonfiskovali angličtí a skotští protestanti. Není přehnané označit anglické působení v Irsku jako kolonizaci, během níž došlo k segregaci původních a nově příchozích obyvatel, k velké ekonomické

¹⁸³ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 176–177.

¹⁸⁴ O'ROURKE, Kevin. *A Short History of Brexit*. Penguin Books, 2018, s. 227, vlastní překlad.

diferenciaci, což všechno zapříčinilo růst nenávisti Irů vůči Angličanům.¹⁸⁵ K eskalaci problému došlo mezi lety 1845 až 1849 událostí, která je známá jako Velký hladomor či Velký irský hladomor, kdy z irské populace čítající 8,5 milionů asi 1 milionu obyvatel přímo zemřelo a další 2 miliony Irů byly nuceny emigrovat.¹⁸⁶ Přičemž Angličané Irům zdecimovaným hladomorem výrazněji nepomohli, a když už pomohli, tak jen oblastem s početnou anglickou populací. Od 19. století tak silně vzrostl irský nacionalismus, po Velikonočním povstání v roce 1916 byla vyhlášena nezávislá Irská republika, Angličané toto povstání sice potlačili, ale po válce za nezávislost byl v roce 1921 vyhlášen Irský svobodný stát. Avšak ne všichni obyvatelé Irska chtěli nezávislý stát, hned den po vyhlášení Irského svobodného státu se šest hrabství na severu s majoritní anglickou a protestantskou většinou odtrhlo a vytvořilo Severní Irsko, nazývané také jako Ulster, které zůstalo součástí Spojeného království.

Toto rozdělení země se stalo příčinou povstání v sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých letech 20. století, jelikož část Irů se nedokázala smířit s tím, že by jejich země měla zůstat takto rozdělena, což bylo umocněno i faktem, že mnoho katolických Irů zůstalo v Ulsteru, kde byli Angličany diskriminováni. Konflikt vy eskaloval vytvořením Irské republikánské armády (IRA), která zorganizovala mnoho teroristických akcí na protestantské Angličany a na druhé straně na ně útočili protestanští unionisté věrní britské koruně. Je odhadováno, že během desetiletí konfliktu zemřelo na obou stranách přes tři a půl tisíce lidí.

Násilný a krvavý konflikt byl ukončen až Velkopáteční dohodou, smlouvou, kterou uzavřelo 10. dubna 1998 celkem osm unionistických a republikánských stran. Bylo dojednáno postavení Severního Irska ve vztahu k Irsku i k Velké Británii, smlouva byla následně schválena ve dvou referendech. Velkopáteční dohoda obsahuje ustanovení, ve kterém se Irská republika vzdává územního nároku na celý ostrov a v podstatě říká, že Severní Irsko zůstane součástí Spojeného království a to do doby, dokud si většina obyvatel Severního Irska a Irské republiky nebude přát jinak. Fakt, že obě země, jak Irsko tak Velká Británie, byly členy EU, výrazně napomohl uzavření Velkopáteční dohody, která zrušila kontroly mezi oběma zeměmi.¹⁸⁷

V referendu o vystoupení UK z EU v roce 2016 hlasovali občané Severního Irska jinak než většina občanů zbytku Spojeného království, Severní Irové se vyjádřili 44,2 % pro brexit přičemž 55,8 % si přálo setrvání země v EU. V rámci spektra severoirských politických stran všechny podporovaly setrvání země v EU s výjimkou Demokratické unionistické strany (DUP),

¹⁸⁵ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 183–184.

¹⁸⁶ Britannica. *Great Famine* [online]. Britannica, 2020 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Great-Famine-Irish-history>

¹⁸⁷ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 183–191.

kteřá podporovala brexit a kteřá později po předčasných volbách vyhlášených v dubnu 2017 Theresou Mayovou vytvořila koalici s konzervativci. Konzervativní strana po předčasných volbách uvedla, že si přeje ctít závěry Velkopáteční dohody, nicméně nějakou formu tvrdé hranice mezi Severním Irskem a Irskem přímo nevyloučila. Výsledky referenda o brexitu se tak staly spouštěčem debaty o znovusjednocení Irska, irská republikánská strana Sinn Féin, kteřá mu ve svém programu jako hlavní cíl znovusjednocení Irska uvedla, že se jedná o obrovský demokratický deficit, jelikož Spojené království s sebou táhne Severní Iry, kteří opustit EU nechtějí, a že Velkopáteční dohoda a brexit nejsou slučitelné.

Dne 16. července 2017 přišla londýnská vláda s návrhem vyřešení režimu na irské hranici, neměly být vybudovány celnice ani hraniční přechody, nýbrž měl být zachován společný prostor, kteřý by umožnil volný pohyb pro britské a irské občany. Nicméně nebylo stanoveno, jak by vypadal režim pro občany z jiných států EU. V prosinci 2017 přistoupila Velká Británie na podmínku, že po brexitu pevná hranice na ostrově nevznikne, v Severním Irsku měla být zachována pravidla EU a tato část Spojeného království měla fakticky zůstat členem celní unie a společného trhu, což by umožnilo, že by režim na irské hranici vypadal po brexitu stejně jako před brexitem. Nicméně v této době se ukázalo, jak nevhodné bylo pro konzervativce vybudovat vládní koalici se severoirskou DUP, stranou, kteřá je extrémně citlivá na jakékoliv záležitosti, kteřé oslabují vztah Ulsteru se zbytkem Spojeného království. Předsedkyně DUP Arlene Fosterová uvedla, že její strana nebude hlasovat pro žádnou brexitovou dohodu, kteřá bude stanovovat v Severním Irsku pravidla odlišná od zbytku Spojeného království.

Jednání mezi Velkou Británií a Severním Irskem se již tehdy ocitla na pokraji kolapsu, za Irskou republiku nejednal s londýnskou vládou Dublin, ale Brusel a uvádí se, že to bylo prvně v historii, kdy Angličané nemohli proti Irům vystupovat z pozice síly. Za Irsko se postavili čelní představitelé EU jako Angela Merkelová a Emmanuel Macron.¹⁸⁸ V situaci, kdy jednání kolabovala a hrozil tvrdý brexit, Marcon dokonce uvedl, že: „*Evropa Irsko nikdy neopustí.*“¹⁸⁹

Jednání se opravdu ocitla ve velmi komplikované situaci, britští i irští vyjednavací se snažili vyřešit otázku, jak vyvést Velkou Británii z EU a zároveň zajistit průchodnost hranice mezi Spojeným královstvím a Irskou republikou? Londýn a DUP odmítali zvláštní statut Severního Irska, kteřý by fakticky posunul celní hranici do Irského moře, ale zároveň Londýn i Brusel chtěli zabránit návratu hranice mezi Severním Irskem a Irskem. Jelikož jsou tyto požadavky vzájemně neslučitelné, dohodli se vyjednavací na kompromisu. Do okamžiku, než se najde

¹⁸⁸ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 191–194.

¹⁸⁹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 194.

politické řešení akceptovatelné pro obě strany, bude platit mechanismus známý jako tzv. „irská pojistka“, a to až do konce přechodného období, tedy do 1. ledna 2021.

Irská pojistka je označení pro část brexitové smlouvy navrhované Theresou Mayovou, toto ustanovení by se stalo účinným, pokud by nedošlo k jiné dohodě o režimu na irské hranici předtím, než by Spojené království opustilo EU. Jedná se o právní garanci, že nedojde k vytvoření pevné hranice mezi Severním Irskem a Irskem, a to za žádnou cenu. Cílem tohoto ustanovení bylo dodržet závazky vyplývající z Velkopáteční dohody a zachovat obchod mezi Severním Irskem a Irskem po brexitu.¹⁹⁰

Irská pojistka v praxi znamenala, že bude vytvořeno jednotné celní území Spojeného království a EU, celní kodex EU se bude vztahovat nadále i na Severní Irsko, právní předpisy týkající se Severního Irska zůstanou v souladu s právními předpisy EU. Jinými slovy, na přechodnou dobu, aby hranice mezi Severním Irskem a Irskem nemusela vzniknout, zůstane celé Spojené království v celní unii s EU. Mechanismus tzv. irské pojistky se tak stal součástí smlouvy z Chequers, kterou představila Theresa Mayová v červenci 2018 a součástí brexitové smlouvy, které byla schválena mezi Velkou Británií a EU v listopadu 2018.

Proti smlouvě obsahující tzv. irskou pojistku se okamžitě vzedmula vlna odporu zejména od zastánců tvrdého brexitu, kteří argumentovali, že Spojené království tak zůstane spojené nadále s EU a de facto žádný brexit neproběhne. Proti irské pojistce se postavili i DUP a severoirští unionisté, kteří odmítali, že by měl být v Severním Irsku vytvořen jakýkoliv režim odlišný od zbytku Spojeného království.¹⁹¹ Irská pojistka se stala záležitostí, která poslala ke dnu celou brexitovou dohodu dohodnutou Theresou Mayovou a nakonec i britskou premiérku.

¹⁹⁰ Institute for Government. *Irish backstop* [online]. Institute for Government, 2020 [cit. 11.2.2021]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/irish-backstop>

¹⁹¹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 193–198.

4.3 Brexit deal – třikrát a stále neúspěšně

V listopadu 2018 vláda vedená Theresou Mayovou oznámila, že byl dohodnut návrh smlouvy o odchodu Spojeného království z EU, tato smlouva je neformálně často označována jako rozvodová smlouva či brexitová smlouva, anglicky pak *withdrawal agreement* či *brexit deal*. Oficiální název pak zní *Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*, smlouva byla schválena Evropskou komisí 25. listopadu 2018.¹⁹²

Tento dokument obsahuje více než šest set stran, vymezuje mimo jiné finanční vyrovnání Velké Británie po odchodu z EU, upravuje vztahy v oblasti zahraniční politiky, upravuje práva občanů EU, kteří žijí ve Velké Británii a práva Britů žijících v EU a obsahuje i řadu velmi konkrétních opatření, např. pravidla pro označování regionálních potravin jako je skotská whiskey. Veškerá debata o této rozvodové smlouvě se však soustředila jen na ustanovení týkající se irské pojistky. Poslanec konzervativní strany a zastánce tvrdého brexitu Jacob Rees-Mogg varoval, že se Velká Británie stane vazalským státem a Ulster bude ovládán z Dublinu, Boris Johnson ironicky prohlásil, že než takovou smlouvu, to by bylo lepší v EU rovnou zůstat. Smlouvu samozřejmě kritizovala i severoirská DUP, součást vládní koalice, která odmítala akceptovat, že by se podle smlouvy pravidla jednotného trhu vztahovala jen na Severní Irsko a ne na zbytek Spojeného království. Odpůrci irské pojistky si nechali vypracovat právní analýzy, které potvrdily, že pokud by se Severní Irsko nacházelo v jiném celním režimu než zbytek Spojeného království, veškeré zboží přicházející z Anglie, Walesu i Skotska do Severního Irsku by muselo projít kontrolou. Vadila také nemožnost Spojeného království tuto smlouvu jednostranně vypovědět.¹⁹³

Dojednaná brexitová smlouva vyvolala obrovský nesouhlas nejen uvnitř vládní koalice, DUP, konzervativní strany, ale i v řadách opozice, proti Mayové se vzdouval odpor a spíše než o brexitové smlouvě se v Británii na konci roku 2018 diskutovalo o tom, kdo premiérku nahradí. Zájemců bylo hned několik, ministr pro brexit Dominic Raab, který kvůli nesouhlasu s brexitovou smlouvou rezignoval, bývalý ministr zahraničí Boris Johnson či bývalá ministryně práce a sociálních věcí Esther McVeyová. Původní hlasování se mělo uskutečnit 10. prosince 2018, nicméně premiérka Mayová se rozhodla kvůli obavě ze slabé podpory v parlamentu

¹⁹²Government of the UK. *Withdrawal Agreement and Political Declaration* [online]. Government Digital Service, 2018 [cit. 11.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/withdrawal-agreement-and-political-declaration>

¹⁹³MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 198–199.

hlasování odložit s tím, že se pokusí spornou irskou pojistku a podmínky brexitu znovu dojednat s představiteli EU.¹⁹⁴

Předseda opozičních labouristů uvedl: „*Pokud si premiérka nebyla jistá, jestli parlament smlouvu, kterou sama vyjednala, přijme, bylo by nejlépe, kdyby rezignovala.*“¹⁹⁵

Poslanecký výbor Konzervativní strany svolal na 12. prosince urychleně hlasování o nedůvěře Theresy May, které premiérka ustála, musela však slíbit, že nepovede Konzervativní stranu do dalších parlamentních voleb v roce 2022. Varovala své spolustraníky, že pokud by o důvěru přišla, vyvolalo by to odklad brexitu a ohrožení budoucnosti země. Mezitím se na přelomu roku 2018 a 2019 snažila s představiteli EU dojednat záruku, že irská pojistka nebude nikdy uvedena do praxe, avšak summit Evropské unie oznámil 15. prosince 2018, že vylučuje jakékoliv vyjednávání či změny již dojednané smlouvy. Za této situace bylo hlasování o brexitové smlouvě stanoveno na leden 2019.¹⁹⁶

Theresa Mayová se snažila do poslední chvíle přesvědčit poslance, aby hlasovali pro její brexitovou smlouvu, argumentovala tím, že neschválení brexitové smlouvy by znamenalo divoký brexit neboli brexit bez dohody. V lednu 2019 se také poprvé objevila myšlenka odkladu brexitu. Za historický den hlasování o brexitu je vybrán 15. leden 2019, hlasování dopadlo dle očekávání, brexitová dohoda byla odmítnuta, přičemž 202 poslanců hlasovalo pro ni a 432 poslanců proti, dohoda byla tedy zamítnuta 230 hlasy, čímž došlo k největší historické porážce při hlasování v parlamentu v historii. Po porážce se Mayová snažila získat podporu opozičních labouristů vedených Jeremy Corbynem, ten však požadoval záruku, že neproběhne divoký brexit, což Mayová odmítla a čas se krátil, do brexitu zbývalo už jen přibližně dvaasedmdesát dní. Mayová měla za úkol po porážce představit plán B brexitové smlouvy, opět stanula v centru pozornosti irská pojistka, Mayová vyzvala poslance, aby připravili pozměňovací návrhy smlouvy týkající se irské pojistky, někteří si přáli ustanovení o irské pojistce zcela odstranit nebo změnit, zároveň však z Bruselu znělo, že EU nepřistoupí na žádnou smlouvu, ve které by řešení irské pojistky nebylo obsaženo.

Dne 7. března 2019 v době, kdy do brexitu zbývali jen tři týdny, vyzvali představitelé EU Londýn, aby neprodleně předložil své návrhy, druhé hlasování o brexitové smlouvě bylo stanoveno na 12. března 2019. Den předtím odletěla Theresa May do Štrasburku, kde se jí podařilo vyjednat ústupek a dohodnout, že irská pojistka nebude na konci přechodného období v prosinci 2020 uplatněna, jakousi záruku, že se EU nebude snažit svázat Británii

¹⁹⁴ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 109.

¹⁹⁵ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 109.

¹⁹⁶ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 108–111.

se svými pravidly i po konci přechodného období. Nicméně tato záruka byla dostatečná pro odpůrce brexitové smlouvy, kteří tvrdili, že se smlouva v podstatě nezměnila, bylo jisté, že opoziční labouristé i mnoho poslanců v Konzervativní straně budou hlasovat proti smlouvě, proti byla i severoirská DUP. Premiérka před druhým hlasováním o brexitové smlouvě dne 12. března 2019 upozornila poslance, že buď bude schválena její smlouva, nebo hrozí divoký brexit, tedy brexit bez dohody či úplné zastavení brexitu, nicméně nepodařilo se jí poslance přesvědčit. Smlouva byla při druhém hlasování 12. března 2019 odmítnuta, a sice porážkou o 149 hlasů, což byla sice menší porážka, ale pořád porážka.¹⁹⁷

Ihned po druhém zamítnutí smlouvy bylo iniciováno hlasování o vyloučení divokého brexitu, tedy brexitu bez dohody, dne 13. března 2019 poslanci schválili návrh, který vylučoval divoký brexit a odchod bez dohody, a to většinou 312 poslanců, kteří přehlasovali 278 poslanců, kteří by si divoký brexit přáli.¹⁹⁸

Zklamaná Theresa May pronesla po druhé porážce, že velmi lituje rozhodnutí, které Dolní sněmovna udělala toho večera a že silně věří, že nejlepší možný způsob, jak opustit EU, je s dohodou a že dohoda, kterou její vláda dojednala, je nejlepší možná. Dále pronesla: *„But let me be clear. Voting against leaving without a deal and for an extension does not solve the problems we face. The EU will want to know what use we mean to make of such an extension. This House will have to answer that question. Does it wish to revoke Article 50? Does it want to hold a second referendum? Or does it want to leave with a deal but not this deal?“*¹⁹⁹

O den později Theresa Mayová předložila návrh tříměsíčního odkladu brexitu, což byl překvapivý krok, jelikož předtím se několikrát vymezila s tím, že termín brexitu 29. března 2019 je konečný a nepřekročitelný. Tento tříměsíční odklad brexitu jej měl posunout do 30. června 2019, avšak pouze tehdy, pokud Dolní sněmovna brexitovou smlouvu přijme, a to do 20. března. Návrh odkladu brexitu sněmovnou prošel a Theresa May s ním odjela na mimořádný summit Evropské rady, kde Donaldu Tuskovi předložila žádost o odklad brexitu do 30. června 2019, kterou lídři šestadvacátky chválili, nicméně předložili Mayové dvě varianty. Buď se jí podaří prosadit smlouvu v parlamentu do 29. března a Velká Británie odejde z EU do 22. května, tudíž se nebudou muset v zemi konat volby do evropského parlamentu, anebo v případě, že parlament smlouvu neschválí, vláda musí EU předložit další postup včetně řešení

¹⁹⁷ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 112–127.

¹⁹⁸ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 129.

¹⁹⁹ Government of the UK. *PM statement in the House of Commons: 12 March 2019* [online]. Government Digital Service, 2019 [cit. 13.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-in-the-house-of-commons-12-march-2019>

voleb do EP. Do toho všeho vystoupil předseda Dolní sněmovny John Bercow s prohlášením, kde se odvolával na precedens z roku 1604 s tím, že opakované hlasování o smlouvě povolí jen v případě, že vláda předloží podstatně změněný text. Země se řítí do hluboké ústavní krize. Ta byla završena pochodem za druhé referendum dne 22. března, kdy Londýnem pochodovalo přes milion lidí, kteří protestovali před britským parlamentem.

Třetí hlasování o brexitové smlouvě z dílny Theresy May bylo stanoveno na 29. březen 2019, což byl den, kdy původně měla země odejít z EU. Theresa Mayová předložila jen čistě brexitovou smlouvu bez doprovodné politické deklarace, čímž vyhovovalo námitkám předsedy Dolní sněmovny. Ani napotřetí však smlouva nebyla schválena, dne 29. března 2019 byla potřetí zamítnuta, proti smlouvě hlasovalo 344 poslanců, pro 286. Po hlasování poražená a vyčerpaná premiérka uvedla, že do 12. dubna se musí Velká Británie rozhodnout o dalším postupu, přičemž je jasné, že se země musí účastnit květnových voleb do EP.²⁰⁰

Britští poslanci byli schopni se shodnout jen na tom, že nechtějí brexitovou smlouvu Theresy Mayové, nicméně nedokázali říci, co vlastně chtějí, někteří prosazovali další referendum, někteří odchod u EU bez dohody, konzervavec Nick Boles předložil návrh, podle kterého by země zůstala v celní unii s EU, dokud by se uspokojivě nevyřešila irská hranice. V dubnu 2019 přišla Mayová s návrhem požádat EU o další odklad brexitu, které by umožnilo schválení dohody, kterou plánovala prosadit s pomocí opozičních labouristů. Boris Johnson i zastánce tvrdého brexitu Jacob Rees-Mogg otevřeně vyzvali premiérku k rezignaci. Premiérka odletěla na kontinent setkat se s francouzským prezidentem a německou kancléřkou, kde se snažila dojednat odklad brexitu a ačkoliv chtěla prosazení odkladu do 30. června, musela přistoupit na kompromisní řešení EU, která navrhovalo odklad brexitu do 31. října 2019. Další půlrok by podle předsedy Evropské rady Donalda Tuska měl Velké Británii umožnit ratifikovat smlouvu nebo se dohodnout na další strategii ohledně brexitu. Nezapomene však podotknout, že Velká Británie může kdykoliv stáhnout svou žádost o odchod, a to až do konce října. Půlroční odklad stanovaný na 31. října však znamená, že se ostrovní stát bude muset zúčastnit ještě jednou voleb do EP. Koaliční DUP další odklad ostře zkritizuje, předsedkyně severoirské partaje označí další odklad za národní ponížení.

Dne 7. května britská vláda oznámila, že vzhledem k faktu, že brexitová smlouva není schválená, musejí se v zemi konat volby do EP. Nigel Farage se se svou nově založenou Stranou pro brexit příležitosti chopil a začal ihned v rámci kampaně objíždět Velkou Británii. Dva dny před konáním voleb do EP prohlásila Mayová, že hodlá svou smlouvu předložit

²⁰⁰ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 129–139.

počtvrté v parlamentu v červnu 2019 a to tak, že vytvořila návrh nového zákona o odchodu Velké Británie z Evropské unie. Tento zákon obsahoval záruky ohledně irské pojistky, pracovních práv, ochrany životního prostředí a obsahoval i ustanovení, které umožňovalo hlasovat o druhém referendu. Pokud Mayová čekala podporu od opozice, tak se šeredně spletla, vůči tomuto zákonu se strhla obrovská kritika, a to nejen z řad opozičních labouristů, ale i z řad Konzervativní strany. Poslanec Jacob-Rees Mogg jej označil za něco ještě horšího, než již bylo třikrát parlamentu předloženo.²⁰¹

Za této situace se ve Velké Británii uskutečnily na konci května 2019 volby do Evropského parlamentu, které dopadly naprostou katastrofou a historickou porážkou pro Konzervativní stranu. Ve volbách zvítězila Strana pro brexit (anglicky *Brexit party*) Nigela Farage, která získala 31,6 % hlasů, na druhém místě skončili Liberální demokraté, třetí Labouristická strana, která získala 14,1 %, na čtvrtém místě skončili Greens se 12,1 % hlasy a Konzervativní strana utrpěla apokalyptickou porážku, umístila se až na pátém místě, získala 9,1 % hlasů.²⁰² Nigel Farage k výsledkům voleb uvedl: „*Labouristé a konzervativci by si z téhle noci mohli vzít velké ponaučení, ale pochybuji, že to skutečně udělají. Pokud neopustíme Evropskou unii 31. října, pak se bude dnešní výsledek opakovat v parlamentních volbách.*“²⁰³ Po skončení voleb premiérka Theresa Mayová oznámila, že dne 6. června 2019 rezignuje na post lídra strany i předsedy vlády, že dělala vše pro to, aby přesvědčila britské poslance, aby prosadili dohodu, ale bohužel se jí to nepodařilo a že bude lepší, když v čele země vstříc brexitu bude pokračovat jiný premiér. Uvedla, že byla druhou ženou ve funkci premiéra a určitě ne poslední, že neodchází s hořkostí, nýbrž pro ni byla čest sloužit své zemi.²⁰⁴

²⁰¹ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 140–150.

²⁰² BBC.NEWS. *European Election 2019: UK results in maps and charts* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 13.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48403131>

²⁰³ iDNES.cz. *Eurovolby v Británii drtivě vyhrál Farage, konzervativci zažívají debakl* [online]. iDNES zpravodajství, 2019 [cit. 13.2.2021]. https://www.idnes.cz/volby/evropsky-parlament/2019/britanie-eurovolby-evropskevolby.A190526_223541_zahra_nicni_remy

²⁰⁴ MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019, s. 62.

4.4 Nastupuje Boris Johnson – brexit za každou cenu

Po rezignaci Theresy May se o pozici lídra Konzervativní strany a premiéřské křeslo ucházel v červnu 2019 bývalý londýnský starosta a ministr zahraničí Boris Johnson, který porazil ve hlasování protikandidáta Jeremyho Hunta poměrem 66 % hlasů proti 34 %. Ihned následujícího měsíce v červenci 2019 byl Boris Johnson jmenován královnou Alžbětou II. ministerským předsedou, historicky druhým předsedou, který se narodil v zahraničí a prvním narozeným mimo území britského impéria, Johnson se totiž narodil v New Yorku. Okamžitě po nástupu provedl Boris razantní čistku ve vládě, kabinet muselo opustit sedmnáct členů, média tuto událost přirovnávala k čistce v německé nacistické straně v roce 1934 a nazývala tzv. noci blondatých nožů. Nový ministerský předseda sestavil kabinet, který se skládal téměř výhradně ze zastánců brexitu, Dominic Raab se stal zástupcem premiéra a ministrem zahraničí a záležitostí Commonwealthu, premiéřovým poradcem se stal Dominic Cummings, architekt brexitové kampaně před referendem v roce 2016, jeden z nejkontroverznějších mužů v zemi.²⁰⁵ V říjnu roku 2019 vyjednala vláda Borise Johnsona s představiteli EU změnu brexitové smlouvy navrženou Theresou Maye, která zahrnovala zejména nahrazení koncepce tzv. irské pojistky. Severní Irsko mělo zůstat v tzv. společném trhu, co se týče zboží, ale opustit celní unii EU, což by způsobilo vytvoření nových kontrol cel. Při dojednávání změny se obě dvě strany, Velká Británie i EU, snažily vyhnout tvrdé hranici mezi Severním Irskem a Irskou republikou, která by se mohla stát cílem militantních skupin.

EU a Spojené království se dohodli na tom, že Spojené království opustí celní unii EU, což znamená, že UK bude moct uzavírat obchodní dohody se třetími státy v budoucnosti. Z právního hlediska bude vytvořena hranice mezi Severním Irskem a Irskou republikou, která zůstává v EU, ale v praxi nedojde k faktické kontrole na této hranici. K faktické kontrole mezi Velkou Británií a irským ostrovem dojde na tzv. kontrolních bodech vytvořených při vstupu do Severního Irska ze strany Irského moře. Daně se budou muset platit jen na zboží transportované z Velké Británie do Severního Irska, a to pouze, pokud toto zboží bude považováno za rizikové, o tom rozhodně komise. Co se týče zboží, Severní Irsko si zachovává pravidla EU vztahující se na zboží, to znamená, že nebude nutné provádět kontrolu na potravinách a zemědělské produkci mezi Severním Irskem a Irskou republikou. Severní Irsko tedy zůstává odčleněno od zbytku Spojeného království tím, že zůstává ve společném trhu zboží, ale ne navždy. Bylo dohodnuto, že podmínky nové irské hranice mohou být dojednány

²⁰⁵ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020, s. 173–183.

ne dříve než po uplynutí tzv. doby tranzice, která bude trvat čtyři roky po roku, kdy se uskuteční brexit, tedy ne dříve než do konce roku 2024.

Co se týče práv občanů, podle nové dohody bylo dojednáno, že občané UK v EU a naopak občané EU v UK si ponechají svůj trvalý pobyt a veškerá sociální práva jako doposud. Svoboda pohybu zůstává zachována po dobu tranzice, což znamená, že občané UK budou moci žít a pracovat v EU stejně tak, jako občané EU budou moci žít a pracovat v UK během doby tranzice. Každý, kdo zůstane žít ve stejné zemi EU po dobu pěti let, se bude moci ucházet o trvalý pobyt.

Tato pozměněná dohoda byla vyjednána a schválena mezi britskou vládou vedenou Borisem Johnsonem a představiteli EU na 17. října 2019.²⁰⁶

Vláda Borise Johnsona také požádala o již třetí odklad brexitu, ten byl schválen Evropskou radou 28. října 2019 na 31. ledna 2020, kdy měla Velká Británie již konečně opustit EU. Dojednání revidované brexitové smlouvy bylo velkým triumfem Borise Johnsona, tím se staly i předčasné volby. Již od září 2019 sliboval Boris Johnson vypsání předčasných parlamentních voleb, jelikož potřeboval posílit svou pozici premiéra a vymezit se tak vůči rebelům v Konzervativní straně. Parlamentní volby byly vypsány na prosinec 2019 a dopadly výrazným triumfem Konzervativní strany i Borise Johnsona, Konzervativní strana zvítězila a získala 43,6 %, čímž porazila Labouristickou stranu vedenou Jeremy Corbynem, která získala 32,2 %, volební účast činila 67,3 %.²⁰⁷

Dne 23. ledna 2020 se Borisu Johnsonovi podařilo to, co se Therese Mayové třikrát nepodařilo, pozměněný návrh brexitové dohody schválili poslanci britského parlamentu přijetím zákona o rozvodové smlouvě, anglicky *The European Union Withdrawal Agreement Act 2020*. Následně 29. ledna 2020 ratifikoval tuto smlouvu Evropský parlament většinou 621 hlasů.

Spojené království Velké Británie a Severního Irska oficiálně opustilo Evropskou unii dne 31. ledna 2020 ve 23:00 koordinovaného světového času, což znamená 24:00 středoevropského času, stalo se tak první zemí, které oficiálně opustilo EU po 47 letech členství. Byla dohodnuta doba tranzice na časový úsek 11 měsíců, po kterou zůstalo Spojené království členem společného trhu a celní unie, tato doba tranzice skončila 31. prosince 2020.²⁰⁸

²⁰⁶ BBC.NEWS. *Brexit: What is in Boris Johnson's new deal with the EU?* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-50083026>

²⁰⁷ BBC.NEWS. *Results* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/election/2019/results>

²⁰⁸ BBC.NEWS. *Brexit: What is the transition period?* [online]. BBC.NEWS, 2020 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-50838994>

5 Zahraniční mobilita českých studentů do Velké Británie před a po brexitu

Odchod Velké Británie z EU se stal mimořádným historickým fenoménem, který ovlivnil a ovlivní i do budoucna veškerou oblast spolupráce členských zemí EU s Velkou Británií. Jednou z oblastí, která bude muset být transformována po brexitu, je oblast zahraniční mobility českých vysokoškolských studentů do Velké Británie, která dosud probíhala v rámci programu ERASMUS+.

5.1 Program Erasmus +

Program Erasmus+ (zkratka z anglického *European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*) je vzdělávací program Evropské unie, který podporuje mobilitu ve všech sférách vzdělávání, ale i v oblasti sportu a neformálního vzdělávání. Programu se mohou účastnit studenti, učitelé, ale i učni, vedoucí mládeže a sportovních organizací, může také sloužit k získání finančních prostředků do vzdělávacích organizací, podniků, místních a regionálních úřadů i nevládních organizací, které si kladou za cíl zlepšit a modernizovat vzdělávání a odbornou přípravu a podpořit zaměstnanost. Program Erasmus+ je realizován v rámci programového období trvajícího šest let, minulé programové období bylo vypsáno na roky 2014-2020, aktuálně je programové období stanoveno na roky 2021-2027.

Programovými zeměmi programu jsou všechny členské státy EU, dále členské státy Evropského hospodářského prostoru, kterými jsou Norsko, Island, Lichtenštejnsko, a dále Turecko a republika Makedonie. Partnerskými zeměmi jsou pak země sousedící s EU: Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldávie, Ukrajina, Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Lybie, Maroko, Palestina, Sýrie, Tunisko, Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Černá Hora, Srbsko a Rusko.²⁰⁹

²⁰⁹ Erasmus+. *Základní informace o programu* [online]. Dům zahraniční spolupráce, 2021 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

5.2 Erasmus+ do Velké Británie před brexitem

Před odchodem Velké Británie z EU ke dni 31. ledna 2020 byla Velká Británie členskou zemí EU, a tedy i programovou zemí Erasmus+, zahraniční mobilita vysokoškolských studentů z ČR do Velké Británie probíhala stejným postupem jako zahraniční mobilita do jiné členské země EU.

Student vysoké školy může vycestovat v rámci programu Erasmus+ na dané univerzitě, v tomto případě na Univerzitě Palackého v Olomouci (dále jen UP), za splnění několika podmínek. Mezi UP, a to buď mezi příslušnou fakultou či katedrou a partnerskou institucí, musí být uzavřena meziinstitucionální smlouva Erasmus+. Záměnce musí být studentem zapsaným do akreditovaného studijního programu na UP, a to bakalářského, magisterského nebo doktorského studijního programu, musí mít ukončen alespoň první ročník pregraduálního studia. Délka jeho jednoho studijního pobytu či praktické stáže nesmí být kratší než 3 měsíce a ne delší než 12 měsíců v rámci jednoho akademického roku, dále součet všech studijních pobytů a praktických stáží Erasmus+ nesmí přesáhnout v rámci dané úrovně studia 12 měsíců. Navíc po celou dobu plánovaného studijního pobytu v zahraničí musí být studentem UP, nesmí studium ukončit či přerušit.²¹⁰

Záměnce musí zjistit, jak je program koordinován na jeho fakultě, kontaktovat referentku pro zahraniční vztahy a zjistit si, s jakými zahraničními univerzitami a partnery UP spolupracuje.

Dále musí projít výběrovým řízením, které zpravidla probíhá v období prosinec až únor, a absolvovat administrativní proces výjezdu, kdy student komunikuje se zahraničním koordinátorem na své fakultě a zpravidla je mu přidělen i koordinátor na Zahraničním oddělení UP. Student odevzdá tzv. *Learning Agreement for Studies*, který představuje jakousi smlouvu mezi studentem a cílovou organizací, ve které student specifikuje, jaké předměty hodlá absolvovat v zahraničí, kolik kreditů plánuje získat, přičemž student musí splnit předepsaný počet kreditů, což činí 20 kreditů za semestr. Asi měsíc před výjezdem dojde k podepsání tzv. *Účastnické smlouvy*, která je podmínkou pro získání stipendia Erasmus+.

Do 15 dní po návratu ze studijního pobytu doručí student Zahraničnímu oddělení originál potvrzení o absolvování pobytu a do 1,5 měsíce doručí i kopii studijních výsledků, tzv. *Transcript of records*, na jehož základě jsou mu uznány předměty a kredity na domácí

²¹⁰ Zahraniční oddělení, *Erasmus+: Informace pro zájemce* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://iro.upol.cz/erasmus/studium/>

univerzitě. Následně přes internet vyplní závěrečnou zprávu prostřednictvím evropské aplikace Mobility Tool, vyplnění této finanční zprávy je podmínkou pro získání finančního příspěvku programu Erasmus+. ²¹¹

Program Erasmus+ je financován ze dvou zdrojů, prvním zdrojem jsou finanční prostředky EU, druhým pak prostředky ze státního rozpočtu ČR poskytovány prostřednictvím MŠMT. Výše stipendia je poskytována na základě délky studijního pobytu či praktické stáže podle počtu měsíců či dnů strávených v zahraničí, za jeden měsíc je považováno 30 dní a každý následující den je pak započítávám 1/30 měsíční sazby. Výše finančního příspěvku nemá pokrýt veškeré náklady spojené se studiem v zahraničí, cílem poskytnutí finanční podpory je pokrýt zvýšené náklady spojené se zahraniční mobilitou, student si musí část nákladů hradit sám. Poskytnutá částka z programu má pokrýt pobytové a cestovní náklady studenta. ²¹²

Pro výjezdy v roce 2019 v rámci Výzvy 2019 byla Velká Británie zařazena do skupiny zemí 1 společně s Dánskem, Finskem, Islandem, Irskem, Lucemburskem, Švédskem, Lichtenštejnskem a Norskem. Paušální částka finanční podpory pro skupinu zemí 1 byla stanovena pro studijní pobyt na 510 euro za měsíc, po praktickou stáž pak na 660 euro za měsíc. Pokud student pochází ze znevýhodněného socio-ekonomického prostředí, částku bylo možné navýšit o 200 euro na měsíc. ²¹³

²¹¹ Zahraniční oddělení, *Erasmus+: Instrukce pro nominované studenty a studenty, kteří pobyt ukončí* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://iro.upol.cz/erasmus/studium/#c2189>

²¹² Zahraniční oddělení, *Erasmus+: Informace pro zájemce* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://iro.upol.cz/erasmus/studium/>

²¹³ Zahraniční oddělení, *Příloha Sazby Erasmus+* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2019 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: https://iro.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/zahr/ERASMUS/Studium/2019/04b_Priloha_Sazby_E_SM_VS_2019.pdf

5.3 Zahraniční mobilita do Velké Británie po brexitu

Poté, co Velká Británie zažádala o vystoupení z Evropské unie a začalo vyjednávání o brexitové smlouvě, která měla upravit budoucí vztahy, začala být předmětem diskuze i situace tisíců vysokoškolských studentů z členských zemí EU ve Velké Británii i britských studentů účastnících se zahraniční mobility v některé z členských zemí EU.

Každoročně studuje více než dvě stě tisíc vysokoškoláků ze členských zemí EU ve Velké Británii. Podle údajů Domu zahraniční spolupráce (DZS), což je instituce zřízená ministerstvem školství, která zajišťuje program Erasmus+ v ČR, každý akademický rok odjede přes program Erasmus+ z České republiky do Velké Británie přibližně tři sta českých studentů a naopak z Velké Británie zamíří do ČR přibližně šest set britských studentů, a to nejčastěji z University of Strathclyde v Glasgow, University of Wolverhampton u Birminghamu nebo z University College London.

Podle DZS roce 2018 britská vláda uvedla, že udělá vše proto, aby Velká Británie i po brexitu zůstala součástí programu Erasmus+, součástí programu jsou totiž i země, které nejsou členskými zeměmi EU, například země EHP, jako je Island, Norsko, Lichtenštejnsko, ale i Turecko a Makedonie. Luie Durcová z DZS v roce 2018 uvedla, že agentura zajišťující Erasmus+ chtěla podobného modelu dosáhnout i v případě Velké Británie. V době vyjednávání a nejistoty ohledně brexitu, kdy nebylo jasné, zda Velká Británie odejde na jaře 2019, na podzim 2019 či zda vůbec a za jakých podmínek odejde, existovaly signály jistoty, že Velké Británie zůstane součástí programu Erasmus+ minimálně do konce programového období 2014-2020.

214

*„Brexit zcela jistě výměny studentů ovlivní. Doposud ale nejsou konkrétní informace o tom, jaká bude pozice Velké Británie. Zatím máme signály, že minimálně do konce aktuálního programového období evropských programů (Erasmus+, Horizon 2020), tedy do roku 20/21 zůstane Velká Británie jejich účastníkem beze změny,“*²¹⁵ uvedla Yvona Vyhnálková, koordinátorka zahraničních mobilit na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Velká Británie patří mezi pět nejoblíbenějších destinací pro české vysokoškolské studenty, podle dat Domu zahraniční spolupráce se každoročně pohyboval počet vysokoškoláků na studijním pobytu či stážích mezi 550 až 600. V akademickém roce 2017/2018 vycestovalo

²¹⁴ Universitas, magazín vysokých škol. *Erasmus po brexitu: pět scénářů* [online]. Universitas, 2018 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/tema/2060-erasmus-po-brexitu-pet-scenaru>

²¹⁵ Universitas, magazín vysokých škol. *Erasmus po brexitu: pět scénářů* [online]. Universitas, 2018 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/tema/2060-erasmus-po-brexitu-pet-scenaru>

622 českých vysokoškoláků, v následujícím roce 2019/2020 to bylo 422 studentů. Navíc se zahraniční mobility účastnili i pracovníci vysokých škol, v roce 2018/2019 do Velké Británie vycestovalo 262 pracovníků. I počet britských vysokoškoláků v ČR není zanedbatelný, v akademickém roce 2017/2018 přijelo do naší země 296 britských studentů, v následujícím roce 2018/2019 pak 403 a v roce 2019/2020 přijelo do ČR 323 britských studentů, klesající počet v tomto roce lze však přisuzovat spíše pandemii koronaviru než poklesu zájmu.²¹⁶ Z pozice britských studentů je velmi atraktivní zejména studium v anglických programech na lékařských fakultách v ČR, například na Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v programech všeobecného lékařství a zubního lékařství studovalo podle evidence v roce 2018 60 Britů, na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně studovalo 111 studentů z Velké Británie. Ředitel Centra zahraniční spolupráce Masarykovy univerzity Jan Pavlík v roce 2018 uvedl, že jsou si vědomi tohoto problému i velké popularity Velké Británie u českých studentů. Pavlík doufá, že v nejhorším případě může po brexitu být pozice ČR vůči Velké Británii podobná jako pozice Švýcarska, které není členskou zemí EU a kde fungují stipendia v rámci programu *Swiss-European Mobility Programme*. Pavlík však v roce 2018 doufal, že by Velké Británii po brexitu mohl zůstat statut programové země, podobně jako v případě Norska, Islandu či Lichtenštejnska.²¹⁷

Poté, co byla Borisem Johnsonem dojednána pozměněná brexitová dohoda na podzim 2019, která byla přijata a ratifikována jak britským tak Evropským parlamentem v lednu 2020, byl stanoven i odchod Velké Británie z EU ke dni 31. ledna 2020 a tzv. přechodné období, které mělo končit na konci roku 2020. Zároveň byly dojednány i podmínky zahraniční mobility, a to následujícím způsobem.

Bylo dojednáno, že v souvislosti s programy schválenými dle víceletého finančního rámce na období 2014-2020 se ve vztahu ke Spojenému království bude uplatňovat právo EU, to znamená, že právní subjekty se sídlem na území Spojeného království jsou i po brexitu do skončení těchto programů způsobilé k účasti a k financování v rámci stávajících programů na období 2014-2020, a to včetně programu Erasmus+ a Evropského sboru solidarity stejným způsobem, jako by Velká Británie byla i nadále členským státem EU.

To prakticky znamená, že právní subjekty se sídlem na území Velké Británie mohou získávat granty až do skončení programového období či do vyčerpání grantů i po roce 2020. Stejně tak

²¹⁶ Aktuálně.cz, *Erasmus+ ve Velké Británii končí, nahradí ho stipendijní Turingův program* [online]. Aktuálně.cz, 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/erasmus-ve-velke-britanii-konci-nahradi-ho-turinguv-program/r~4cb72e2c490c11eb9c800cc47ab5f122>

²¹⁷ Universitas, magazín vysokých škol. *Erasmus po brexitu: pět scénářů* [online]. Universitas, 2018 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/tema/2060-erasmus-po-brexitu-pet-scenaru>

studenti z Velké Británie se mohou nadále účastnit zahraniční mobility v rámci programu Erasmus+ v členských státech EU či v jiných zemích zapojených do programu Erasmus+ až do skončení těchto projektů či do vyčerpání finančních prostředků. Stejně tak i opačně, podle dohody mohou vysoké školy či jiné instituce ze členských států vysílat své studenty či pracovníky v rámci programu Erasmus+ do Velké Británie prostřednictvím výzev 2019 a 2020, a to až do skončení těchto projektů či do vyčerpání finančních zdrojů.²¹⁸

Studenti, kteří v akademickém roce 2020/2021 studují ve Velké Británii v rámci programu Erasmus+, a ani studenti, kteří byli po brexitu v lednu 2020 přijati k výjezdu, avšak ještě nevycestovali, nebudou změnami zasaženi. Instituce mohou dočerpávat projekty financované z programového období 2014-2020 ještě v akademickém roce 2022/2023, tudíž pro tyto studenty a zaměstnance bude probíhat zahraniční mobilita v rámci programu Erasmus+ za stejných podmínek jako dosud. Jediná změna přichází v záležitosti víz, občané EU, tedy i občané ČR, kteří budou přijíždět do Velké Británie po 1. lednu 2021 prostřednictvím programu Erasmus+ nebo jiného výměnného pobytu v délce do šesti měsíců, nebudou muset žádat o studentské vízum, avšak pokud jejich pobyt přesáhne šest měsíců, budou si muset o studentské vízum požádat. Vyřízení víza by nemělo trvat déle než 3 týdny.²¹⁹

Radka Vavroušková z Domu zahraniční spolupráce uvádí: „*Výjezdy studentů v rámci programu Erasmus+ je možné realizovat beze změny v projektech z Výzvy 2020, to znamená v až tříletých projektech financovaných ještě z programového období 2014-2020. Teoreticky tak ještě v akademickém roce 2022/2023 mohou studenti vyrazit do Velké Británie za podmínek, které pro ně platily dosud.*“²²⁰

Změna nastává až v následujícím programovém období, kdy bylo dohodnuto, že s odchodem z EU Velká Británie opouští i program Erasmus+ a Evropský program solidarity; výměny studentů, zaměstnanců či jiných pracovníků by tedy měly být přerušeny. Severní Irsko však zůstává součástí programu Erasmus+ i po brexitu.

Ostrovní stát však potvrdil, že konec programu Erasmus+ neznamená konec výjezdů pro britské studenty ani pro studenty z členských států EU. Zahraniční mobilita do Velké Británie bude v budoucnosti vypadat tak, že v rámci následujícího programového období 2021-2027 bude spolupráce s britskými institucemi probíhat formou bilaterálních dohod uzavřených mezi

²¹⁸ Evropská komise, *Erasmus+* [online]. Evropská komise, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/brexit_cs

²¹⁹ Dům zahraniční spolupráce, *Velká Británie opouští program Erasmus+* [online]. Dům zahraniční spolupráce, 2021 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/clanek/velka-britanie-opousti-program-erasmus>

²²⁰ Vysokeskoly.cz, *Erasmus v Británii po brexitu: Co čeká stávající studenty a jak to bude s výjezdy v budoucnu?* [online]. Vysokeskoly, 2021 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/erasmus-v-britanii-po-brexitu-co-ceka-stavajici-studenty-a-jak-to-bude-s-vyjezdy-v-budoucnu>

univerzitami anebo prostřednictvím programu Erasmus+, a to v rámci pravidel spolupráce se třetími zeměmi. Britskou vládou bylo oznámeno, že má vzniknout tzv. Turingův program, který má výměnné pobyty zejména britských studentů zprostředkovávat.²²¹

5.3.1 Turingův program

Turingův program (anglicky *Turing scheme*) je nově vzniklý program Velké Británie pojmenovaný po britském matematikovi a průkopníkovi počítačů Alanu Turingovi, který se proslavil tím, že se zasloužil o dešifrování nacistického tajného kódu Enigma. Po druhé světové válce byl Turing stíhán za homosexualitu, byl odsouzen k léčbě a následně v roce 1954 spáchal sebevraždu kyanidem. Britská vláda vydala Alanu Turingovi v roce 2009 omluvu za trauma, které musel v souvislosti s procesem kvůli homosexualitě podstoupit. Od roku 1996 je na počest Alana Turinga udělována tzv. Turingova cena v oblasti informatiky, rovněž bylo rozhodnuto, že tvář Turinga se nově objeví na bankovce v hodnotě 50 liber.²²²

Britskou vládou bylo rozhodnuto, že do Turingova programu bude investována suma ve výši 100 milionů liber pro podporu zahraniční mobility studentů a pracovníků, Turingův program tak nahradí zaniklou účast Velké Británie v programu Erasmus+. Turingův program, který započne v září 2021, poskytne financování více než 35 000 studentům v oblasti zahraniční mobility univerzit, vysokých či středních škol. Tento program si také klade za cíl podpořit studenty ze znevýhodněného prostředí, kterým nebyl dřívější program Erasmus+ primárně určen. Víze tohoto programu je poskytnou příležitosti, které změní život a budou dostupné pro všechny.

Tento program poskytne stejné příležitosti, jaké poskytoval program Erasmus+, ale navíc zahrne i země v zámoří a globálně po celém světě, čímž se má stát větší přidanou hodnotou pro britské daňové poplatníky, zvýšit schopnosti a dovednosti studentů, stát se konkurenční výhodou pro britské zaměstnavatele a tím má zesílit vztah s globálními partnery a posílit pozici Velké Británie ve světě.²²³

²²¹ Dům zahraniční spolupráce, *Velká Británie opouští program Erasmus+* [online]. Dům zahraniční spolupráce, 2021 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/clanek/velka-britanie-opousti-program-erasmus>

²²² Aktuálně.cz, *Erasmus+ ve Velké Británii končí, nahradí ho stipendijní Turingův program* [online]. Aktuálně.cz, 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/erasmus-ve-velke-britanii-konci-nahradi-ho-turinguv-program/r~4cb72e2c490c11eb9c800cc47ab5f122>

²²³ Government of the UK. *New Turing scheme to support thousands of students to study and work abroad* [online]. Government Digital Service, 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/new-turing-scheme-to-support-thousands-of-students-to-study-and-work-abroad>

6 Analýza zahraniční mobility studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci do Velké Británie

Následující zkoumavý vzorek tvoří všichni studenti Pedagogické fakulty Univerzity Palackého (dále jen PdF UPOL), kteří v akademickém roce 2018/19, tedy v období od 1. 9. 2018 do 1. 9. 2019 vycestovali na studijní pobyt v rámci programu Erasmus+.

Podle dat poskytnutých Zahraničním oddělením Pedagogické fakulty Univerzity Palackého bylo ke dni 1. října 2018 zapsáno ke studiu v akademickém roce 2018/19 5 443 studentů. V rámci programu Erasmus+ vyjelo v akademickém roce 2018/19 celkem 53 studentů na studijní pobyt. Tedy 0,97 % studentů se rozhodlo vyjet na PdF UPOL v akademickém roce 2018/19 na studijní pobyt v rámci programu Erasmus+.

Nejvíce studentů vyjelo v navazujícím magisterském programu, kde vyjelo v akademickém roce 2018/19 36 studentů, dále 13 studentů vyjelo na zahraniční pobyt v rámci bakalářského programu a 5 studentů v rámci studia doktorského, jak ukazuje následující tabulka.

Tabulka 1: Počty výjezdů podle programu studia

Program	
bakalářský	13
navazující magisterský	35
doktorský	5

Zdroj: Autor na základě dat ze zahraničního oddělení PdF UPOL.

Co se týče pohlaví, z celkového počtu 53 studentů se zúčastnilo zahraničního pobytu 10 mužů a 43 žen.

Z údajů o počtu hostitelských institucí a cílových zemí za akademický rok 2018/19 vyplývá, že nejoblíbenější univerzitou se stala *National university of Ireland Maynooth* v Irsku, kam směřovali 4 studenti. Nejoblíbenější destinací se stalo Finsko, kam směřovalo 9 studentů, druhou nejčastější zemí výjezdu bylo Slovensko se 7 výjezdy, za kterým následovalo Německo, kam směřovalo 5 studentů.

Do Spojeného království Velké Británie a Severního Irska směřoval pouze 1 zahraniční výjezd, a to na *University of Worcester*, tento výjezd zvolila studentka bakalářského studijního programu oboru Český jazyk a Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání, tento výjezd byl realizován v letním semestru po dobu 5 měsíců v období od 16. 1. 2019 do 17. 5. 2019.

Ačkoliv do Spojeného království směřoval v tomto akademickém roce pouze jeden výjezd v rámci programu Erasmus+, jak bylo uvedeno výše, do Irska směřovaly další 4 výjezdy,

celkem tak na souostroví britských ostrovů směřovalo 5 studentů, což řadí tuto destinaci mezi jednu z nejoblíbenějších destinací, a to zvláště u studentů anglického jazyka.

Tabulka 2: Počty výjezdů podle hostitelských institucí a cílových zemí

Hostitelská instituce	Počet výjezdů	Cílová země
Saxion University of Applied Sciences	2	Nizozemsko
Nord University	2	Norsko
University of Latvia	2	Litva
Tampere Universities Community	2	Finsko
National and Kapodistrian University of Athens	2	Řecko
Eotvos Loránd University	1	Maďarsko
National university of Ireland Maynooth	4	Irsko
Uppsala University	2	Švédsko
Universidade de Coruna	1	Španělsko
Šiauliai University	2	Litva
Conservatorio di Musica G. Martucci	1	Itálie
Pedagogische Hochschule Heidelberg	3	Německo
University of Würzburg	2	Německo
University of Patras	2	Řecko
University of Lapland	2	Finsko
University of Jyväskylä	2	Finsko
Prešovská univerzita v Prešově	2	Slovensko
Universidad de Granada	2	Španělsko
Thomas More Mechelen-Antwerpen	3	Belgie

Univerzita Komenského v Bratislavě	3	Slovensko
University of Eastern Finland	2	Finsko
Universidade do Algarve	1	Portugalsko
Aalto University School of Arts, Design	1	Finsko
University of Pécs	2	Maďarsko
University of Ljubljana	2	Slovinsko
University of Worcester	1	Velká Británie
Trnavská univerzita	2	Slovensko
celkem	53	

Zdroj: Autor na základě dat ze zahraničního oddělení PdF UPOL.

Z údajů poskytnutých Zahraničním oddělením PdF UPOL dále vyplývá, že mnozí studenti volili možnost realizace zahraničního pobytu formou pracovní stáže v rámci programu Erasmus+. Následující vzorek bude představovat studenty, kteří se rozhodli vyjet na pracovní stáž v rámci programu Erasmus+ v kalendářním roce 2018, tedy od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2018. V tomto období se uskutečnilo celkem 20 výjezdů, nejoblíbenější destinací se stalo Chorvatsko, kam směřovalo 13 výjezdů, druhou nejoblíbenější destinací se pak stala právě Velká Británie (UK), kam směřovalo 5 výjezdů na pracovní stáže. Dva studenti směřovali na pracovní stáž do *Czech School Without Borders* v Londýně, kde jeden z nich strávil 1,5 měsíce, druhý 5 měsíců. Další 2 studenti směřovali do nezávislé dobrovolnické organizace *Okénko* v Londýně, kde strávili oba 5 měsíců. Jeden student vyjel do hostitelské organizace s názvem *Czech Club Birmingham*, kde strávil 5, 5 měsíce. Jeden student se také vydal na britské ostrovy, ale do Irské republiky, kde absolvoval pracovní stáž v délce 4 měsíce na *National University of Ireland*.

Tabulka 3: Přehled výjezdů na pracovní stáže v rámci Erasmus+ do Velké Británie (UK) a Irska (Irské republiky) v kalendářním roce 2018

Hostitelská organizace	Délka pobytu	Země
<i>Czech School Without Borders, London</i>	1,5 měsíce	Velká Británie
<i>Czech School Without Borders, London</i>	5 měsíců	Velká Británie
<i>Czech Club Birmingham</i>	5,5 měsíce	Velká Británie
<i>Okénko, London</i>	5 měsíců	Velká Británie
<i>Okénko, London</i>	5 měsíců	Velká Británie
<i>National University Ireland</i>	4 měsíce	Irsko

Zdroj: Autor na základě dat ze zahraničního oddělení PdF UPOL.

Z analýzy vyplývá, že Velká Británie byla ze strany studentů PdF UPOL oblíbenou destinací v rámci programu Erasmus+ spíše pro praktické stáže než pro studijní pobyty. Důvodem může být praktické zaměřené pracovních stáží, které přináší větší benefity pro studenty a zlepšuje jejich uplatnitelnost po studiu i atraktivní hostitelské organizace ve Velké Británii, kterými jsou české školy, kluby a jiné organizace.

Česká škola bez hranic v Londýně, anglicky *Czech School Without Borders, London* je nezisková organizace, která poskytuje základní vzdělávání v českém jazyce pro česky mluvící děti, které trvale žijí ve Velké Británii, a to jako doplněk povinného britského vzdělávání. Škola byla původně založena jako malá školka pro česky mluvící děti v říjnu 2007, od té doby se škola velmi rozrostla a podařilo se jí získat oficiální akreditaci českého MŠMT. V současnosti školu navštěvuje každý týden více než 200 dětí, které se účastní hodin a různých workshopů organizovaných školou, čímž představuje společně s česky mluvícími rodiči jednu z největších aktivně působících českých komunit ve světě.²²⁴

Oblíbenou cílovou hostitelskou organizací českých studentů je také *Okénko* v Londýně, což je také nezávislá organizace, která provozuje českou a slovenskou školu pro bilingvní děti žijící v Londýně. Tato organizace na základě smlouvy s MŠMT vyučuje dle školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který je upraven pro potřeby školy v zahraničí. Organizace je registrovaná na Ambasadě České republiky v Londýně, spolupracuje s Českou školou

²²⁴ *Czech School Without Borders – About Us* [online]. Czech School Without Borders, London, 2020 [cit. 24.2.2021]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>, vlastní překlad.

bez hranic a je podporována MŠMT i Ministerstvem zahraničí ČR. Tato organizace nabízí studentům či čerstvým absolventům praktickou stáž v rámci programu Erasmus+, kdy je studentům nabídnut plný úvazek v rozsahu 38 hodin. Studenti se účastní přípravy akcí, workshopů, podílí se na administrativně-organizačním chodu centra apod.²²⁵

²²⁵Pedagogická fakulta Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Erasmus+ pracovní stáž v Okénku v Londýně* [online]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2021 [cit. 24.2.2021]. Dostupné: https://www.pf.jcu.cz/international_relations/job_offers/okenko_londyn.php

7 Didaktická část

Téma brexitu představuje unikátní multidisciplinární problematiku, což vytváří předpoklady pro využití tématu ve více vzdělávacích oblastech i ve více vzdělávacích oborech. Jelikož se však jedná o pokročilejší problematiku, která předpokládá předchozí znalost určitých historických a společenských souvislostí a zároveň vyžaduje vyšší úroveň kognitivních schopností, doporučila bych využití tématu při výuce na gymnáziích.

Podle *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia* (dále jen RVP G) v rámci vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* by se téma odchodu Velké Británie z Evropské unie dalo využít ve vzdělávacím oboru *Občanský a společenských základ, Dějepis i Geografie*. Dále v rámci vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace* by se téma brexitu dalo využít ve vzdělávacím oboru *Cizí jazyk*, a sice při výuce Anglického jazyka. Do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* se dá téma brexitu zařadit proto, že oblast přispívá k utváření historického vědomí a občanskému vzdělávání mládeže, zároveň posiluje respekt k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný život ve společnosti.²²⁶ Žáci si prostřednictvím tématu brexitu osvojí problematiku evropské integrace, budou vnímat, že se dá o politických záležitostech i na mezinárodní úrovni dá rozhodovat prostřednictvím referenda, což posílí jejich vnímání demokratických mechanismů a posílí jejich přípravu na odpovědný občanský život.

V rámci vzdělávacího oboru *Občanský a společenských základ* by se téma brexitu dalo zařadit do vzdělávacího obsahu *Mezinárodní vztahy a globální svět*, a to prostřednictvím učiva o historii evropské integrace a Evropské unii. Problematika brexitu je tak aktuální a nová, že jej ještě nereflektují učebnice společenských věd ani dějepisu, a proto bude pro žáky přínosem se podívat na tento nedávný vývoj evropské dezintegrace EU, což jim pomůže orientovat se v soudobém dění, každodenním zpravodajství apod. Téma brexitu by mohlo žáky přimět kriticky uvažovat o podstatě a významu členství státu v EU, mohli by na příkladu Velké Británie posoudit výhody a nevýhody členství státu v EU, posoudit proč nevýhody převážily nad výhodami v případě ostrovního státu a kriticky by mohli uvažovat nad tím, jaké jsou výhody a nevýhody evropské integrace v případě České republiky. Téma pomůže žákům zároveň objasnit historické důvody evropské integrace a její vliv na vývoj Evropy, žáci zároveň pochopí na příkladu Velké Británie, jak mohou uplatnit svá práva jako občané EU, a to prostřednictvím voleb do Evropského parlamentu, i to, že se mohou vyjadřovat jako občané

²²⁶ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s. 38.

ke klíčovým otázkám členství své země v mezinárodních organizacích prostřednictvím hlasování v referendu.²²⁷

V rámci vzdělávacího oboru *Dějepis* by se téma brexitu dalo zařadit do vzdělávacího obsahu *Moderní doba II – soudobé dějiny* prostřednictvím učiva Evropa a svět po válce a Evropa a její místo v globálním světě. Žák prostřednictvím učiva o vstupu Velké Británie do EU pochopí důvody, které vedly ke sjednocování Evropy po druhé světové válce, popíše mechanismy a prostředky postupného sjednocování Evropy a posoudí, zda opravdu zužování integrace na konci 20. století a na začátku 21. století probíhalo na demokratických principech. Žák bude schopen charakterizovat na příkladu brexitu soudobé problémy EU, ať už jde o demokratický deficit, problém migrace do EU ze třetích zemí či migrace v rámci EU. Zároveň žák dokáže uvést příklady soudobých problémů současného světa a uvést možnosti jeho dalšího vývoje, žák bude schopen vymezit pozici sjednocující se Evropy v moderním světě a posoudit, zda sjednocená Evropa má nadále v globalizovaném světě místo či ne.²²⁸

Téma brexitu by mohlo být uchopeno i učiteli zeměpisu, a to v rámci vzdělávacího oboru *Geografie*, který je řazen pod vzdělávací oblast *Člověk a společnost* i pod vzdělávací oblast *Člověk a příroda*, a to v rámci vzdělávacího obsahu *Regiony*, kde si žáci mají osvojit makroregiony světa s důrazem na Evropu a EU, by učitel mohl zařadit téma brexitu a nachystat slepé mapy Evropy, které by ukazovaly historii geografické integrace Evropy a také současné dezintegrace. Bylo by smutné, kdyby se v rámci předmětů *Základy společenských věd* či *Dějepis* žáci dopodrobna učili o brexitu a přitom nevěděli, kde leží Velká Británie. Z geografického hlediska by byla velmi zajímavá i problematika irské hranice, tedy hranice mezi Severním Irskem a Irskou republikou. Zde jde tedy i o přesah do politické geografie, žáci by mohli dostat slepou mapu Velké Británie, kde by přesně pojmenovali, které části těchto dvou ostrovů náleží do Spojeného království, tudíž které části opouští EU a která část představuje Irskou republiku, tedy které území zůstává v EU. Důraz by mohl být kladen i na přesné označení těchto států a jejich politické zřízení, jelikož to je oblast, ve které spousta i dospělých lidí i politiků v médiích dělá velmi často chyby.²²⁹

V rámci vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace* by zcela logicky mohlo být téma brexitu zařazeno ve vzdělávacím oboru *Cizí jazyk*, a to samozřejmě *Anglický jazyk*. Učitel

²²⁷ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s. 42.

²²⁸ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s. 46.

²²⁹ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s. 36.

by mohl britské zpravodajství v originálním znění zařadit do výuky, a to jak zpravodajství například z bbc.com, tak originály projevů ministerských předsedů jako je Theresa Mayová či Boris Johnson, které byly použity při zpracování této práce a představují naprosto špičkovou ukázkou britské angličtiny vyšších vrstev. Tyto materiály by pomohly žákům osvojit si novou slovní zásobu a zlepšit své porozumění slyšenému textu. Jelikož součástí studia cizího jazyka je i učivo týkající se reálií studovaného jazyka, žáci by si prostřednictvím tématu brexitu osvojili historii Velké Británie a pochopili by současné politické dění v zemi.²³⁰

7.1 Brexit jako průřezové téma

Zároveň téma brexitu představuje naprosto ukázkový příklad *průřezového tématu*, jelikož je to téma, které je ve společnosti v současné době vnímáno jako vysoce aktuální. Zároveň představuje brexit téma, které ovlivňuje postoje a hodnotový systém a jednání žáků.

Brexit představuje téma, které je možné zařadit v rámci průřezového tématu *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* v rámci RVP G, a to v rámci tematického okruhu *Žijeme v Evropě*. Pomocí tématu brexit žák dokáže objasnit evropský integrační proces a historický vývoj Velké Británie po druhé světové válce. Zároveň žák bude vnímat důležitost Evropské unie jako nadnárodní organizace, nicméně žák prostřednictvím tematiky brexitu bude schopen kriticky argumentovat ve prospěch členství státu v EU a ve prospěch odchodu. Na tématu brexitu žák uvidí praktickou realizaci společné politiky EU, jakou je například rybolov.

Žák bude vnímat projekt evropské integrace jako důležitý milník ve vývoji Evropy po druhé světové válce. Žák se ale zároveň dokáže vcítit do mentality obyvatel Spojeného království a dokáže akceptovat jejich rozhodnutí opustit EU.²³¹

²³⁰ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s.18.

²³¹ Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159> s.72.

7.2 Návrh vyučovací hodiny č. 1

Ročník: 4. ročník, gymnázia

Předmět: Základy společenských věd

Téma vyučovací hodiny: BREXIT

Časová dotace: 45 min (1 vyučovací hodina)

Mezipředmětové vztahy: Dějepis, Zeměpis

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, tematický okruh Žijeme v Evropě

Vyučovací metody:

Klasické výukové metody:

- *Metoda slovní:* vysvětlování, přednáška
- *Metoda názorně – demonstrační:* práce s obrazem, práce s powerpoint prezentací

Aktivizující metody:

- *Metody diskuzní:* diskuze se žáky

Komplexní výukové metody:

- *Frontální výuka*
- *Skupinová a kooperativní výuka*
- *Brainstorming*

Učební pomůcky: počítač, dataprojektor, powerpoint prezentace, tabule, fix (křída), kartičky k aktivitě brexit

Hodnoty a pojmy: brexit, Velká Británie, Evropská unie, migrace, evropanství, evropská integrace, supranacionální princip, mezivládní princip, irská pojistka

Cíle vyučovací hodiny:

Kognitivní cíle:

Žák dokáže vyjmenovat země, které tvoří součást Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Žák dokáže vysvětlit geograficky i politicky rozdíl mezi Severním Irskem a Irskou republikou.

Žák dokáže objasnit příčiny odchodu Velké Británie z Evropské unie.

Žák dokáže argumentovat ve prospěch setrvání státu v EU i ve prospěch odchodu z EU.

Afektivní cíle:

Žák vnímá důležitost Evropské unie jako projektu evropské integrace.

Žák vnímá hodnotu evropanství pro obyvatele kontinentální Evropy.

Žák se zároveň dokáže vcítit do občanů Spojeného království a dokáže akceptovat jejich rozhodnutí opustit EU.

Psychomotorické cíle:

Žák dokáže lokalizovat Spojené království, Skotsko, Severní Irsko a Irskou republiku.

Žák dokáže schematicky nakreslit mapu Spojeného království a Severního Irsku.

Organizace a struktura hodiny:

A) Organizační část hodiny (3 min)

Učitel pozdraví žáky a zapíše do třídní knihy, má připravenou powerpoint prezentaci a dataprojektor, pokud tak neudělal již před hodinou. Vzhledem k délce prezentace by bylo vhodné spustit si PC a dataprojektor již před začátkem hodiny, aby nedošlo ke zbytečné ztrátě času.

V úvodu vyučovací hodiny učitel uvede žáky do učiva, pomocí krátkého brainstormingu představí žákům téma hodiny. Na tabuli napíše pojem brexit do bubliny a zeptá se žáků, co se jim vybaví při pojmu brexit. Učitel zapisuje nápady žáků do prostoru kolem bubliny a vytvoří tak jednoduchou myšlenkovou mapu.

B) Prezentace nového učiva (30 min)

Učitel prezentuje nové učivo s pomocí powerpoint prezentace BREXIT (viz Příloha 3), tato prezentace je zpracována interaktivně, kromě výkladových částí obsahuje i částí vyžadující aktivitu žáků a úkoly pro žáky, cílem je vytvořit diskuzi a kriticky přemýšlet o problematice brexitu.

Na začátku prezentace je umístěn první úkol pro žáky, a to zodpovědět následující otázky: *Co je to brexit? Kdy vstoupila Velká Británie do EU? Z jakých důvodů se VB rozhodla vystoupit z EU? Kdy přesně s konečnou platností VB opustila EU?* Cílem je zjistit vstupní znalosti a základní orientaci žáků, po skončení prezentace může učitel tyto otázky položit znovu a ověřit si, zda došlo k posunu.

Po výkladové fázi týkající se historie integrace VB do EU následuje přibližně uprostřed prezentace druhý úkol, kdy žáci mají přiřadit původní národní měny k členským státům EU. Žáci si zapíší své tipy do sešitu, následně jim učitel ihned sdělí správné odpovědi.

Následuje další výkladová fáze prezentace, kdy učitel vysvětlí žákům příčiny a výsledky referenda o vystoupení VB z EU. Po ní přichází třetí úkol pro žáky, kdy na základě mapy a grafů zobrazujících výsledky referenda mají žáci zodpovědět související otázky. Žáci by měli dostat pár minut na samostatné zpracování úkolu, učitel pak s žáky ověří správné výsledky.

Učitel dokončí výkladovou fází prezentace.

Prezentace obsahuje na konci výsledky integrovaných úkolů, které mají sloužit jako metodická podpora pro učitele. Učitel může se žáky zkontrolovat výsledky úkolů ústně v průběhu prezentace, nebo jim na konci prezentace promítnout výsledky prostřednictvím prezentace a vyvolat další diskuzi.

C) Skupinová aktivita BREXIT (10 min)

průřezové téma RVP G: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

tematický okruh průřezového tématu: Žijeme v Evropě

vzdělávací cíl: Žák dokáže argumentovat ve prospěch setrvání státu v EU i ve prospěch odchodu z EU.

pokyny k realizaci:

Žáci se rozdělí do skupinek po šesti, budou představovat šest britských občanů, kteří mají v červnu 2016 hlasovat v referendu o odchodu Velké Británie z EU.

Učitel jim rozdá šest kartiček, tři obsahují argumenty kampaně *Vote Leave*, tedy ve prospěch brexitu, a tři obsahují argumenty oficiální vládní kampaně *Britain Stronger in Europe*, tedy ve prospěch setrvání země v EU.

Každá kartička zároveň obsahuje jméno, věk a povolání britského občana, kterého žáci mají představovat.

Žáci argumentují ve skupině pro a proti odchodu VB z EU, žáci by se měli vcítit do situace britského občana, kterého představují, a použít relevantní argumenty.

Učitel obchází diskutující skupinky, na závěr vyhodnotí úspěšnost diskuze.

VOTE LEAVE

John, 70 let, rybář

- nesouhlas se společnou zemědělskou politikou EU
- „francouzští, holandsí a belgičtí rybáři loví naše ryby v britských vodách, skoro všechny britské firmy již zkrachovaly, je to ostuda“

VOTE LEAVE

Matthew, 46 let, instalatér

- X migrace z východní Evropy
- „všichni ti polští a rumunští instalatéři mi sebrali práci, pracují sice velmi tvrdě, ale za mzdu menší než je minimální mzda, mě i pak nikdo nenajme“

VOTE LEAVE

Tracy, 85 let

X migraci

- „je to hrůza, naše malé město už vůbec nevypadá jako britské město, samé polské, rumunské, české obchody...je plné lidí, kterým nikdo nerozumí, což zatěžuje školy, zdravotnictví...a při představě, že se budou proudit ještě Turci..“

BRITAIN STRONGER IN EU

Jane, 22 let, britská studentka

- „chci jet na Erasmus do Španělska a po studiu na pracovní stáž do Francie, myslím, že je skvělé, že můžeme studovat a pracovat po celé Evropě“

BRITAIN STRONGER IN EU

Chris, 30 let, učitel AJ žijící v Praze

- „jako občan EU můžu trvale žít a pracovat v členských zemích Příkladně je Češka a je těhotná, brexit by nám velmi zkomplikoval život. Británie musí zůstat v Evropě, kam patří“

BRITAIN STRONGER IN EU

George, 38 let, bankéř v Londýně

- „brexit by znamenal přesun významných finančních institucí a bank z Londýna do jiného velkoměsta, které zůstává v EU...brexit by znamenal ekonomický pokles a vzrůst nezaměstnanosti“

D) Závěr, zhodnocení práce (2 min)

Na konci vyučovací hodiny učitel vyhodnotí průběh celé hodiny, vyhodnotí plnění úkolů ze strany žáků i průběh skupinové aktivity. Učitel zadá domácí úkol v podobě nastudování prezentace, kterou žákům zašle na společné úložiště.

7.3 Návrh vyučovací hodiny č. 2

Ročník: 4. ročník, gymnázia

Předmět: Základy společenských věd

Téma vyučovací hodiny: BREXIT

Časová dotace: 45 min (1 vyučovací hodina)

Mezipředmětové vztahy: Dějepis, Zeměpis

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, tematický okruh Žijeme v Evropě

Vyučovací metody:

Klasické výukové metody:

- *Metoda slovní:* vysvětlování, práce s textem
- *Metoda názorně – demonstrační:* práce s pracovním listem

Aktivizující metody:

- *Metody diskuzní:* diskuze se žáky

Komplexní výukové metody:

- *Samostatná práce žáků*

Učební pomůcky: pracovní list BREXIT

Hodnoty a pojmy: brexit, Spojené království, Velká Británie, Skotsko, Anglie, Wales, Severní Irsko, Ulster, Irské moře, Evropská unie, referendum

Cíle vyučovací hodiny:

Kognitivní cíle:

Žák dokáže vyjmenovat země, které tvoří součást Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Žák dokáže vyjmenovat přední osobnosti britské politiky spojené s brexitem a vysvětlit jejich úlohu při brexitu.

Žák dokáže objasnit nejvýznamnější události spojené s brexitem.

Afektivní cíle:

Žák vnímá důležitost referenda jako prvku přímé demokracie, kterým se občan může podílet na rozhodování o členství své země v nadnárodních institucích.

Psychomotorické cíle:

Žák dokáže lokalizovat na mapě země, které tvoří součást Spojeného království, jako je Anglie, Skotsko, Wales, Severní Irsko a samostatný stát Irská republika.

Žák dokáže lokalizovat na mapě území Spojeného království, která hlasovala ve prospěch brexitu i ve prospěch setrvání země v EU.

Organizace a struktura hodiny:

A) Organizační část hodiny (3 min)

Učitel pozdraví žáky a zapíše do třídní knihy. Před hodinou si připraví pracovní listy, které nakopíruje tak, aby měl připravenou jednu kopii pro každého žáka. Na úvod učitel vysvětlí žákům průběh vyučovací hodiny, seznámí je s cílem vyučovací hodiny. Učitel rozdá žákům pracovní listy a udělí jim instrukce k vypracování jednotlivých úkolů v pracovním listu.

B) Prezentace nového učiva – pracovní list BREXIT (30 min)

Tato část hodiny je postavena na samostatné práci žáků, žáci samostatně vypracovávají pracovní list. Při zpracovávání pracovního listu mohou žáci používat powerpoint prezentaci z minulé hodiny.

Pracovní list se skládá z šesti úkolů. V prvním úkolu mají žáci za úkol vyznačit na slepé mapě území Spojeného království a území Irské republiky a zodpovědět související otázky. V druhém úkolu mají žáci přiřadit šest vlajek ke státům či zemím Spojeného království, které mají uvedené v tabulce. Dále mají uvést hlavní města těchto států. Jelikož hlavní města nebyla součástí prezentace, učitel může povolit žákům využití internetu na dohledání, nicméně většinu těchto měst by žáci 4. ročníku gymnázia měli znát.

Ve třetím úkolu mají žáci přiřadit osm fotografií osobností britské politiky k jejich jménům a zároveň přiřadit relevantní písmena, která charakterizují jejich dějinnou úlohu. Žáci by měli být zejména upozorněni na fakt, že k jedné osobnosti je možné přiřadit více písmen.

Ve čtvrtém úkolu mají žáci přiřadit roky či data k uvedeným událostem.

Poté v následujícím úkolu je vložena další slepá mapa Spojeného království a graf zobrazující výsledky referenda. Úkolem žáků je vybarvit regiony dle výsledků referenda.

Poslední úkol obsahuje přiřazování států k jejich původním národním měnám a zodpovězení otázek. Poslední otázka je položena tak, že žáci mají vyjádřit svůj názor.

C) Kontrola pracovního listu (10 min)

Učitel kontroluje se žáky pracovní list a sděluje jim správné odpovědi. Učitel může pokládat další otázky nad rámce pracovního listu a vyvolat diskuzi. Poslední otázka uvedená u posledního úkolu, tedy zda má ČR přijmout euro či ne, předpokládá vyvolání diskuze.

D) Závěr, zhodnocení práce žáků učitelem (2 min)

Učitel zhodnotí samostatnou práci žáků a průběh celé vyučovací hodiny. Provede vlastní hodnocení své práce.

Pracovní list BREXIT

1. Na následující mapě vyznač území Spojeného království a Severního Irsku žlutou barvou a území Irské republiky barvou zelenou.

Který stát zůstává členem Evropské unie?.....

Který stát opustil od 31. ledna 2020 Evropskou unii?

Doplň následující informace:

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku tvoří 4 země:

1).....

2)

3).....

4).....

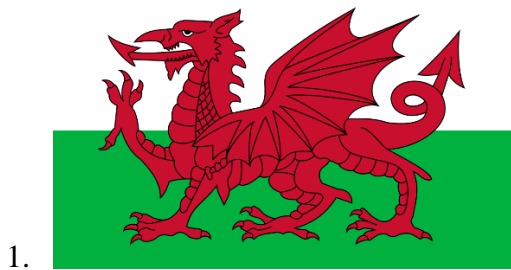
Největší a nejlidnatější zemí je

Nejmenší zemí je, známé také jako

Ostrov Velká Británie a ostrov Irsko je oddělen mořem. Víš, jak se nazývá toto moře?

Nápověda: podle jednoho ostrova

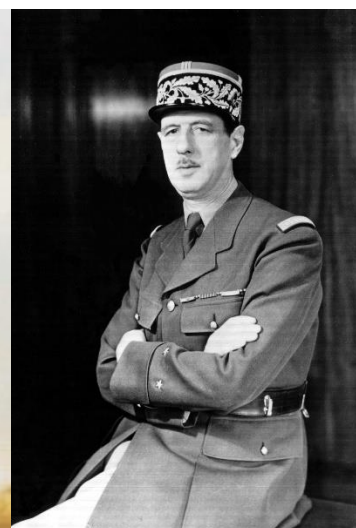
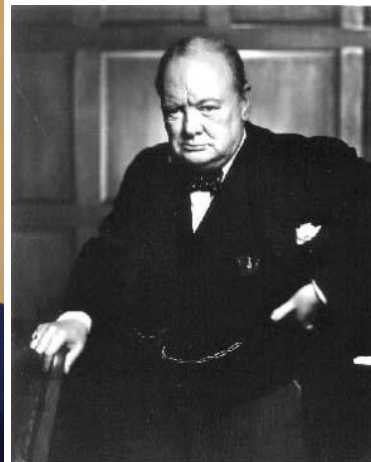
2. Na obrázku vidíme šest vlajek, dvě z nich představují vlajky samostatných států, čtyři z nich představují vlajky jednotlivých zemí, které tvoří součást jednoho státu. Přiřaď vlajky ke státům či zemím a urči či vyhledej hlavní město.

1. Název země:hlavní město:
 2. Název země:hlavní město:
 3. Název státu:hlavní město:
 4. Název země:hlavní město:
 5. Název země:hlavní město:
 6. Název státu:hlavní město:

Skotsko
 Irská republika
 Spojené království Velké Británie a Severního Irska
 Anglie
 Wales
 Severní Irsko

3. K následujícím fotografiím přiřaď jména britských politiků a písmena, kde je charakterizována jejich úloha. K jednomu politikovi lze přiřadit i více písmen.

Charles de Gaulle
Nigel Farage
Winston Churchill
Tony Blair
Margaret Thatcher
Boris Johnson
Theresa May
David Cameron

- A) Politik Konzervativní strany, bývalý premiér Spojeného království. Sice podporoval projekt evropské integrace a to ještě před druhou světovou válkou, ale vždy hájil stanovisko, že Velká Británie je země svým charakterem natolik odlišná od kontinentální Evropy, že vždy zůstane mimo plánovaná Evropská společenství.
- B) Zakladatel *Brexit Party*, strany, která vyhrála volby do Evropského parlamentu v květnu 2019 ve Velké Británii.
- C) Politička Konzervativní strany, premiérka Spojeného království v letech 1979 – 1990. Ostrá kritička evropské integrace a směřování EU k federaci.
- D) Historicky druhá žena ve funkci premiérky Spojeného království.
- E) Politik Konzervativní strany, od července 2019 premiér Spojeného království. Vyjednal novou brexitovou smlouvu, na jejímž základě UK opustila EU dne 31. ledna 2020.
- F) Velmi oblíbený politik, který objížděl Velkou Británii v červeném autobuse v rámci kampaně před referendem o vystoupení UK z EU v roce 2016.
- G) Politik Konzervativní strany, v letech 2010 až 2016 premiér Spojeného království, jehož vláda vypsala a uskutečnila referendum o vystoupení UK z EU dne 23. června 2016. Po oznámení výsledků referenda na svou funkci rezignoval.
- H) Politik Labouristické strany, zakladatel tzv. *New Labour*.
- I) Britský politik, poslanec Evropského parlamentu. Od roku 2006 do roku 2016 předseda UKIP (*United Kingdom Independence Party*), jejíž hlavním programem bylo vstoupení UK z EU.
- J) Francouzský prezident, který dvakrát zablokoval vstup Spojeného království do EU.
- K) Historicky první žena ve funkci premiérky Spojeného království.
- L) Bývalý londýnský starosta, který se zasloužil o bezproblémový průběh letních olympijských her v Londýně v roce 2012.
- M) Politička Konzervativní strany, premiérka Spojeného království v letech 2016 až 2019. Snažila se vyjednat tzv. brexitovou smlouvu UK s EU, která vešla ve známost jako plán z Chequers. Tato smlouva byla velmi kritizována kvůli tzv. irské pojistce a následně třikrát odmítnuta britským parlamentem, následně premiérka v červnu 2019 rezignovala.
- N) „*Nemohu vám slíbit nic než dřinu, krev, pot a slzy.*“
- O) Tento politik / politička vyhrál válku o Falklandy s Argentinou v roce 1982.
- P) Bývalý premiér Spojeného království v letech 1997 až 2007. Velký eurooptimista, brexit označil za chybu, požadoval vypsání druhého referenda.

4. Přiřaď uvedené roky a data k uvedeným událostem.

1961

1963

1967

1. ledna 1973

1975

1979 – 1990

1993

1. 1. 2002

1. května 2004

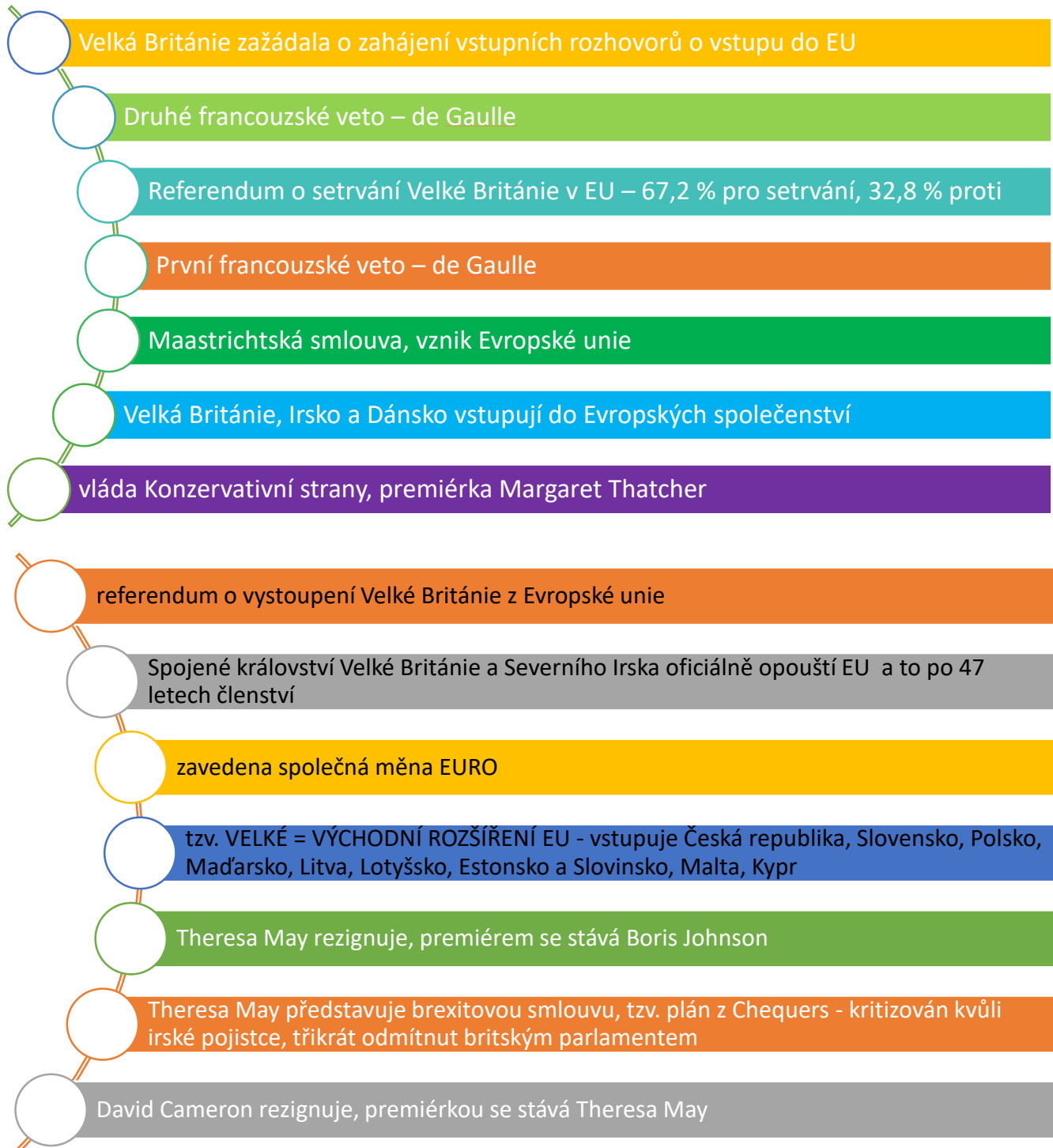
23. června 2016

červen 2016

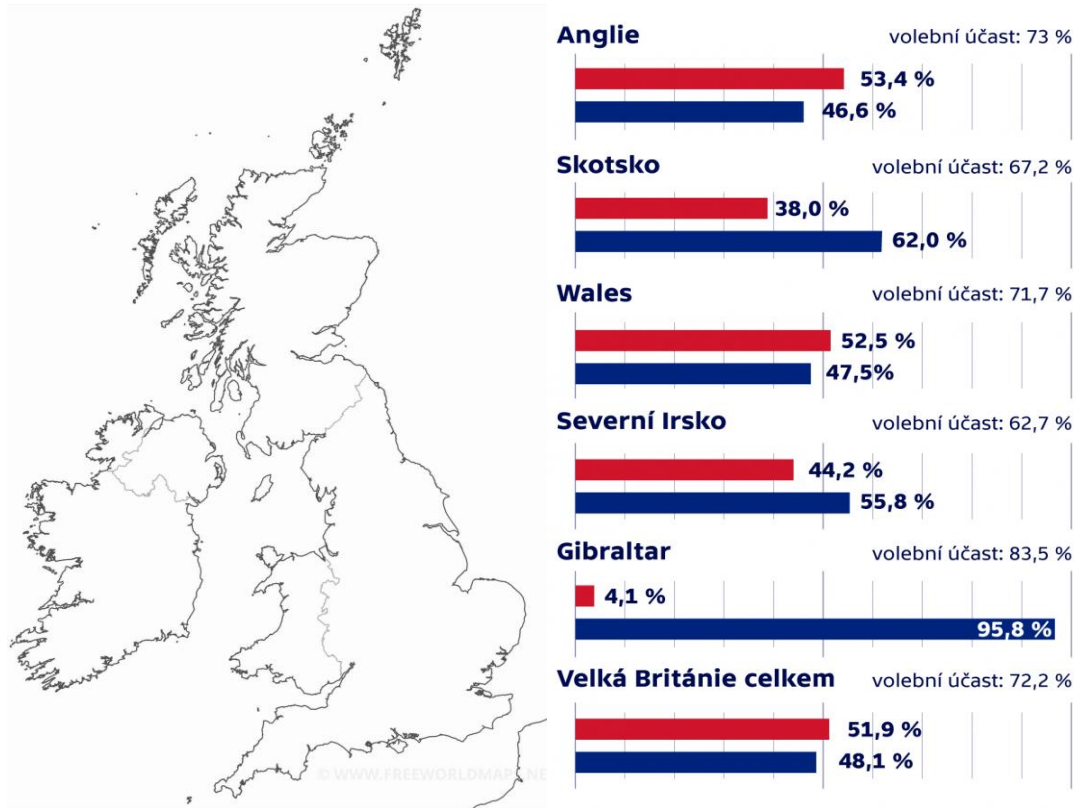
2018

červen/červenec 2019

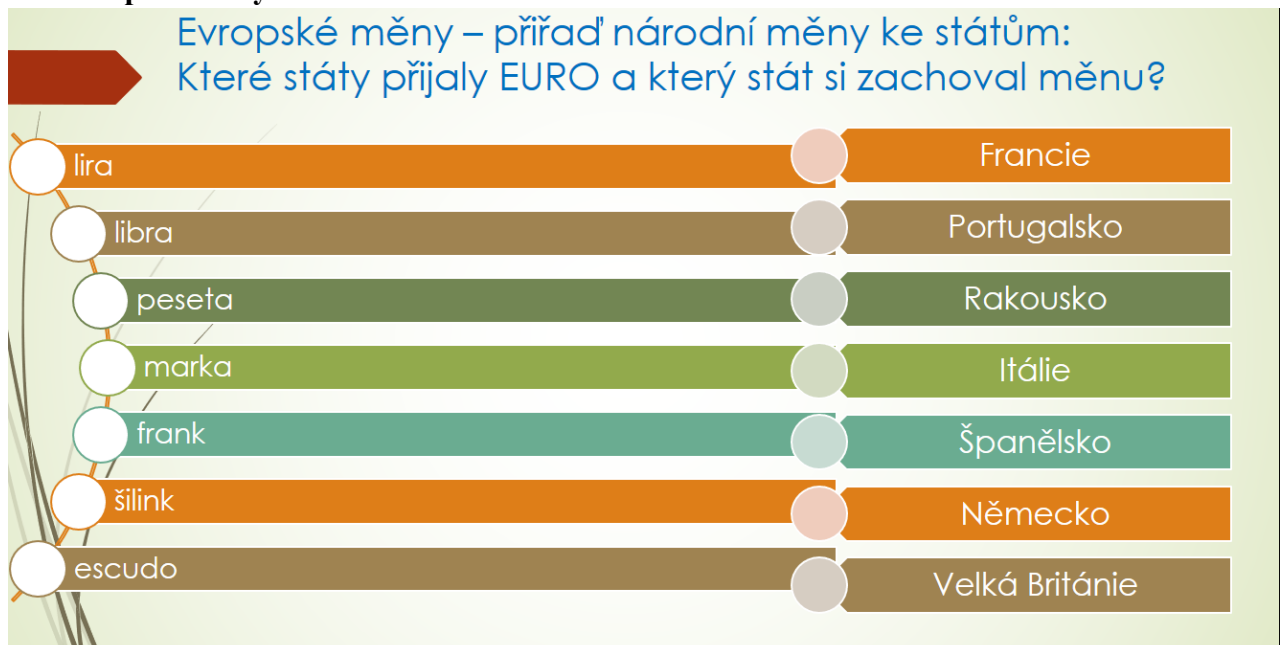
31. ledna 2020

5. Na základě údajů o výsledcích referenda o vystoupení Spojeného království z EU v červnu 2016 vyznač na mapě modrou barvou regiony, které hlasovaly pro setrvání v EU a červenou barvou regiony, které hlasovaly pro brexit.

6. Evropské měny

Který stát si vyjednal výjimku, nepřijal euro a zachoval si svou národní měnu?

Jak se nazývá národní měna tohoto státu?

Které státy sousedící s ČR přijaly euro?

Myslíš si, že by ČR měla přijmout euro? Napiš 3 důvody proč ano či proč

ne:

Závěr

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat a vysvětlit fenomén brexitu, tedy historické, politické i společenské příčiny odchodu Velké Británie z Evropské unie, charakterizovat politický vývoj směřující k referendu 2016 a následně průběh brexitových vyjednávání vyústějících až v odchod země z EU v lednu 2020. Dalším cílem bylo analyzovat dopad brexitu na zahraniční mobilitu českých studentů do Velké Británie po brexitu. V neposlední řadě bylo cílem práce i didaktické uchopení tématu brexitu.

Přínosem práce je, že tato diplomová práce objasňuje nedávná brexitová vyjednávání po referendu v roce 2016, složitost brexitové dohody, problematiku irské pojistky, střídání britských vlád, a to až po konečné vystoupení Velké Británie z EU 31. ledna 2020. Jelikož se jedná o nedávnou událost a tato problematika nebyla ještě zpracována detailněji odbornou literaturou, práce čerpá z mnoha relevantních zahraničních zdrojů a nabízí kompaktní a ucelený přehled od vstupu Velké Británie do EU v roce 1973 až po její vystoupení v roce 2020.

Dalším přínosem práce je zpracování analýzy zahraniční mobility českých studentů do Velké Británie před brexitem a zvláště po brexitu, analýza možnosti vycestování do budoucna v rámci dobíhajícího programového období programu Erasmus+ i nového Turingova programu.

Didaktickým přínosem práce je zpracování tématu brexitu v podobě návrhu dvou vyučovacích hodin pro gymnázia. Tato diplomová práce obsahuje prezentaci, pracovní list i řadu dalších aktivit, které mohou využít učitelé předmětů Základy společenských věd, Dějepisu i Zeměpisu. Stanovené cíle práce byly naplněny, téma brexitu je však velmi rozsáhlé a přesahuje rozsah této diplomové práce. Práce může sloužit jako sumarizace informací o brexitu, o zahraniční mobilitě českých studentů do Velké Británie, jako didaktický návod pro učitele či jako inspirace pro další zkoumání dané problematiky, která může být podrobněji zpracována v dalších odborných pracích.

Prameny a literatura

BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006. 623 s. ISBN 80-7364-026-0

FAJMON, Hynek. *Margaret Thatcherová a její politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 391 s. ISBN 978-80-7325-217-5.

FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 990 s. ISBN 978-80-7325-450-6

FIALA, P., PITROVÁ, M. a kol. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003. 248 s. ISBN 80-210-3041-0

HORČIČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005. 159 s. ISBN 80-7254-741-0

CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. I. díl Blížící se bouře*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1992. 614 s. ISBN 80-7106-068-2

KLAUS, V., FAJMON, H., TOMSKÝ, A. a kol. *Margaret Thatcherová 1925 – 2013*. Praha: Institut Václava Klause, 2013. 126 s. ISBN 978-80-87806-01-2.

KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020. 231 s. ISBN 978-80-87109-70-0

KOVÁŘ, M., HORČIČKA, V. *Dějiny evropské integrace I*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005. 151 s. ISBN 80-7254-731-3

LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2016. 359 s. ISBN 978-80-7485-104-9.

MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019. 171 s. ISBN 978-80-88286-10-3

O'ROURKE, Kevin. *A Short History of Brexit*. Penguin Books, 2018. 372 s. ISBN 978-0-241-39823-4

ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 280 s. ISBN 80-86429-27-X

TARABA, Luboš. *Charles de Gaulle*. Praha: Nakladatelství Horizont, 1990. 132 s.

THATCHEROVÁ, Margaret. *Roky na Downing Street*. Praha: Naše vojsko, 1996. 627 s. ISBN 80-206-0471-5.

THATCHEROVÁ, Margaret. *Umění vládnout. Strategie pro svět v pohybu*. Praha: PROSTOR, 2002. 423 s.

WASSON, Ellis. *Dějiny moderní Británie od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada Publishing, 2010. 432 s. ISBN 978-80-247-3267-1

Elektronické zdroje

1. Aktuálně.cz, *Erasmus+ ve Velké Británii končí, nahradí ho stipendijní Turingův program* [online]. Aktuálně.cz, 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/erasmus-ve-velke-britanii-konci-nahradi-ho-turinguv-program/r~4cb72e2c490c11eb9c800cc47ab5f122/>
2. BBC.NEWS. *Brexit: How much of a generation gap is there?* [online]. BBC.NEWS, 2016 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-36619342>
3. BBC.NEWS. *Brexit: Tony Blair on calling for another EU referendum* [online]. BBC News, 2019 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-46913722>
4. BBC.NEWS. *Brexit: What is in Boris Johnson's new deal with the EU?* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-50083026>
5. BBC.NEWS. *Brexit: What is the transition period?* [online]. BBC.NEWS, 2020 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-50838994>
6. BBC.NEWS. *European Election 2019: UK results in maps and charts* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 13.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48403131>
7. BBC.NEWS. *In full: Boris Johnson's resignation speech* [online]. BBC.NEWS, 2018 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-44875916>
8. BBC.NEWS. *£350m Brexit claim was 'too low', says Boris Johnson* [online]. BBC.NEWS, 2018 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-42698981>
9. BBC.NEWS. *Results* [online]. BBC.NEWS, 2019 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/news/election/2019/results>
10. BBC.NEWS. *Scottish independence: How Brexit has changed the debate over EU membership* [online]. BBC.NEWS, 2020 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-51357050>
11. Brexit Central. *Full text of Boris Johnson's resignation speech in the House of Commons* [online]. Brexit Central, 2018 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://brexitcentral.com/full-text-boris-johnsons-resignation-speech-house-commons/>
12. Britannica. *Great Famine* [online]. Britannica, 2020 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Great-Famine-Irish-history>
13. Czech School Without Borders. *About Us* [online]. Czech School Without Borders, London, 2020 [cit. 24.2.2021]. Dostupné z: <http://www.czechschool.org.uk/>

14. ČTK. *Přišel čas na vzpouru. Expremiér Tony Blair burcuje Brity, aby se postavili proti Brexitu* [online]. Česká tisková kancelář, 2017 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/byvaly-premier-blair-vyzval-brity-aby-se-vzbourili-proti-bre/r~d26d5352f51411e6bfaf0025900fea04/>
15. Dům zahraniční spolupráce, *Velká Británie opouští program Erasmus+* [online]. Dům zahraniční spolupráce, 2021 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/clanek/velka-britanie-opousti-program-erasmus>
16. Erasmus+. *Základní informace o programu* [online]. Dům zahraniční spolupráce, 2021 [cit. 15.2.2021]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>
17. Evropská komise, *Erasmus+* [online]. Evropská komise, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/brexit_cs
18. Government of the UK. *PM's speech in Turkey* [online]. Government Digital Service, 2010 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-speech-in-turkey>
19. Government of the UK. *Scottish Independence referendum* [online]. Government Digital Service, 2014 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum/about>
20. Government of the UK. *Withdrawal Agreement and Political Declaration* [online]. Government Digital Service, 2018 [cit. 11.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/withdrawal-agreement-and-political-declaration>
21. Government of the UK. *New Turing scheme to support thousands of students to study and work abroad* [online]. Government Digital Service, 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/news/new-turing-scheme-to-support-thousands-of-students-to-study-and-work-abroad>
22. Government of the UK. *PM statement in the House of Commons: 12 March 2019* [online]. Government Digital Service, 2019 [cit. 13.2.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-in-the-house-of-commons-12-march-2019>
23. iDNES.cz. *Eurovolby v Británii drtivě vyhrál Farage, konzervativci zažívají debakl* [online]. iDNES zpravodajství, 2019 [cit. 13.2.2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/evropsky-parlament/2019/britanie-eurovolby-evropskevolby.A190526_223541_zahra_nicni_remy
24. Independent. *EU referendum: Nigel Farage's anti-migrant poster like 1930s fascist propaganda, says George Osborne* [online]. Independent, 2016 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-poster-nigel-farage-polls-michael-gove-a7089946.html>
25. Institute for Government. *Theresa May's Brexit deal: Chequers plan* [online]. Institute for Government, 2020 [cit. 7.2.2021]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/theresa-may-brexit-chequers-plan>

26. Institute for Government. *Irish backstop* [online]. Institute for Government, 2020 [cit. 11.2.2021]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/irish-backstop>
27. Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>
28. Novinky.cz. *Pomohla brexitu živá kampaň? Farage přiznal „omyl“* [online]. Novinky.cz, 2016 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/pomohla-brexitu-lziva-kampan-farage-priznal-omyl-40000151>
29. Pedagogická fakulta Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Erasmus+ pracovní stáž v Okénku v Londýně* [online]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2021 [cit. 24.2.2021]. Dostupné: https://www.pf.jcu.cz/international_relations/job_offers/okenko_londyn.php
30. Reading history. *The 1975 European Community Referendum: The First of Two ... or of Three?* [online]. Reading history, 2019 [cit. 10.1.2021]. Dostupné z: <https://unireadinghistory.com/2019/01/25/the-1975-european-community-referendum-the-first-of-two-or-of-three/>
31. Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění). *Smlouva o Evropské unii* [online]. Úřední věstník Evropské unie, 2012 [cit. 6.2.2021]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF
32. The Electoral Commission. *Results and the turnout at the EU referendum* [online]. Electoral Commission, 2020 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>
33. The Guardian. *David Cameron's speech in full* [online]. The Guardian, 2010 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2010/may/11/david-cameron-speech-full-text>
34. The Guardian. *Secret Boris Johnson column favoured UK remaining in EU* [online]. The Guardian, 2016 [cit. 1.2.2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/oct/16/secret-boris-johnson-column-favoured-uk-remaining-in-eu>
35. The Heritage Foundation. *The EU Lisbon Treaty: Gordon Brown Surrenders Britain's Sovereignty* [online]. The Heritage Foundation, 2008 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/europe/report/the-eu-lisbon-treaty-gordon-brown-surrenders-britains-sovereignty>

36. Tony Blair: Institute for Global Change. *A Message From Tony Blair: After Brexit* [online]. Institute for Global Change, 2021 [cit. 29.1.2021]. Dostupné z: <https://institute.global/tony-blair/message-tony-blair-after-brexit>
37. UK in a Changing Europe. *What is Hard Brexit?* [online]. UK in a Changing Europe, 2020 [cit. 6.2.2021]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-hard-brexit/>
38. UK in a Changing Europe. *What is Soft Brexit?* [online]. UK in a Changing Europe, 2020 [cit. 6.2.2021]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-soft-brexit/>
39. Universitas, magazín vysokých škol. *Erasmus po brexitu: pět scénářů* [online]. Universitas, 2018 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.universitas.cz/tema/2060-erasmus-po-brexitu-pet-scenaru>
40. Vysokeskoly.cz. *Erasmus v Británii po brexitu: Co čeká stávající studenty a jak to bude s výjezdy v budoucnu?* [online]. Vysokeskoly, 2021 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/clanek/erasmus-v-britanii-po-brexitu-co-ceka-stavajici-studenty-a-jak-to-bude-s-vyjezdy-v-budoucnu>
41. Zahraniční oddělení, *Erasmus+: Informace pro zájemce* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://iro.upol.cz/erasmus/studium/>
42. Zahraniční oddělení, *Erasmus+: Instrukce pro nominované studenty a studenty, kteří pobyt ukončí* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2020 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://iro.upol.cz/erasmus/studium/#c2189>
43. Zahraniční oddělení, *Příloha Sazby Erasmus+* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2019 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: https://iro.upol.cz/fileadmin/userdata/cm/zahr/ERASMUS/Studium/2019/04b_Priloha_Sazby_E__SM_VS_2019.pdf
44. ZLÁMALOVÁ, Lenka. *Brexit a střední Evropa* [online]. New Direction, 2017 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: http://zahradil.cz/wordpress/wpcontent/uploads/2014/11/2017_ND_studie_Brexit.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam použitých zkratek

Příloha č. 2 – Obrázky a grafy

Příloha č. 3 – Powerpoint prezentace

Příloha č. 1 Seznam použitých zkratk

BREXIT	<i>British exit</i> zkrácené označení pro proces ukončení členství Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v Evropské unii
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
DUP	<i>Democratic Unionist Party</i> Demokratická unionistická strana
DZS	Dům zahraniční spolupráce
EC	<i>European Communities</i>
EFTA	<i>European Free Trade Association</i>
EHS	Evropské hospodářské společenství
EHP	Evropský hospodářský prostor
EP	Evropský parlament
ERASMUS	<i>European Community Action Scheme for the Mobility of University Students</i> Akční program Evropského společenství na podporu mobility vysokoškolských studentů
ES	Evropské společenství, Evropská společenství
ESF	Evropský sociální fond
ERDF	<i>European Regional Development Fund</i> Evropský fond pro regionální rozvoj
ERG	<i>European Research Group</i> Evropská výzkumná skupina
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FTA	<i>Free Trade Area</i> Globální zóna volného obchodu
HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
IRA	<i>Irish Republican Army</i> Irská republikánská armáda

JEA	Jednotný evropský akt
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NAFTA	<i>North American Free Trade Area</i> Severoamerická zóna volného obchodu
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> Organizace Severoatlantické smlouvy
NHS	<i>National Health Service</i> Národní zdravotní služba
PdF UPOL	Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
UK	<i>the United Kingdom, official name: the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland,</i> Spojené království, oficiální název: Spojené království Velké Británie a Severního Irsku
UKIP	Strana nezávislosti Spojeného království <i>United Kingdom Independence Party</i>
UP	Univerzita Palackého v Olomouci
USA	<i>United States of America</i> Spojené státy americké

Příloha č. 2 Obrázky a grafy

Referendum Act 1975 c. 33 5

SCHEDULE

FORM OF BALLOT PAPER

The Government have announced the results of the renegotiation of the United Kingdom's terms of membership of the European Community.

DO YOU THINK THAT THE UNITED KINGDOM SHOULD STAY IN THE EUROPEAN COMMUNITY (THE COMMON MARKET)?

YES

NO

PRINTED IN ENGLAND BY HAROLD GLOVER
Controller of Her Majesty's Stationery Office and Queen's Printer of Acts of Parliament

Obrázek č. 1 – Volební lístek předložený voličům v referendu o setrvání Velké Británie v Evropském společenství v roce 1975

Zdroj: Reading history. *The 1975 European Community Referendum: The First of Two ... or of Three?* [online]. Reading history, 2019. [cit. 10.1.2021]. Dostupné z:

<https://unireadinghistory.com/2019/01/25/the-1975-european-community-referendum-the-first-of-two-or-of-three/>

Obrázek č. 2 – Tři oficiální brožury zaslané do každé domácnosti před referendem o setrvání Velké Británie v Evropském společenství v roce 1975

Zdroj: Reading history. *The 1975 European Community Referendum: The First of Two ... or of Three?* [online]. Reading history, 2019 [cit. 10.1.2021]. Dostupné z:

<https://unireadinghistory.com/2019/01/25/the-1975-european-community-referendum-the-first-of-two-or-of-three/>

British travellers are better off in the EU

▶ EASIER TRAVEL

Being in the EU means we have the freedom to travel, work and study in Europe without the hassle and cost of visas.

▶ CHEAPER ROAMING CHARGES

New EU roaming charge limits make it cheaper for you to make calls, send texts and use the internet in the EU. Roaming charges will be scrapped by the EU on June 15 2017.

▶ FREE HEALTHCARE

Being in the EU gives us access to the free emergency healthcare EHIC card, as well as compensation for delayed flights and cancelled holidays.

▶ LOWER PRICES

Flights are 40% cheaper because of EU competition laws. It's a great example of how competition across the EU keeps prices down for hardworking British people. Experts say that if we left the pound would drop, making hotels, eating out and drinking on holiday more expensive.

Remain in the EU for:

LOWER PRICES Being in Europe means lower prices in UK shops, with the average UK household saving over **£350 a year** (Source: London School of Economics' Centre for Economic Performance)

GREATER INVESTMENT The UK gets **£66 million of investment every day** from EU countries (Source: Office of National Statistics).

That's more than we pay to be a member of the EU

MORE JOBS Over 3 million jobs linked to our trade with the EU: one in every ten jobs in this country (Source: HM Treasury).

**IF WE LEFT THE EU,
ALL THIS COULD BE AT RISK.
VOTE TO REMAIN IN THE EU ON JUNE 23RD.**

BRITAIN STRONGER IN EUROPE

Promoted by Will Straw on behalf of Britain Stronger in Europe (The In Campaign Ltd), both at St Bride's House, Salisbury Square, London, EC4Y 8EH. Printed by St Ives, One Tudor Street, London, EC4Y 0AH.

Obrázek č. 3 – Ukázka kampaně *Britain stronger in Europe* před referendem o vystoupení Velké Británie z EU v roce 2016

Zdroj: Emma Forrest. *Britain Stronger in Europe content strategy* [online]. Emma Forrest, 2016 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://emmaeforrest.com/portfolio/britain-stronger-in-europe-copy/>

Obrázek č. 4 – „Bitevní autobus“ ve kterém vyjel Boris Johnson 11. května 2016 do celé Británie jako finální kampaň před hlasováním o brexitu

Zdroj: Metro.co.uk. *Boris's big red Brexit bus should have said £350,000,000 a year for NHS – not a week* [online]. Metro.co.uk, 2018 [cit. 2.2.2021]. Dostupné z: <https://metro.co.uk/2018/11/16/boriss-big-red-brexit-bus-might-have-been-accurate-after-all-8146322/>

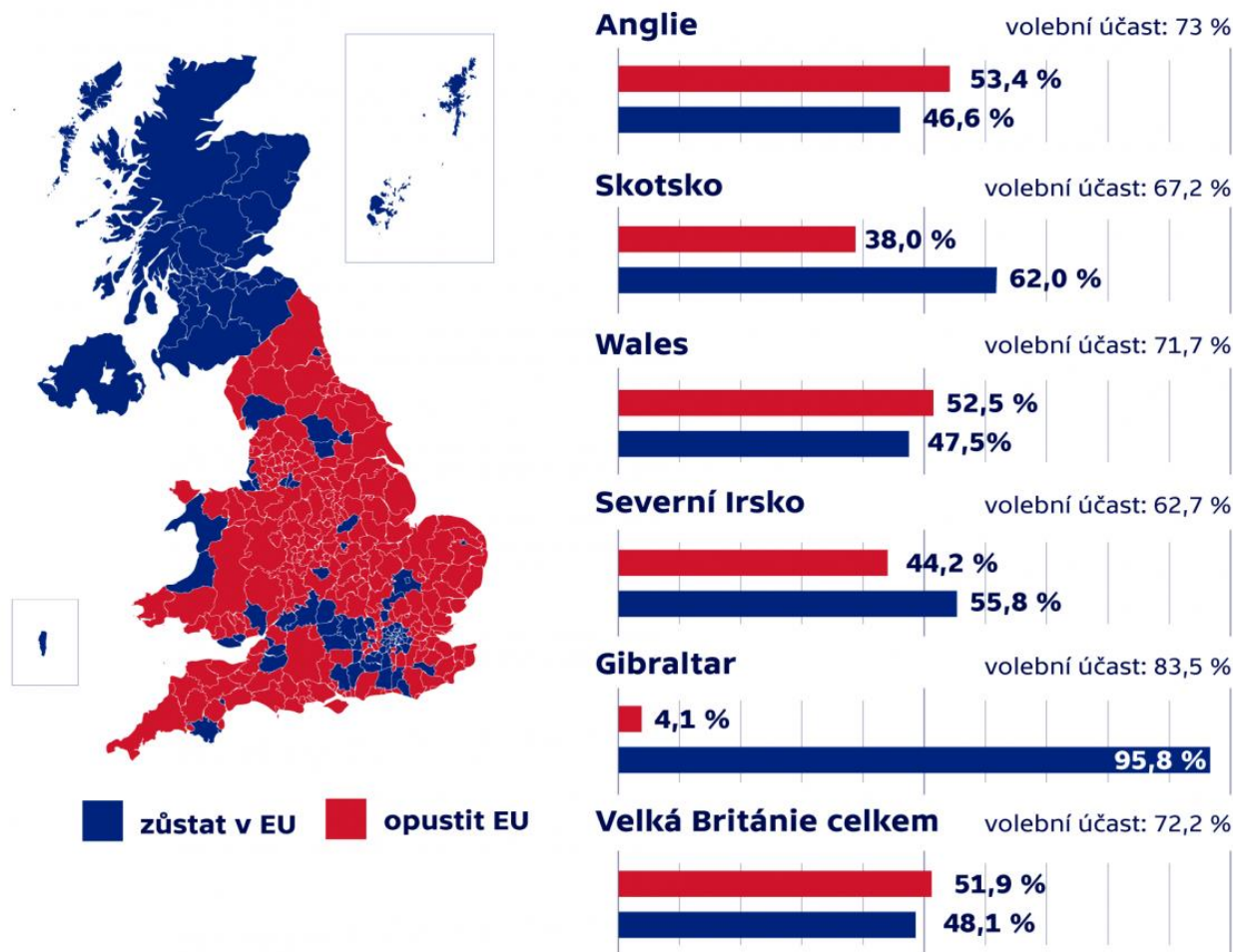

Obrázek č. 5 – Nigel Farage a jeho strana UKIP představuje svůj protimigrační billboard „*Breaking point*“ v březnu 2016

Zdroj: The Guardian. *Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police* [online]. The Guardian, 2021 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>

Referendum on the United Kingdom's membership of the European Union	
Vote only once by putting a cross ☒ in the box next to your choice	
Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?	
Remain a member of the European Union	☐
Leave the European Union	☐

Obrázek č. 6 – Volební lístek k referendu o vystoupení Velké Británie z EU dne 23. června 2016
Zdroj: The Electoral Commission. *European Union Referendum 2016* [online]. The Electoral Commission, 2021 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: https://www.electoralcommission.org.uk/sites/default/files/pdf_file/EU-Ref-Doubtful-ballot-paper-booklet.pdf

Zdroj: YouGov.co.uk / ČTK / Telegraph.co.uk

Obrázek č. 7 – Výsledky referenda o vystoupení Velké Británie z EU dne 23. června 2016 podle regionů

Zdroj: Česká televize. *Historické rozhodnutí: Pro brexit hlasovalo 51,9 procenta Britů, proti 48,1* [online]. Česká televize, 2021 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1826735-historicke-rozhodnuti-pro-brexit-hlasovalo-519-procenta-britu-proti-481>

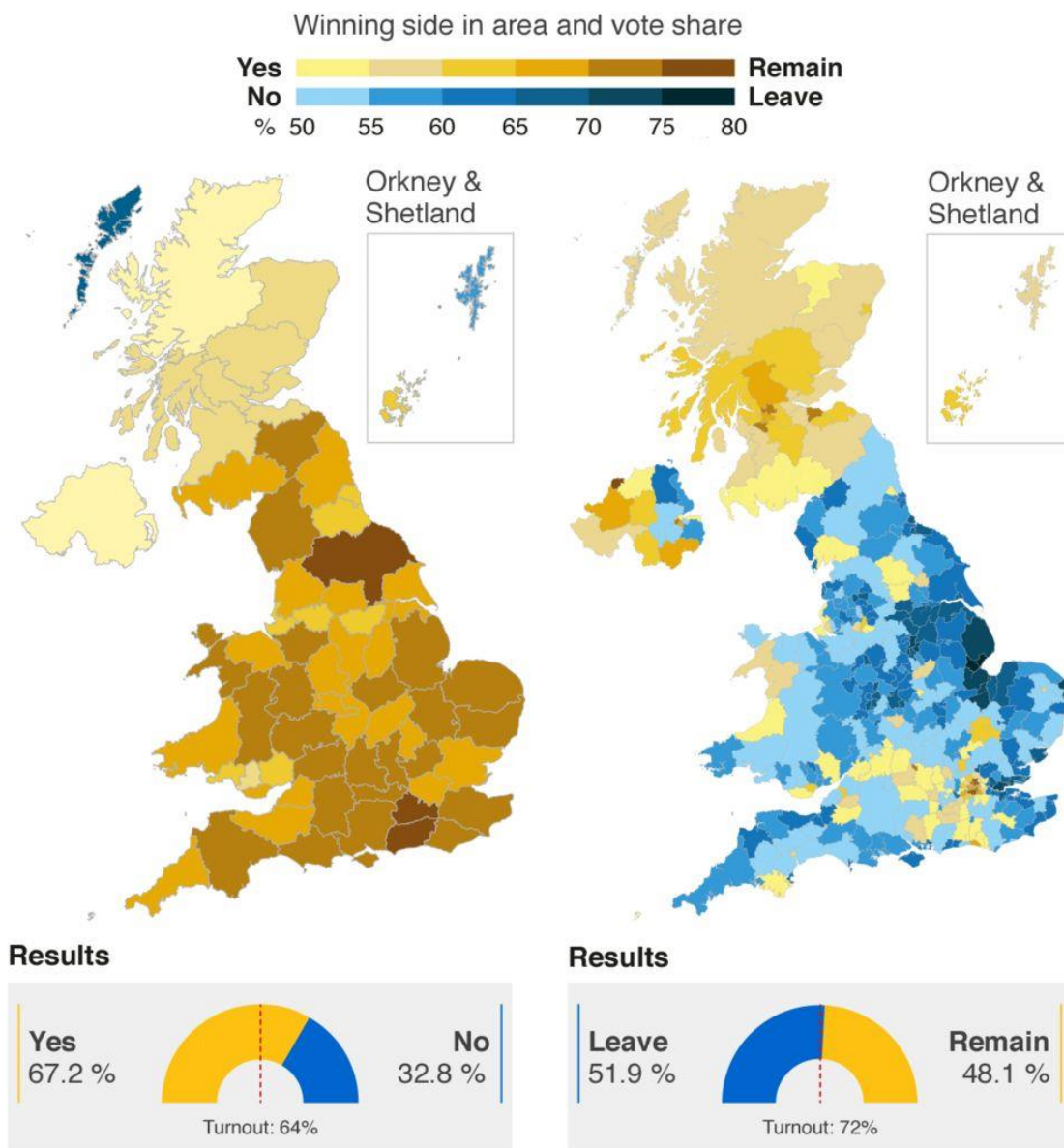
Europe referendum 1975 v 2016

1975

Question asked: "Do you think the UK should stay in the European Community (Common Market)?"

2016

Question asked: "Should the UK remain a member of the European Union or leave the European Union?"

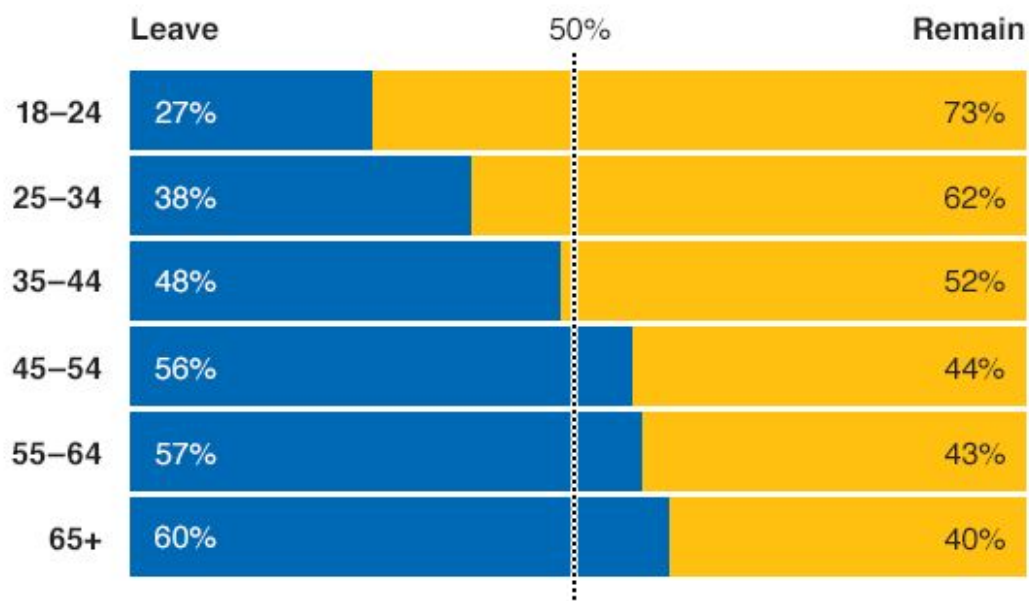

Source: British Electoral Facts 1885-1975, district councils

BBC

Obrázek č. 8 – Srovnání výsledků referenda o členství Velké Británie v EU v roce 1975 a 2016
Zdroj: BBC.NEWS. *EU referendum: The result in maps and charts* [online]. BBC.NEWS, 2016 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>

How different age groups voted

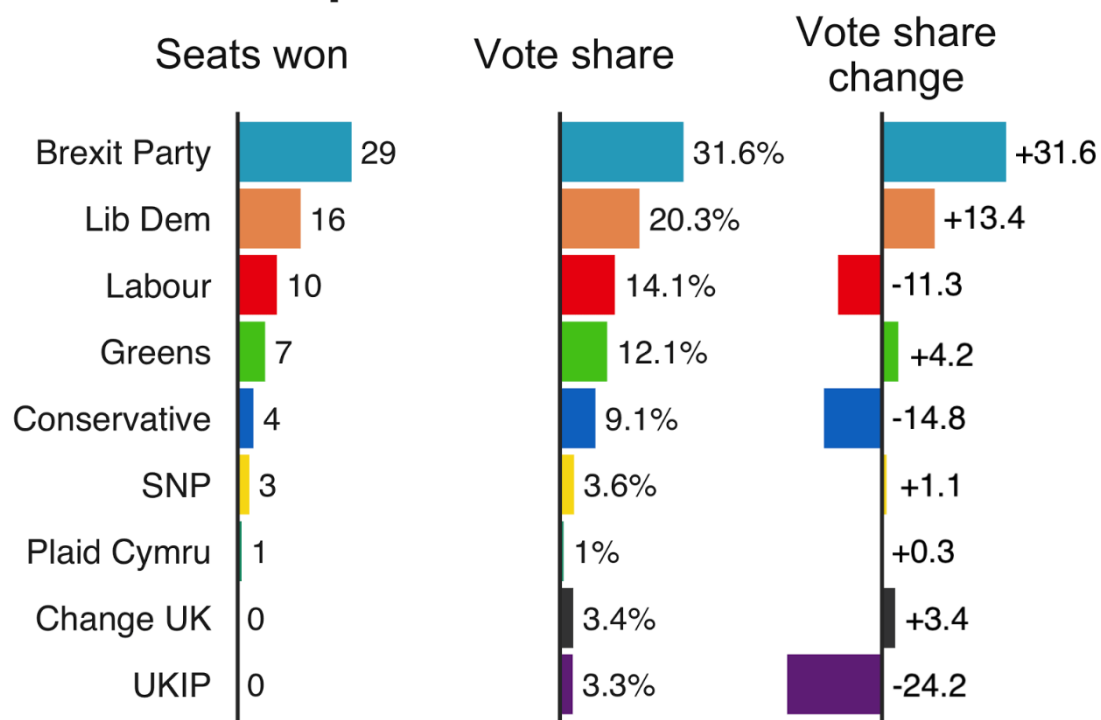
Source: Lord Ashcroft Polls

BBC

Graf č. 1 - Jak podle průzkumu volili voliči různých věkových skupin v referendu o vystoupení Velké Británie z EU v červnu 2016

Zdroj: BBC.COM. *EU referendum: The result in maps and charts* [online]. BBC.COM, 2016 [cit. 5.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>

How did the parties do in Great Britain?

Source: Press Association

BBC

Graf č. 2 - Výsledky posledních voleb do Evropského parlamentu, které proběhly ve Velké Británii 23. května 2019

Zdroj: BBC.COM. *European Election 2019: UK results in maps and charts* [online]. BBC.COM, 2019 [cit. 18.2.2021]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48403131>

Příloha č. 3 Powerpoint prezentace

Powerpoint prezentace *Brexit* určená pro výuku na gymnáziích pro vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, pro vzdělávací obor *Občanský a společenskovední základ*

Geografie a terminologie:

Velká Británie (ostrov)

= zkrácený název pro:

Spojené království Velké Británie a Severního

Irska

(United Kingdom of Great Britain and

Northern Ireland)

UK

X

Irsko

Irská republika

Která část představuje Severní Irsko?
Tvoří tato část součást UK nebo Irska?

BRAINSTORMING:

Zkuste zodpovědět následující otázky:

Co je to BREXIT?

Kdy vstoupila Velká Británie do
Evropské unie?

Z jakých důvodů se Velká Británie
rozhodla vystoupit z Evropské unie?

Kdy přesně Velká Británie s
konečnou platností opustila EU?

Historie integrace VB do EU:

- ▶ 1950 – ESUO
- ▶ 1957 – Římské smlouvy – EHS + EUROATOM
- ▶ 50. léta – Velká Británie se staví k evropské integraci skepticky
 - ▶ místo toho vytváří **ESVO = Evropské sdružení volného obchodu (EFTA)**
 - ▶ = zóna volného obchodu založená na mezivládní spolupráci
 - ▶ I Dánsko, Norsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko,...
- ▶ **MEZIVLÁDNÍ PRINCIP X SUPRANACIONÁLNÍ PRINCIP**

U následujících organizací uveďte, zda se jedná o spolupráci na základě mezivládního či supranacionálního principu?

NAFTA (Severoamerická dohoda o volném obchodu)

Evropská unie

Všeobecná skupina

USA – federativní republika

Vstup VB do EU – dvakrát vetuje de Gaulle

- ▶ 1961 – VB podala žádost o zahájení vstupních rozhovorů o vstupu do EU
- ▶ Proč? – ekonomické důvody -> britské hospodářství zaostává za EHS
- ▶ 1963 – **PRVNÍ FRANCOUZSKÉ VETO** – de Gaulle
 - ▶ „Anglie je ostrovní námořní mocností, svým charakterem zemí natolik odlišnou od kont. Evropy“
- ▶ **1967** – první oficiální žádost VB o vstup do EU
- ▶ 1967 – **DRUHÉ FRANCOUZSKÉ VETO** – de Gaulle
- ▶ 1971 – další žádost o vstup VB do EU
 - ▶ Konzervativní vláda Edwarda Heatha
- ▶ **1. ledna 1973** –
 - ▶ do ES vstupuje **Velká Británie, Irsko a Dánsko**

Britský euroskepticismus – v Evropě nebo mimo Evropu?

- ▶ oddělení kanálem La Manche
- ▶ historicky se vždy staví proti nejsilnější kontinentální mocnosti
 - ▶ X proti Španělsku X Napoleonovi X Německu – WWII.
- ▶ na 1. místě **britské IMPÉRIUM, Commonwealth**
- ▶ evropská politika vždy až na 2. místě
- ▶ 19. století – politika **SPLENDID ISOLATION (skvělé izolace)**
- ▶ = jakýsi BREXIT, naprostá izolace od Evropy
- ▶ WWI.
 - ▶ „se země vstupující do války coby (stále ještě) největší světový věřitel proměnila na jejím konci v největšího světového dlužníka.“
- ▶ -> oslabení pozice VB ve světě

Britský euroskepticismus

- ▶ **WWII.** – POLITIKA APPEASMENTU, Winston Churchill
- ▶ poválečná ekonomická krize -> vstup do ES 1973
- ▶ 1974 – v parlamentních volbách vítězí Labouristé – zpochybnění vstupu země do ES
- ▶ **1975** – referendum o setrvání VB v ES (Evropská společenství)
- ▶ *Do You Think that the United Kingdom should stay in the European Community (the Common Market)?*

67,2 % pro setrvání

32,8 % proti

Britský euroskepticismus

- ▶ **1979 – 1990** – vláda Konzervativní strany – premiérka **Margaret Thatcher (thatcherismus)**
- ▶ **MT** si uvědomuje, že evropská integrace směřuje spíše k eurofederaci
- ▶ **X** s tím nesouhlasí
- ▶ **Boj o britský příspěvek** – MT požaduje snížení výše britského příspěvku do rozpočtu ES
- ▶ 80. léta – MEZIVLÁDNÍ X NADNÁRODNÍ PRINCIP V ES

Víte, co to byla **IRA**?

Jaká byla jejich činnost? Co bylo jejich cílem?

V jaké části UK zejména působili?

Britský euroskepticismus

- ▶ **1993 – Maastrichtská smlouva = vznik EU**
- ▶ -> Britové získávají výjimku, že se nemusí účastnit HMU, tedy, že nemusí přijmout společnou měnu EURO
- ▶ 1994 – dokončen Channel Tunnel (eurotunel)
- ▶ 1997 – vítězí New LABOUR – **Tony BLAIR**
- ▶ největší eurooptimista
- ▶ *Poskytneme Británii vedoucí úlohu v Evropě, kterou ona i Evropa potřebují.*
- ▶ od 1.1.2002 – společná měna **EURO** X Británie si zachovává svou měnu

Víte, jak se nazývá měna UK?

Věděli byste, jak se nazývala původní národní měna Německa, Itálie a Francie?

Evropské měny – přiřad' národní měny ke státům: Které státy přijaly EURO a který stát si zachoval měnu?

lira	Francie
libra	Portugalsko
peseta	Rakousko
marka	Itálie
frank	Španělsko
šilink	Německo
escudo	Velká Británie

Problémy EU v 21. století aneb proč se VB rozhodla odejít

- 1. **SUPRANACIONÁLNÍ = NADNÁRODNÍ PRINCIP EU**
- EU směřuje k **FEDERACI** X VB zastávce MEZIVLÁDNÍ SPOLUPRÁCE
- EU se snaží na začátku 21. století protlačit tzv. **Smlouvu o Ústavě pro Evropu**
- ta měla nahradit všechny předchozí smlouvy, zavést evropskou hymnu, vlajku, den Evropy -> vytvoření **evropského superstátu**
- Francie a Nizozemsko odmítají smlouvu v referendu 2005
- smlouva přepracována, vypuštěny sporné pasáže
- přijata jako **LISABONSKÁ SMLOUVA 2007/09**
- **DEMOKRATICKÝ DEFICIT EU** ... Irové odmítají v referendu, přitlačeni k druhému ref., kde přijímají

MIGRACE z VÝCHODNÍ EVROPY

- **2. VÝCHODNÍ = VELKÉ ROZŠÍŘENÍ k 1.5.2004**
- největší rozšíření EU v historii
- vstupuje 10 zemí: Malta a Kypr + 8 zemí bývalého komunistického bloku a to Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko
- VB otevírá svůj trh pracovníkům z vých. a střední Evropy
- -> od roku 2004 do roku 2015 – přišlo **1,5 mil. lidí**
- „polský instalatér, který ukradl Britům práci“

3. RYBOLOV

- ačkoliv jde o velmi malý byznys, jde o obrovsky citlivé téma pro Brity
- problém francouzských, belgických rybářů lovících britské ryby v britských vodách

4. MIGRACE z TURECKA (potenciální)

- velmi silná karta, na kterou vsadila referendová kampaň Vote Leave
- Turecko chce vstoupit do EU
- miliony Turků budou proudit do VB
- VOTE LEAVE

Co se snaží naznačit tento plakát?

Referendová kampaň – jaro 2016

- **Nigel Farage**
strana UKIP
= United Kingdom Independence Party

migrační krize EU

Referendová kampaň

VOTE LEAVE

- Boris Johnson
- Nigel Farage
- take BACK control
- migrace
- více peněz pro VB

REMAIN

- David Cameron
- Theresa May
- Britain Stronger in Europa
- spíše varovala před negativními důsledky brexitu
- project fear

Boris Johnson a bitevní autobus

- ▀ bývalý londýnský starosta a jeden z nejpoblárnějších britských politiků BORIS JOHNSON
- ▀ v únoru 2016 překvapivě prohlásil, že se připojuje k VOTE LEAVE
- ▀ vynikající řečník
- ▀ objížděl VB

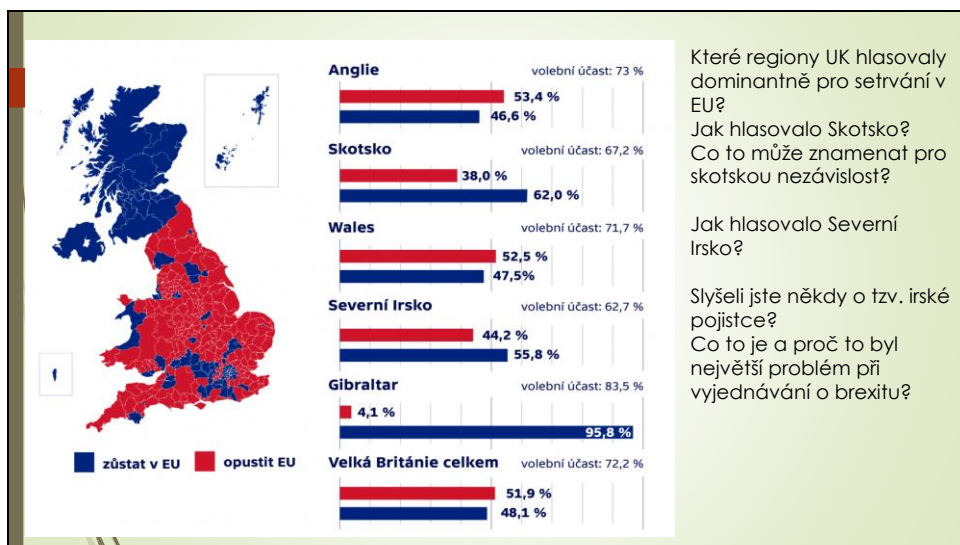

Referendum o vystoupení VB z EU

- ▀ KDY? **23. června 2016**
- ▀ OTÁZKA? *Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?*
- ▀ volební účast: 72,2 %
- ▀ VÝSLEDEK?

51,9 % pro vystoupení z EU
48,1 % proti

Které regiony UK hlasovaly dominantně pro setrvání v EU?

Jak hlasovalo Skotsko? Co to může znamenat pro skotskou nezávislost?

Jak hlasovalo Severní Irsko?

Slyšeli jste někdy o tzv. irské pojistce?

Co to je a proč to byl největší problém při vyjednávání o brexitu?

Vyjednávání o brexitu – tzv. BREXIT DEAL

- ihned po referendu – premiér David Cameron rezignoval (6/2016)
- nastupuje premiérka **Theresa MAYOVÁ** (také Konzervativní strana)

- TVRDÝ BREXIT
- MĚKKÝ BREXIT
- VB se nebude podílet v žádné podobě na společném trhu EU či na celní unii
- setrvání VB ve společném trhu, celní unii nebo obojím

BREXIT DEAL a **Irská pojistka**

- červenec 2018 – Theresa MAY představuje tzv. plán z Chequers = **BREXIT DEAL**
- plán měkkého brexitu
- severní Irsko by se vztahovala veškerá pravidla a práva EU v rámci navrhované **tzv. "irské pojistky"** s důrazem na to, že se pravidla nebudou vztahovat na zbytek Spojeného království
- nebude hranice mezi Severním Irskem a Irskem
- Boris Johnson rezignoval na post ministra zahraničí
- tato dohoda 3 krát odmítnuta parlamentem
- X 15. leden 2019, X 12. března 2019, X 29. března 2019
- červen 2019 – **Theresa MAY** rezignovala

Boris Johnson premiérem - BREXIT

- červenec 2019 – **Boris Johnson** se stává premiérem
- odklad BREXITU – na **31.1.2020**
- prosinec 2019 – parlamentní volby
 - Konzervativní strana
- v čele s Borisem Johnsonem drtivě vítězí
- změna brexitové dohody
 - schválena v lednu 2020
- UK opouští celní unii EU
- z právního hlediska vytvořena hranice mezi Sev. Irskem a Irskem (EU), ale fakticky zde nebude kontrola
- kontrola bude na hraničních bodech na vstupu z Irského moře
- Severní Irsko zůstává ve společném trhu zboží, ale jen do 2024

BREXIT

- Spojené království Velké Británie a Severního Irska oficiálně opustilo Evropskou unii
- dne **31. ledna 2020** ve 23:00 koordinovaného světového času
- stalo se tak **první zemí**, které oficiálně opustilo EU a to **po 47 letech členství**
- Byla dohodnuta doba tranzice na časový úsek 11 měsíců, po kterou zůstalo Spojené království členem společného trhu a celní unie, tato doba tranzice skončila **31. prosince 2020**

Zdroje:

- BOOKER, Ch., NORTH, R. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006. 623 s. ISBN 80-7364-026-0
- FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. 990 s. ISBN 978-80-7325-450-6
- HORČÍČKA, V., KOVÁŘ, M. *Dějiny evropské integrace II*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2005. 159 s. ISBN 80-7254-741-0
- KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team, 2020. 231 s. ISBN 978-80-87109-70-0
- LACINA, L., STREJČEK, P., BLÍŽKOVSKÝ, P. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2016. 359 s. ISBN 978-80-7485-104-9.
- MAREK, Jaromír. *Drama zvané brexit*. Praha: Radioservis, 2019. 171 s. ISBN 978-80-88286-10-3

zpracovala: Bc. et Bc. Iveta Kubíčková, únor 2021

Výsledky integrovaných úkolů:

- ▶ **Úkol č. 1 – Otázky**
- ▶ **Co je to BREXIT? Brexit = British exit** = označení pro proces ukončení členství Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku v Evropské unii
- ▶ **Kdy vstoupila Velká Británie do Evropské unie? 1. ledna 1973**
- ▶ **Z jakých důvodů se Velká Británie rozhodla vystoupit z Evropské unie?** – rozhodlo samozřejmě více faktorů, mezi nejvýznamnější faktory určitě patří **MIGRACE** a to, jak masová migrace ze zemí východní a střední Evropy po 1.5.2004, tak nevládnutá migrační krize ze strany EU po roce 2015, která vytvořila strach z další potenciální migrace a to jak z Afriky, Blízkého Východu či z Turecka
- ▶ mezi další důvody bezesporu patří **ztráta národní suverenity VB, nesouhlas se supranacionálním směřováním EU k federaci**, narůstající demokratický deficit EU
- ▶ dále zachování více finančních prostředků ve VB, nesouhlas se společnou zemědělskou politikou, velmi citlivým tématem se stal **RYBOLOV** a další...
- ▶ faktorem, který hrál roli je i to, že Britové se nikdy necítili primárně „v Evropě, Evropany“
- ▶ **Kdy přesně VB s konečnou platností opustila EU? 31. ledna 2020**
- ▶ **VB žádala o 2 odklady, původně 31.3.2019, poté 31.10.2020

Úkol č. 2 – Evropské měny

Všechny uvedené státy přijaly EURO kromě VB, která si zachovala libru.

Úkol č. 3 – Referendum otázky

- ▶ **Které regiony UK hlasovaly dominantně pro setrvání v EU? Skotsko, Severní Irsko a Gibraltar**
- ▶ **Jak hlasovalo Skotsko? pro setrvání UK v EU a to většinou 62 %**
- ▶ Co to může znamenat pro skotskou nezávislost? Posiluje to úvahy o skotské nezávislosti a o vypsaní druhého referenda o skotské nezávislosti. Skotové se dokonce před referendem o nezávislosti Skotska v roce 2014 zajímali o to, zda by jako nezávislá země mohli zůstat v EU. Nicméně NE, bylo jim řečeno, že v případě vzniku nezávislého Skotska by jako nový členský stát museli znovu žádat o členství v EU. **Členství v EU byl jeden z hlavních důvodů proč Skotové v roce 2014 hlasovali pro setrvání ve Spojeném království.**
- ▶ **Jak hlasovalo Severní Irsko? pro setrvání UK v EU a to většinou 55,8 %**
- ▶ **Slyšeli jste někdy o tzv. irské pojistce?**
- ▶ **Co to je a proč to byl největší problém při vyjednávání o brexitu?**
- ▶ **IRSKÁ POJISTKA** – mechanismus, který měl zabránit vzniku hranice mezi Severním Irskem (UK) a Irskou republikou (EU)
- ▶ Premiérka Theresa May navrhovala, aby Severní Irsko zůstalo ve společném trhu a celní unii EU, to se nelíbilo zastáncům tzv. tvrdého brexitu -> vyústilo v rezignaci May, nový premiér Boris Johnson dohodl, že Severní Irsko zůstává ve společném trhu zboží, ale jen dočasně a pro určité produkty, vytvořeny kontroly na hraničních bodech ze strany Severního moře

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. et Bc. Iveta Kubíčková
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph.D
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Příčiny brexitu a jeho dopad na zahraniční mobilitu českých studentů do Velké Británie
Název v angličtině:	<i>The causes of brexit and its impact on international mobility of Czech students to the Great Britain</i>
Anotace práce:	<p>Tato diplomová práce charakterizuje a vysvětluje fenomén brexitu, tedy historické, politické i společenské faktory, které vedly k tomu, že se občané Velké Británie rozhodli k odchodu z Evropské unie, práce objasňuje politický vývoj směřující k referendu v roce 2016 a následně průběh brexitových vyjednávání vyústujících až v odchod země z Evropské unie v lednu 2020.</p> <p>Tato diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části, teoretická část vymezuje historii evropské integrace týkající se Velké Británie, tři žádosti země o vstup až po vstup do Evropských společenství, následně jsou vysvětleny historické kořeny britského euroskepticismu a politický vývoj země v druhé polovině 20. století se zaměřením na postoj k evropskému integračnímu projektu. Dále je analyzován politický vývoj ve 21. století vedoucí až k vypsání referenda o vystoupení Velké Británie z EU, následující část je věnována vyjednávání o brexitu, brexitovým smlouvám, irské pojistce a analyzován je nedávný britský politický vývoj vedoucí k definitivnímu vystoupení země z EU v lednu 2020.</p> <p>Praktická část práce si klade za cíl analyzovat dopad brexitu na zahraniční mobilitu českých vysokoškolských studentů do Velké Británie po brexitu, součástí práce je i analýza zahraniční mobility studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci do Velké Británie. V neposlední řadě je přínosem práce i didaktické zpracování tohoto velmi aktuálního tématu v podobě návrhu dvou vyučovacích hodin pro žáky vyšších ročníků gymnázia.</p>
Klíčová slova:	brexit, Velká Británie, Evropská unie, evropská integrace, euroskepticismus, referendum, tvrdý a měkký brexit, irská pojistka, Severní Irsko, brexitová dohoda, migrace, David Cameron, Theresa Mayová, plán z Chequers, Boris Johnson, zahraniční mobilita, Erasmus+, Turingův program

Anotace v angličtině:	<p><i>This diploma thesis deals with the phenomenon of brexit, concerning historical, political and social factors that lead to the decision of citizens of Great Britain to leave the European Union, this thesis describes political development which was leading to the brexit referendum in 2016 and consequently the progress of brexit negotiations which resulted in Great Britain finally leaving the EU in January 2020.</i></p> <p><i>This diploma thesis consists of theoretical and practical part, theoretical part describes history of European integration concerning Great Britain, three applications for entrance to the European Community, subsequently this thesis explains historical roots of British euroscepticism and political development of the country in the second half of 20th century with the emphasis put on the attitude to the European integration project. In the next chapter, this thesis analyses the political development in the 21st century leading to the United Kingdom European Union membership referendum, next part deals with the brexit negotiations, brexit deal, Irish backstop and recent political development leading to the historical moment when Great Britain left European Union in January 2020.</i></p> <p><i>Practical part of this thesis aims to analyse the impact of brexit on international mobility of Czech university students to Great Britain after brexit, this thesis also includes the analysis of international mobility of students of Faculty of Education, Palacky University in Olomouc to Great Britain. The last but not least, this thesis contains didactical processing of the topic brexit in the form of proposal for two lessons which could be taught at high schools.</i></p>
Klíčová slova v angličtině:	<p><i>Brexit, Great Britain, European union, European integration, euroscepticism, referendum, hard and soft brexit, Irish backstop, Northern Ireland, brexit deal, migration, David Cameron, Theresa May, Chequers plan, Boris Johnson, international mobility, Erasmus+, Turing programme</i></p>
Přílohy vázané v práci:	<p>3 přílohy: seznam použitých zkratk, obrázky a grafy, powerpoint prezentace</p>
Rozsah práce:	<p>133 stran</p>
Jazyk práce:	<p>český</p>